

EGYETEMES REGÉNYTÁR

Keresd az asszonyt

Elbeszélések

Irta

Bársony István

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-77-1 (online)
MEK-13368

TARTALOM

Don Juan rendszere.

Valami nincs jól.

A talizmán.

Komámuram.

Otthon.

Cezáreó.

Látogatás a pusztán.

El innen!

Csongayné.

Mese a hercegnőről.

Ez „Ő”.

A kis gunár.

Rabmadár.

Zahraj.

Don Juan rendszere.

Don Juan, a mai korbeli, a ki lantot sohasem pengetett és a fülemüle énekére bedugja néha a fülét, mert az isteni hangok zavarják álmát: legénylakása csöndjében levelet ír e pillanatban.

Papírja nem rózsaszínű, nem is illatos. Legfeljebb ha a finom cigarettfüstből marad rajt' valami, a mit a férfi illatnak nevezhet. Don Juan szemüveget bigyeszt orrára s néha szuszog, mert náthás. Házi köntöse nem festői; ő maga nem fiatal többé. A hogyan itt ül íróasztala mellett, hálósapkával a fején, típusa *a bácsinak* mindenképen. S a feladat, a mit éppen végez, méltó a bácsisághoz.

Levelet ír, kissé szomorú levelet, mert egy aránylag máris hosszú élet rejtett gyónása van e sorokban; és az igazságok, a miket a fekete sorok magokba foglalnak, ridegen okosak. Láng nincs a levélben; hisz férfihoz szól. Csak tanítás és józanság az egész. Ime a vén sas, a mely szárnyát is alig libbentve, emelkedik a hegyszakadékok mélysége fölé, és mutatja az utat a fiának, fel, a fellegekig! - Ime az éj csöndjében leselkedő magányos hímfarkas, a mely az erdő szélén állva, végignézi a holdvilágos síkon és visszaemlékszik hőstetteire, a melyek közt véresek és kegyetlenek is bőséggel voltak.

Don Juan válaszol, - a hogy az öreg hímfarkas válaszol a rengetegben eltévedt kölykének.

Az éj süket csöndjében hosszasan visszhangzik a bűgő, riasztó szózat.

*

Szerelmes kis öcsém!

Láthatod, hogy elég hamar felelek leveledre, a mely ostoba és kedves. Valaha, bizony régecskén már, (ha nem is nagyon régen) tudtam volna tele szívni magamat érzések lángjával, a melyek egy édes nő látására támadtak volna bennem. És tudtam volna feljajdulni, kétségbeesni az ijedtségtől, ha érzem, sejttem, megértem vereségemet, a mivel a reménytelenség sujt.

Te *szeretsz*, kis öcsém, s romlatlan, de gonoszkodásra vágyó szived bizalmában jössz panaszkodással hozzám, a kit *mesternek* nevezel. Mindenki elhagyott! (persze senki sincs, a kinek titkodat elárulni ne félnél s így temetői magányt érzel magad körül), mindenki elfordult tőled, - írod, - persze, ha az egész világ szeme rajtad volna is, meg nem látnád, nem törődnél velem, mig *Ő*, a te nagy „*Ő*”-d, bűbájos tekintettel nem keresné égő szemedet. (Ez kényszerít, hogy hozzám fordulj: hozzám, a *mesterhez* (!) a kinek híre és neve van: a kinek egész élete a boldog pillanatok özönének végtelen láncolata, - mondd csinosan és költészettel.

Apai barátodnak ösmersz. Jó, - az vagyok. Szeretettel és valamicske piczi búsulással nézlek, mint mindazokat, a kik fiatalok és tömvék megmérhetetlen bőségű, de meg nem tisztult vágygyal. Ah, mire ti kiforrtok, fiaim, épp úgy elmúlt fölöttetek az élet, mint azok fölött, a kik sok hiábavalóság árán ma *mesterek*! Ha visszaneztek a múltba, el-elszorúl majd a szívetek; ha körülnéztek a jelenben, ásítottok; s ha némelykor egy csöppet a jövő iránt is próbáltok érdeklődni, akkor - fáztok.

Szeretsz, kis öcsém, és szeretettni vágyol. Soraid közt ijedtség és szorongás, vakmerőség és összeroskadás van. Ha tudnál valahol egy boszorkányt, a kinek bűbájos szerelmi füvei vannak: elmennél hozzá titokban és a lelked árán is megvásárolnád tőle. Ha módod és tapasztalatod volna hozzá: lelkipurdalás nélkül rabolnád el *őt* és vinnéd a hegyek közé, a föld gyomrába, vagy csudás, víz alatt épült palotába, a hol mindenütt egyformán ott lenne a menyország te neked.

És én most mutassam meg úgy-e, merre visz az út a hegyek közé; hogyan fúrhatod le magadat üdvösséggel együtt a föld gyomrába; - és építsem meg a tenger alatt, a tündöklő fényben úszó hajlékot, kettőtök számára.

Mert nekem értenem kell ehhez, a ki vagyok tapasztalt és nagyhírű veszedelme az asszonyoknak, úgy-e?!

Jól van, nem haragszom. Nem szidlak össze kis öcsém. Hisz' te csak egy darab tükör vagy, a miben meglátom magamat, a milyen voltam harmincz év előtt. Szeles és forró vérű; egészséges és telhetetlen; hódítani vágyó és csak a meghódoláshoz értő; szerelmes folyvást, minden áron.

A te érzésed „*kivétel*”, jól tudom! Úgy még nem szeretett soha senki ezen a világon. Esményed maga a felséges Isten, nő alakban. Nélküle pokol neked az élet és keserű a legédesebb méz is. *Egyet* teremtett ilyet a teremtő s millió esztendőök óta erre a nagy művére gyűjtögette erejét. Azóta, hogy kész, ki is merült. A második példány már csak kontár munka lenne. Tudom, - tudom.

Mindnyájan így beszélünk, eképen éreztünk egyszer, régen. Csudálatos egyöntetűség ez, emberek közt, a kik legfeljebb egypár ezer társuk közt mindig megtalálják az „ideált”! - Mily ritkaság, hogy valakinek a föld milliárdnyi lakosa közt ha csak tizezer személyes ösmerőse is legyen! A legtöbb közönséges életmódú ember nem dicsekedhet ennyivel, s ennek is átlag a fele *nő*. És ime, mi történik? E közt a piczi csoportja közt a másnemű embernek, kiki rábukkan az *egyetlenre*, a kit *csak neki* szánt az isten! És ha te, kis öcsém, soha sem láttad volna mai eszményedet, hanem Kalkuttában ösmerkedtél volna meg néhány formás nővel: ma szent bizonyossággal ott volnál, a hol vagy: szerelmes lennél valakibe fülig. - Mert vak a szerelem, és éhes örökké, hidd el nekem. Hogy is lehetne különben, hogy a falusi fiatal kántorok majd mindig az odavaló jegyző egyetlen leányát veszik el, szerelemből! Ha nem is éppen jegyzőé, s ha nem is egyetlen az a leány, - de a kis kántornak nincs válogatása; a kit lát s a kivel érintkezik, az tetszik meg neki. Ezt teszi a szokás, - és a szerelem, a mely mindig él; ha másképp nem, hát pusztá vágyban, a mely megerősödik és formát ölt rögtön, mint az őselet csirája, a mely termő talajra hullott.

Ezzel függ össze, fiam, a nagy *titok*, a mit te az én *rendszeremnek* szeretsz nevezni. Ebben van a *mesterek* legtöbbjének látszatos ereje, ellenállhatatlansága, a mit irigyelnek a járatlanok s a kik egészen gyöngék. Most, hogy rémült és félénk kis leveleddel felébresztetted bennem a lelkiösmeretet, magam is megdöbbenve kérdeztem önmagamtól: mi minden történt az elfeledett multban, a miről százan szólnának talán büszkeséggel, de a mit ezren pironkodva rejtenének. Mert a szerelem mégis csak rejtőzni kíván; és vagy ostoba, vagy hitvány az, a ki a szerelem czimén kérkedik.

Öcsém, magad sem sejtet, hogy megaláztál, a mikor a szerelmi szakértőt kerested bennem. Ennél csak egy lehet még hiábavalóbb: az írásszakértő. Rövid az élet arra, hogy *szerelmeket* bőséggel élj át. A miből sok lehet, az csak szeretkezés. Édes üresség. Kellemes inycsiklandás. Folytonos pezsgőzés, a mi okvetetlenül romlására van a gyomornak.

Ennek a titkát lassankint magad is kitalálsz, és akkor kész a - „mester”, öcsém. De tán sokáig tartana, s ha megtanítlak az a-b-c-re, hamarabb eljutsz oda, a honnan egyszer majd visszatérni vágnál.

A türelem, a mely rózsát terem, ez az alfa és az omega együtt. - Várni, várni, és bele nem fáradni a sok várakozásba. És mint a vízcsepp, a mely a sziklát vájja, úgy érinteni folyvást érzésed hevével ugyanazt az egyet, a legédesebbet!

A szerelem bástyái is csak bástyák; és a gúlán kölépcsőit éppúgy megőrli lassan az idő, mint a kitartás az ellenállást.

Szerencse, hogy tudatlanok és elernyedők ebben az emberek. De a kik *szeretnek*, a kiket a szentséges szerelem forrósága emészt, azok ösztönből tudják meg; és a leghalványabb reményre is fáradhatatlanul sanyarognak tovább. Egyebet mit is tehetnének? Hisz el kell veszniök, ha csak meg is kísérlük a lemondást. Az arzén-evő meghal, ha mérgétől megfosztod. S az a szerelem, a mely nem tud lemondani, efajta lelki méreg.

A híressé tevő diadalok módja nem ez, öcsém. A szerelem, ha igazi és ha egészséges, mindig komoly. Önmagában is elég erős arra, hogy ki tudjon térni a kíváncsiság elől. Rejtőzni vágyik és hallgatni tud; nemcsak szóval, hanem még lélegzetvétellel is.

Esztendőig tartó titkos életében a szerelem sokszor csak egy árnyuhanással remegteti meg azt, a ki előtt, mint kísértet elvillant. Egy-egy villámlása már ritkaság; dörgés azt nem kíséri, csak a menyköcsapások idején.

Az ilyen érzés fáj; még gyönyöre is megszakadással fenyegeti a gyöngé sziveket. Ebből a fajtából kettő is sok már egy emberéletre. A szerelem virága kinyithat nagyon hamar, akár egy szempillantásra, de az élete aztán mindig szívós, és hervadása után máról holnapra új tavasz nem követi a ridegség korszakát. Pedig az élet rövid, mondtam, és hamar eltelik.

Sokat s folyvást, csak megalkuvással kaphatsz, szép öcsém: *ha magad nem szeretsz!* Ha csupán lesben állsz s a hol az édes szemekből feléd mosolyog a rejtett ígéret, ott Don Juan tollas barretjét lengetve, s az ő spádéjával, rögtön bajvívónak állsz be. Ha elfogadsz mindent, a mit a múlt óra kínál; és nem nézed izgatottan, vajjon jobban dobog-e a magad szive is. Ha tudsz örülni mámor nélkül, és tetszelgő gyönyörrel figyeled, hogy ejt meg csókod egy szegény nőt az öntudatlanságig.

A *sok* siker titka, édes szárnypróbálgató Don Juan-csemetém, ez: nemcsak annak kegyéért esengni, a kit szeretni tudsz; hanem meglátni nyomban, mint a sólyom: hol lippentek meg apró madárkák, a melyek szemed tüzetől bűvölten pihegnek.

Ne *te* szeress, szegény, ha szenvedés nélkül akarsz megöregedni, hogy egykor mint *mestert* emlegessenek; hanem engedd, hogy *téged* szeressenek. És tanuld meg a száz asszony száz nyelvét ekivül, hogy boldogulhass Babylonban.

A szerelem pedig így is, úgy is örök rejtély marad, a melynek igazi nyitját éppen a „mesterek”, a Don Juanok tudják legkevésbé. Hisz’ ők azok, a kik szerelmesen szeretni rá nem érnek.

Neked, öcsém, már ég a szived; - örülj.

*

Készen volt a levél s megkönnyebbülve tette le tollát Don Juan.

Az esti csöndben felnézett lámpája mellől s átellenben a tükörrre esett tekintete.

Egy öreg ur ült ott vele szemközt s vöröses szemét tágra nyitva, bámult, fáradt, halvány ránczosodó arczzal.

Don Juan rest volt elfordulni, de legalább behunyta a szemét, hogy ne lássa azt ott.

- Ime, a „mester”! - mormolta eltűnődve.

Valami nincs jól.

- Itthon van az asszony? - kérdezte Debrő, a mikor este, úgy hat óra tájban, becsöngetett a lakásába s a szobaleány ajtót nyitott neki.

Egy hét óta mindennap ezzel a kérdéssel szokott beköszönteni, s most volt először, hogy így feleltek neki: a nagysága még nincsen idehaza.

A cseléd az előszoba gyér világításában is észrevette, hogy a gazdája meghökkent. Tapasztalt, kitanult városi leány volt s a mikor a legalázatosabbnak látszott, akkor sem kerülte el a figyelmét semmisen.

„Az úr” ledobta felsőkabátját s bement a lakásba. Hallani lehetett, hogyan siet át az ebédlőn s megy a maga dolgozószobájába, a honnan nem szivárgott ki nesz.

Tél volt s az ebédlőben már égett a lámpa. A szobaleány eltűnt, pedig ha még egy fél perczig vár, hallhatta volna, hogy a gazdája, az ő gyors, dobogó járásával megint kijön, végig megy a szalonon s még a hálószobába is benyit; onnan meg rögtön visszasiet, mintha keresne valakit.

Az ablakok az utcára nyitak. Debrő megállott az egyik előtt s kinézett. Odakint havas volt a világ; csöndes, meglehetősen hideg téli esthomály borult a városra. A kopasz fák, a melyek sorjában állottak az utcán egymás mellett, alig hogy felértek legfelső galyaikkal a Debrő ablakáig.

Fekete alakok tűntek el a havon, mintha suhanó árnyak lettek volna. Debrő szórakozottan nézett egyik-másik után; de csakhamar beleunt s visszafordult.

A kályhában halk ropogással égett a tűz; pattogása egy kis élénkséget terjesztett a néma lakásban. Ez bizony most kevés volt Debrőnek.

Máskor ha megjött, mindig itthon találta az asszonyt, a kinek meleg, gyöngéd lénye örökös tavasszal sugározta be ezt a kis lakást. Semmi sem volt itt drága, semmi sem mutatott fényűzésre: de azért csupa ízlés volt minden; tele gyöngédséggel és finomsággal, a miből több van egyetlen egy nőben, mint száz férfiban.

Még a levegőben is benne volt az asszony. Az az igazi asszony, a ki nem érez más feladatot, más akaratot, mint hogy tessék az urának, a kinek a puha keze úgy érint meg mindent, hogy attól az érintéstől rögtön meg is szépül és kiújul, a mihez nyúl; a ki önmagát is ezer apró ártatlan fortélylyal tudja kívántatni.

A lakásban végig nyitva voltak a szobák s onnan belőlről, a hol az asszony az ő kis toilette-titkait rejtegette, szelid illatok áradtak ki. Elkeveredett benne egy kis parfüm, egy kis jószagú rizspor; aztán a harmatgyöngéd, bokréta-párázatu vizek. Ez az asszonyos levegő hullámozott itt, átfinomodva annak a leheletétől, a kinek ez volt állandó fészke s a ki nélkül egyszerre üressé vált itt minden.

Debrő meggyújtotta a kis szalonban a lámpát, hogy jobban körülnézhesen. Tudni szerette volna, mivel foglalkozott a felesége, mielőtt hazúlról elment. Egy piczike rendetlenség volt ebben a kedves, barátságos zúgban, éppen annyi, a mennyi azt mutatja, hogy laknak benne; használatban van itt minden. A zongora nyitva volt s egy rakás kóta maradt a kótatartón. A díván karjáról félig lecsúszott a fehér csipkevédő; az azt mutatta, hogy ott ült, talán szunyókált is az asszony a délután folyamán. Egy kis selyemkendő, a mit néha a vállára terített, rá volt dobva az egyik karosszékre. Debrő felvette, hogy elteszi onnan; megérezte az édes asszony-illatot, a mi a kendőcskéből szálldosott, azt nagy lélekzettel szívta; alig-alig bírt megválni tőle. Szinte a fejébe ment a vér.

Egy egész hete volt már, hogy nem ölelte meg a feleségét. Összezördültek. Vagy talán még azt sem. Hisz' elég csöndesen, majdnem előkelő simasággal folyt le közöttük az ugynevezett „affaire”. Debrő elképzelte az egész jelenetet, a mint az asszonya éppen ebben a karosszékben ülve panaszkodott, mert úgy találta, hogy sokat van egyedül.

Egy csöppnyi igazságérzettel be kellett volna látnia, hogy a szegény kis jószág nem túloz. Még csak nem is követel. Semmivel sem lépte át azt a határt, a min a szelid, engedelmes nőnek erről kell maradnia. Panaszkodott, mert unalmas lehetett neki a sok magány. Ezért bizony nem kellett volna mindjárt megbüntetni.

S ő, a helyett, hogy belátta volna, hogy ebben a pillanatban nem tehet okosabbat, mint ha kis feleségét megnyugtatja, szép ígéretekkel kibékíti, (bármily bizonyos is ő maga abban, hogy adandó alkalommal majd megtalálja biztos és veszélytelen módját a kijátszásnak), elvesztette amúgy is csekély diplomata-eszét s megpróbálta, hogy adja a büszkét, a közönyöst.

- Ha azt hiszi, hogy valami nincs jól, tegyen róla. Én nem akadályozom, - mondta gögösen.

Soha sem lehet elfelednie azt az ijedt, fájdalmas tekintetet, a mivel a felesége erre a kijelentésre hozzá fordult. Látta, hogyan remeg a szája, mint a kis gyermekeké, a mikor egy hajszálynira vannak attól, hogy elpityeredjenek; szegénykének elhalványodott az arcza s olyan kapkodva vett lélekzetet, mint azok, a kiknek a szívökbe nyilalik.

Akkor már szeretett volna Debrő odarohanni hozzá; vigasztalni, simogatni, szeretgetni. Mormolta is magában: „Nono, kicsikém, édes anyukám, - hisz' nem úgy gondoltam, no.” De hogy hangosan mondja, azt nem engedte a buta férfi gög. Kimondta, hát úgy van. Jegyezzék meg az asszonyok, hogy a férfi-szó nem tréfa.

Egy perczel később mintha lecsillapodott volna az asszony. Nem szólt többet egy szót sem. Elővett egy könyvet, s furcsa, nála szokatlan egykedvűséggel lapozgatta. Most már ha akart volna is Debrő visszatérni arra a kényes témára, nem lehetett. Hisz' akkor elárulta volna, hogy hibásnak érzi magát; hogy jóvá akarja tenni azt a kemény hangot. Pedig mindent inkább, mint beösmerni! A férfinak mindig igaza van, - ez a jelszó.

Mindazonáltal nem sokat aludt; egyre azt figyelte éjjel, hogy nem hallja-e azokat a szepegő, csukló, elfojtott hangokat, a mik oly szívtepően tudnak a meggyűrt, könnyel áztatott párnák közül kisóhajtani.

Nem hallotta. A felesége egyetlen hanggal sem adta jelét többé, hogy fáj neki valami.

Másnap aztán Debrő már hat óra tájban haza sietett, a mit ezelőtt nem igen tett.

Az asszony otthon volt. Nem mutatott neheztelést, de örömet sem. Nem kérdezte, hogy mi hozta haza az urát ilyen korán. Nem ugrott a nyakába, mint máskor. Pedig Debrő már elkészült rá, hogy ha így lesz, akkor ő majd adja a jószágost, a ki jutalmaz. Efélét mondott volna: „no lássa kicsike, ha nem követel, tudok én akkor méltányos is lenni.”

De biz belé fagyott a kenetes tanítás. Nem akadt tanítvány, a ki rászolgált volna az apai intésre.

Igy volt harmadnap is, negyednap is. Semmisem változott ugyan különösebben, de azért valami mégis hiányzott, a mi nélkül pedig nem sokat ért az élet.

Százsor is elmondta magában: ez így nincs jól, nincs bizony; de már olyan régen volt, hogy az a kis „eset” történt, hogy ok nélkül fessegetni annyi lett volna, mint nyíltan beösmerni vereségét.

Hát csak bevárta még a következő egy pár napot is, mig ma azzal fogadta a cseléd, hogy a nagysága nincs itthon.

Nyugtalan volt s ámbár tudta, hogy nem teszi nagyon okosan, ha a szobaleánytól kérdezősködik, még sem állhatott ellen annak a vágyának, hogy megbizonyosodjék a dolog állásáról. Becsöngette a leányt.

- Nem keresett valaki? - kérdezte, pedig jól tudta, hogy ha keresték volna, úgyis megmondta volna Malvin.

- A nagyságos urat nem; csak a nagyságát, - válaszolt a fruska, pörgő nyelvvel.

Debrő felkapta a fejét: - Ki volt itt?

- Az az úr, a ki tegnap.

„Az az úr!”... Ime, itt járt valaki és ő nem tud róla.

- Kicsoda? - kérdezte alig leplezett izgatottsággal.

- A nevét nem tudom. Festő. Talán festeni fogja a nagyságát.

Debrőnek átvillant az agyán valami. Eszébe jutott Sivó, a „mázoló”, a kit nem szenvedhetett, mert annyira tolakodó volt. Furcsa hírek is keringtek róla. Értett hozzá, hogy a maga don juani reputációja érdekében kompromittálja azokat a nőket, a kik lefestették vele magokat.

S az asszony egy szót sem szólott róla.

- Tegnap is itt volt? - tudakolta tünődve.

- Igen, de akkor sem találta itthon a nagyságát.

- Nem találta itthon?

- Nem. A nagysága csak öt óra tájban jött haza.

Debrővel forogni kezdett a világ. Hisz' ő azt hitte, hogy ki sem mozdul innen az asszonya. De csak legalább megmondta volna, mint máskor, ha éppen valami dolga akadt, vagy látogatást tett. Most hogyan kérdezze, holott ő maga szabadította fel, hogy tegyen, a mit akar.

Ez így nincs jól, sőt nagyon is rosszul van; nagyon.

Egész raja a kérdéseknek égett a nyelvén. Csak ne röstelte volna, hogy egy cselédet faggasson. Szerencséjére beszélt az magától is. A nagysága egy hét óta mindennap kimegy, mondta.

„Mindennap!”... Többet Malvin nem tudhatott. Hamar kiküldte, nehogy a leány meglássa, mennyire lesújtja ez a hír.

Már tizedszer ment végig a szobákon, czél nélkül.

Nem tudta, mit gondoljon. Nem is gondolt semmit sem, csak nagyon ideges volt. Egyre az órát nézte.

A percek borzasztó lassan teltek.

Az egész kis lakás tele volt a neje arczképével. Ezt maga Debrő rendezte így. Most sorra járta a bájos képeket. Ott volt „ő”, az egyiken mosolyogva, a másikon mélabúsan, a harmadikon szerelmesen, a negyediken hivalkodva. Egyik képen szebb, édesebb, drágább, mint a másikon. Itt volt mindenütt és mégsem volt sehohsem.

Debrőt ellágyította a magány; most nem volt mért olyan erősnek látszania, a milyen nem is volt. Megalázkodva nézte a beszélő képeket és suttogott hozzájuk. Tette nekik a vallomásokat. Könörgött, esküdött, mint régen.

Hátha most, egy heti várakozás után, úgy ment el, hogy többet vissza sem jön?!... A megijedt emberek rémlátásával támadt fel agyában ez a lehetőség. Ki akart rohanni, hogy megkeresse az asszonyt, de hol?! de merre?!

Kínos lelkipurdalást érzett s nagyon haszontalan fráternek tartotta magát. Itt volt egy igazi kincse és azt utóljára a saját léhasága miatt még elveszíti.

Csak egyszer, csak még egyetlen egyszer jóvá lehetne tenni mindent.

El kellene utazniok. Megint oda, a hol mézes heteikben olyan nagyon boldogok voltak; a hol a szerelem tüze folyik a patakokban s a falevél minden harmatcsöppje az ő ölekezésöknek a tükörképét csillogtatta.

Csak jönne, csak már itthon volna!

Isten tudja, hányadszor futott az ajtóhoz, hallgatózni. Előre hajolva leste: mintha csöngettek volna.

Egyszer aztán csakugyan megszólalt a csengő.

Ő jött!

- Itthon van az ur? - kérdezte a szobaleányt, halk, dallamos hangon.

Debrő fellélekzett. Egy pillanatig megint erőt vett rajta hiúsága; elfeledte, hogyan könyörgött az imént a néma arczképeknek s le akarta tagadni gyöngeségét. Lábujjhegyen rohant be dolgozószobájába, hadd lássék úgy, mintha nagyon nyugodtan foglalatoskodnék. De megvillant agyában, hogy a mostani viszonyok közt aligha nagyon igyekszik hozzá az asszony. Talán csak átmegy az ebédlőn s mindjárt betér a maga kis fészkebe. Akkor ő neki kellene utána mennie. Ez még megalázóbb. Aztán *most*, ebben a perczen szeretné látni, tanulmányozni; kitalálni a gondolatát; a szíve fenekére nézni.

Anélkül, hogy sötét gyanunak mert volna helyet adni felzavart lelkében, mégis szerette volna úgy meglepni a nejét, hogy ne védekezhessék, ha van valami, a mit esetleg rejteget.

Gyorsan lépett ki a szobájából s éppen szemközt találta feleségét.

- Jó estét, - mondta az asszony, elég szárazon.

- Jó estét, - felelt Debrő, egy árnyalatával a kedveskedésnek.

Már nem birt magával; nem állhatta meg, hogy legalább futólag meg ne csókolja ezt az üde, piros nőt, a kinek az arczát duzzadra csipkedte a hideg s a ki behozott magával egy darab telet, de egy marék virág közé keverve: olyan fölséges, hús illat röppent szét bundikája közül, a mint vetkezés közben meglibbentette.

Az asszony eltúrte a csókot, de nem adta vissza.

- Hideg van? - kérdezte Debrő, csak hogy oka legyen megfogni a felesége kezét s melengetni.

Az asszony sértő sietés nélkül, mégis elég határozottan húzta el a kezét. Hideg bizony, mondta s a kályhához sietett.

Debrő minden erejét összeszedte, hogy oda ne boruljon a lábához, úgy ne engesztelje.

De nem tehetette most, éppen most, a mikor ő is joggal érezte magát megbántva a miatt, hogy az asszony olyannyira szószerint vette minapi szavait s tudta nélkül jár-kei a világban.

Még azt sem akarta megkérdezni e pillanatban, hogy hol volt hát, a mióta neki nem ad számat. Meg kell menteni legalább az utólsót, a mi a veszendő játszmából megmaradt: a teljes bizalmat. Még csak ne is sejtse az asszony, hogy másképp is lehetnének együtt. Majd lesz arra is jó idő; - majd kiveszi belőle minden perczenek a történetét.

- Tudja-e cicza, mi ujság? - kérdezte oly hangon, a mely hasonlított ahhoz, a mikor néha ezzel állított be: „találd ki szivecském, mit hoztam?”

A felesége elég barátságosan fordult feléje, de még nem szólott.

- Utazunk holnap. Utazunk! hallja-e?!... Megyünk megint oda, a hol úgy szeretett maga. Megyünk a narancsligetekbe. Egy egész hónapra.

Lassan húzódott közelebb a piros asszonyhoz, a mig beszélt. Már nem volt fennhéjázó. Csak egy gondolatnyi választotta el attól, hogy alázatos ne legyen. Nagyon, de nagyon szerelmes tekintettel folytatta aztán:

- Mégegyszer lesznek mézesheteink, cicza. Mert így, a hogy most van, valami nincs jól. Aztán újra kezdünk *mindent*.

Nekibátorodott s megölelte a feleségét. Leste, hogy nem vonakodik-e; hogy a mikor a száját keresi, odaadja-e önként.

Addig ölelte, a mig csak bizonyos nem volt benne, hogy visszakapja már ő is az ölelést valahára.

Akkor egy csöppet lélekzethez engedte jutni az asszonyt s diadalmasan kezdett örülni, kacagni:

- Megyünk, megyünk! - mondta ujjongva; mintha őt érné ezzel nagy és váratlan meglepetés.

A talizmán.

Valakinek a társaságban egy nagyon szép opál gyűrűje volt. Remek kő; nagy és ezer színt játszó. Vetekedett szépsége a gyémántéval; csak persze nem lövelt magából olyan buján színes tűzsugarakat, hanem inkább bágyadtan csillogott, mint a holdvilág.

- Ez talizmán, - mondta a gyűrű tulajdonosa. - Családi ékszer, a melynek érdekes története van, de hogy mi, azt már nem is tudom. Csak annyit mondhatok, hogy ha valami veszedelem fenyegeti azt, a ki viseli, akkor elhomályosodik, szürkés-zavarossá változik, a mint édes apám is tapasztalta egyszer.

- Hisz ön az ilyesmikben? - fordult egy fiatal hölgy Gábris Benőhöz, a ki világlátott ember hírében állott és sokszor döntött fontosabb kérdésben is a véleményével.

Ámbár a kérdés olyforma volt, mintha az a hölgy nem akart volna feltűnni vele s csupán Gábrishoz intézte volna, hogy más ne is tudjon róla: mégis többen érdeklődtek, hogy ugyan mit mond az „orákulum”.

Középkorú, kissé hanyag viseletű ember volt Gábris Benő; megszokta, hogy ha ő beszél, akkor a többi figyeljen. Most is úgy emelte fel a hangját, a mikor válaszolt, hogy nyilvánvalóan mindenkire szólott.

- Ha megengedik, elmondok egy különös történetet, a miben aztán benne lesz az is, hogy mit tartok én az ilyen természetfölötti ereklyékről.

A társaság tagjai kíváncsian fordultak feléje.

- Emlékszik valaki önök közül Wornyczkyra, a szőke lengyelre, a ki néhány évvel ezelőtt sok derűtséget okozott nekünk azzal, hogy minden „n” betűt „ny”-nek és minden „l-t „ly”-nek ejtett ki?

- Ha jól tudom, mérnök volt. Sokat járt kint a folyamszabályozásoknál, - szólt közbe egy úr, - a ki örült, hogy a dologba beleszólhat.

- Csakugyan mérnök volt, - erősítette Gábris. - Érdekes ember, a kinek egész lényében állandó misztikus viaskodás volt a vidámság meg a szomorúság között.

Engem a vadászat hozott vele össze. Ott, a hol neki dolga volt, én mint vadász fordultam meg gyakrabban. A p-i mocsár otthonom volt s Wornyczky maga is nem egyszer tartott velem, a mikor a láp nádrengetegét bujtam.

A szótlan lengyel ilyenkor piczi részletekben árult el egyet-mást önmagáról, de a viláért sem volt szabad kérdeznem. A legkisebb kíváncsiság napokra zárkózottá tette.

Egyszer egy fölséges őszi délután, a mikor minden ragyogott s a mocsár vize fölött halk szellők rebbentek végig ábrándos suttogással, az én lengyelem nagyot sóhajt. Ha Mária itt volna most! szólott méltóval.

Meglepetten fordultam feléje. Szemünk találkozott. Az én tekintetemben kérdés volt, az övében zavar.

- A feleségem jutott eszembe, - mondta magyarázva.

- Azt hittem, nőtlen; nem látok jegygyűrűt az ujján, szóltam, kissé tán kíméletlenül; de abban a pillanatban igazán nem tudtam hallgatni. Az talán még kínosabb lett volna.

- Itt van a jeggyűrűm, - felelt a lengyel s elém tartotta jobb kezét. Erős barna gyűrűs ujján egy meglehetősen vastag vasgyűrű volt, a melynek egyik részét most felém fordította. A vas ott mintha ki lett volna ráspolyozva egy darabon s a mélyedésben egy kis sárga ér látszott, egy keskeny aranyvonal.

A levegőben remek fuvalmak ölelkeztek s magasan fölöttünk néhány hófehér kanalas gém váltott át. Mintha búcsúzó lelkek lettek volna. A lengyel eltűnődve mondta, a gyűrűt forgatva:
- Ez az én talizmánom.

A mily zárkozott volt eddigelé, oly közlékenynyé vált hirtelen, talán nem akarta, hogy ebben a neki szent dologban ostoba félreértése legyen valakinek. Inkább hadd tudjam a valót.

Egy beteges fiatal leányt vett nőül, a kit nagyon szeretett. Annál jobban szerette, mert olyan törekeny, gyöngye volt. A szive nem bírhatott ki sokat. Arra nagyon kellett vigyázniok mind a kettőjüknek. Azóta támadt a végzetes baj, hogy meghalt a fiatal asszony édes anyja.

Ettől az édes mamától való volt a *talizmán*.

Imádta egymást az a két nő, az anya, meg a leánya. És az anya, a ki nagyon vallásos volt, egy megszentelt arany gyűrűcskét forrasztatott be abba az ormótlan vas karikába, a mit a leánya jeggyűrűként adott vőlegényének.

Az a kis aranykarika egy szűz Mária szobrocska ujját díszítette volt, mielőtt a Wornyczky anyósa amulettként zsinórra fűzve hordta a kebelében. Csak akkor vált meg tőle, a mikor a leánya férjhez ment.

A lengyel maga is tele volt miszticizmusra való hajlandósággal. Nagyon komolyan hitte már, hogy szent ereklyét hord, a mi megvédi minden rossztól. El is mondott egy pár esetet, a mi akkor történt vele, ha a vasgyűrűt véletlenül letette. Olyankor mindig érte valami, mintha a gonosz szellem fel akarta volna hirtelenében használni a jó alkalmat, hogy boszúját töltse rajta.

Késő este volt, a mikor elváltunk; az én lengyelem ezen a napon egészen belém szeretett. Kevés neki való emberrel érintkezett szegény; az isten háta mögött jól eshetett neki, hogy akadt, a kiről hihette, hogy őt meg tudja érteni.

Még néhány napig voltunk együtt s hogy az első közlékenység megtörte a jeget, igazán jó barátokká lettünk.

Azon a napon, a mikor éppen el akartam már utazni, hajnalban nálam volt. Kedvtelennek, sőt boszúsnak látszott.

- Nézze, mondta, ezt kaptam az este.

Egy levelet adott a kezembe. A főnöke írta. Kíméletlen, bárdolatlan fráter volt az ipsze, a ki úgy bánt alárendeltjeivel, mintha mindnyájan cselédei lettek volna. Most is megsértette Wornyczkyt valami semmisségért.

Méregbe hozott az illetlen levél. Fennhangon szidtam a nevetlen frátert, a ki írta.

- Magam is ezen kezdtem, szólt közbe a lengyel. De már ennyivel nem lehetett beérni. Táviratilag provokáltam. Azért jöttem, hogy megkérjem, járjon el ebben az ügyemben.

Elkomolyodtam. A koczka el volt vetve. Ezen változtatni nem lehetett.

- Tehát verekedni fognak, mormoltam magam elé.

A lengyel meghallotta. Bizonyosan, minthogy ő nem az az ember, a ki bocsánatot kérjen. Kevesebb pedig ezek után be nem érhetném, felelte.

- Nincsenek kardjaink. Minden valamire való várostól messze vagyunk, jegyeztem meg.

- De vannak pisztolyaink. Kandó lehetne másik segédem.

A szegény beteg asszony jutott eszembe. Elszorúlt a szívem. A pisztolypárbaj mégis csak komoly. Az az illetlen hang, a mit a hivatali főnökség felfuvalkodottsága diktált, nem érheti meg, hogy katasztrófa legyen a dologból.

De a lengyellel már nem lehetett bírni. Ha ő most akármi címen is meghátrál, akkor neki vége. Teljes elégtételt akart minden áron. Emellett érvelt egyre, pedig már nem is vitatkoztam vele.

- Aztán, folytatta mosolyogva és fanatikusan, úgy sem lehet bajom énnekem. A talizmán megvéd minden szerencsétlenségtől.

Már-már magamat is hipnotizált roppant bizalmával.

A párbaj másnap hajnalban volt, kint a p-i erdőszélen, másfélórányira a mocsártól, a hol vadászgatni szoktunk. A mogorva főnök P.-ben volt akkor vizsgálaton. Minekünk kellett hozzá mennünk. A kihívók mi voltunk.

Életemben sem voltam olyan megmagyarázhatatlan módon izgatott. Hiába ismétetem magamban százszor is: talizmánja van! talizmánja van! Ugy rémlett, mintha nem azt a kifejezést látnám a lengyel arcán, a mit már úgy megszoktam, azt a nyugodt, férfias, kissé bánatos komoly vonást, hanem inkább eltorzultnak, halványnak láttam, a minővé a facies hippokratika változtat, a melyen a halál sejtelve ül.

Egy golyóváltásban állapotunk meg. Hisz nem lehetett ezt a hivatali összezördülést igazi személyes sérelemnek tekinteni.

Egyszerre dördült el a két lövés és az én szöke lengyelem, mintha villám érte volna, összeroskadt.

Leírhatatlan réműlettel rohantam hozzá.

Nem bírtam elhinni, hogy megsebesült. Hisz' talizmánja volt!

Még vonaglott, de már nem eszmélt. Önkívületben emelgette a jobb kezét. Akkor láttam, hogy a vasgyűrű erősen be van horpadva rajta.

Azt érte a golyó először s onnan pattant bele csudálatos módon a halántékába.

Ezt pontosan megállapította a vizsgálat.

Még ott álltam szegény barátom holtteste mellett, s azon tünődtem, hogy mily szörnyű, végzetes csalódása volt a talizmánjával, a melyben annyira bízott.

Ekkor táviratot hoztak. Neki szólt. Az én tisztem volt, hogy e pillanatban tudomást vegyek azokról a dolgokról, a mik őt érdekelték. Fel is hatalmazott különben mindenre, még a párbaj előtt.

Felbontottam a táviratot s a mint belenéztem, megrendülve ejtettem ki kezemből.

Az a szegény rokon, a ki a Wornyczky felesége mellett állandóan ott volt mint ápoló, arról értesítette a mérnököt, hogy a kis beteg asszony az éjjel szívszélhúdésben meghalt.

Hát nem jobb volt-e öneki nem tudni erről?!...

A talizmán vajjon nem vált-e be? nem teljesítette-e azt a nagy feladatát, hogy megkímélje ezt a szerencsétlen embert a legnagyobb csapás tudatától?!...

Feleljenek rá kérem.

Komámuram.

Hárman üldögéltek ebéd után az asztal körül: a komámuram, a komámasszony, meg a rémember.

A komámuram néha fölemelte hosszú, mindig lógó karját, s csontos ujjával, a melyek hihetetlen távolságra tudtak kinyújtózni a tenyeréből, megfogta feketekávés-csészéje fülét. A kicsi csésze remegett, a mikor a kisodrott harcsabajuszhoz vitték a hosszú ujjak. Avagy talán az ujjak remegtek? Meglehet. Hisz' a komámuram már nem volt fiatal; látszott az, hiába festette a haját.

A mikor hörpintett egyet a kávéból, meg-megmozgatta szabadon levő gyűrűs ujját és mellette a másikat, az ugynevezett kicsit. A sok gyémánt, a mi azokat körülfogta, csakúgy csillogott-villogott ilyenkor. Savószin szeme bágyadt fénynyel pihent ezalatt a komámasszonyon, a ki a gyümölcsös tál tartalmát rendezgette.

A komámasszony szőke volt és piros, egészséges és fiatal. Olyan fiatal, hogy a komámuram éppen nagyapja lehetett volna neki.

Hamis, kaczer mosoly játszadozott a kis komámasszony arcán; láttára az ember önkénytelenül is azt kérdezte magában: vajjon most mit gondolhat.

A rémember pipázott. Ő csak pipázott egyre. Nappal és éjjel egyvégben. A hogy a füstöket fujdogálta, abból lehetett tudni, jó kedve van-e vagy rossz kedve. Nagyon vigyázott, hogy a meleg tajtékot meg ne érintse valahogyan, mert attól bajúszk kaphat a pipa. Egyébiránt semmi másra sem vigyázott; sem arra, hogy kávé ne csöppentsen az abroszra; sem arra, hogy micsoda szemet mereszt a feleségére a komámuram.

Fel is kelt végre az asztaltól és kicsoszogott, hogy szidja a cselédeket. A cselédszidas nagyon jót tett neki. Attól jól emésztett. Hozzá tartozott az a testi épséghez; s ezenkívül lelki szükségletének is kielégítésére szolgált. Mert legtöbbször ebből állott a társalgása. Végre is igaz az, a mit az írás mond, hogy nemcsak kenyérrel él az ember.

A mikor tehát ő kicsoszogott: mindjárt meg is szólalt a komámuram, halkán, óvatosan, fél-szemével arrafelé bandzsítva, a merre a rémember sejtette.

- Lássá, - mondta vontatott, közönyösnek tetsző, de valójában mégis izgatott hangon, - a magok sora jobban is mehetne. Betenném az urát valami jó állásba... Mégegyszer annyit kereshetne, mint most.

A kis komámasszony csak kíváncsian nézett és hallgatott. Mintha hamisan, titkolódzva, mosolygott volna most is.

- Na igen, lássa, - folytatta a komámuram, - nem is kellene ahhoz semmi különös. Ha magácska... (itt megakadt egy kicsit), ha magácska akarná, beszélgethetnénk róla. Kisütnénk valamit. Ha meglátogatna néha...

A kis komámasszony kezéből véletlenül kihullott a nagy sóvári alma, a melyet éppen a tálra akart tenni. Hamarosan utána nyúlt s felkapta. Persze a gyors mozdulattól a fejébe ment a vér. Piros volt és csak egyre törölgette az almáját.

A rémember éppen ekkor csoszogott be. Megállott a komámasszony előtt s kinyújtózkodva, nagyot ásitott. Bele lehetett látni a torkába.

- Megyek már, mondta a komámuram. Én is fáradt vagyok.

És elment. De a mikor a komámasszony kezét megszorította: minden ujjának a nyomásával külön kérdezősködött tőle némán: „mi lesz?!”

A kis komámasszony nem nézett rá és egy csöppet sem szorította vissza a kezét.

A mint egyedül maradt a rémemberrel, azt mondta, hogy neki dolga van a kamarában. A befőttes üvegek közt aztán jól kisírta magát.

A rémember szeretett volna csókolódni, de nem győzte bevárni, a míg bejön az asszony; hát végre lefeküdt anélkül. Tán még most is aludnék, ha föl nem költötték volna.

A hányszor ezután a komámuram betoppant hozzájuk, vagy ha véletlenül találkozott velök, (csudálatos, hogy milyen gyakran történhet valami *véletlenül!*) mindannyiszor benne volt a szemében és a kézszorításában ez a kérdés: mi lesz? Néha titkos sugással hozzátette: „Gusztai vár!” Minthogy őt Gusztávnak hívták.

Még ha a rémemberre nézett, akkor is ilyesmi volt a tekintetében. A kezét neki is addig szorongatta, hogy végre így szólt a rémember magában: a koma valósággal belém van bolondulva. És tüszögött hozzá egyet-kettőt, mint a ki nem érti a dolgot.

A háztartásra bizony sok kellett s egyszer a házbér nem volt meg idejére. A rémember azt mondta: kérhetnék tán kölcsön a komától. Szólhatnál tán neki...

- *Én?!...*

A milyen hangon ezt az asszony mondta, attól a rémember ijedten rezzent össze. Na csak úgy gondoltam. Nem erőltetek, na.

És mégis - *írt* az asszony. Ő maga nem ment el. De írni muszáj volt, mert kiegészett volna a szeme, ha híre megy a házban a dolognak. A házmester mindjárt kikürtölte: „ezek se fizetnek már!” Az idegen cselédek összesúgnak. Csúfolják az ő szobaleányát: - „Na iszen szép gazdád van!” Valamire való asszony ezt ki nem állja.

A komámuram visszaírt, hogy legyen szerencséje bármikor, nagy örömmel várja.

Az asszony odaküldte az urát. A rémember ugyancsak tüszögött, a mikor visszajött. - Nem értem, - mondta. Olyan szívesen hitt, mégis majd kilökött. Igen rosszkedvű volt ma a koma. De azért nem jártam hiába.

Ez a tartozás sokkal súlyosabb volt, semmint eleinte látszott. Ijedezett is a kis komámasszony, valahányszor a komámuram tiszteletét tette.

Egyszer, - megint a fekete kávé mellett, - arról volt szó, hogy itt a tavasz s milyen csinos az idei új divat. A komámasszony megfélekedett magáról s felsóhajtott. - Nekem ugyan hiába csinos. Az én uram azt szeretné, ha tiz esztendeig járnék egy rongyban.

- Á!-á!! harsogott méltatlankodva a komámuram, a rémember pedig úgy tipegett, mint a kinek a tyukszemére léptek.

Másnap egy paksaméta érkezett a rémember czimére. Szép új szövetek (nőnek valók) voltak benne; - meg egy levél. - A komámuram írta. „Tégy úgy, - mondta, - mintha te vetted volna neki. Az árát majd megkapom tőled valamikor.”

Bolond, a ki az ilyen határidőtlen üzletbe bele nem megy. Az asszonya boldog volt és rögtön megcsináltatta a szép új ruhákat.

- Hát csak tetszik a ruha, tetszik? - kérdezte a komámuram hunczutkodva, a mikor először diszelgett a kis komámasszony az új toilettben.

A kis komámasszonynak nyitva maradt a szája; ráfagyott a mosoly. Kitalált valamit. Először elsápadt, azután elpirult. Aznap nem lehetett szavát hallani többet.

De azért másnap - megint felvette a szép új ruhát.

Volt a kis komámasszonynak egy szegény, beteges nagymamája. Valahol olyan helyen, a honnan nem lehetett elcsalogatni az öreg asszonyt. „Ha itt éltem fiatalon, itt akarok pusztulni öregeen”, - mondogatta, a mikor az unokája hívta, édesgette. És ott is maradt.

Egyszer hír jött róla, hogy nagyon beteges. Hogy rossz sora kezd lenni. A régi ház olyan, mint a kísértet-tanya. Kilopták már a szemevilágát is a szegény öreg nőnek. A kerítés deszkáit a jó szomszédság elhordta tüzelőnek. A kut beomlott s nincs a ki kijavítsa. Bedőlni készül a kémény is; az ócska zsindegyfedelen át pedig becsurog az eső a padlásra, onnan a szobába.

Maga az öreg néni pedig csak ül egy rozoga támlásszékekben, a legutolsóban, a mi a régi jó módból megmaradt, - és sírdogálva imádkozik folyvást. Mondogatja panaszkodva, búsan: „minek is él már, a ki ilyen öreg!”

Szivettépő volt megtudni mindezt.

Az asszony odaállt a férje elé és megmutatta neki a levelet. Most nem volt jókedvű. Félénk révedezés volt a szemében; titkos, nagy aggodalom, hogy ugyan mi lesz most. Lesz sok gorombáskodás, sok szedte-vette, annyi már bizonyos. De az a legkevesebb. Azt valahogy ki lehet állani. Csak oszt' egyéb is legyen. Egy kis szánakozás; - egy kis segedelem.

A rémember földhöz csapta a levelet.

Az asszony felvette s csak ott maradt tovább is állva, az ura előtt. Hátha mégis? Hátha csoda történik? Egyetlen egyszer: - most!

De csoda nem történt.

- A koma segíthetne, - mondta tüszögve a rémember. - Vén milliomos, vén gazember, úgylis csak ül a pénzén. Mekkora gyémántjai vannak!

Az asszony eltűnődött.

- Hát odamenjek? - kérdezte álmodozva.

A rémembernek először megmozdult az egyik lába, azután a másik; azután billent egyet a válla; félkört kanyarított a fejével, behúzta a nyakát, megriszálta a torkát, a derekán igazított egy mozdulattal; úgy hunyorgatott, mintha el akarna riasztani egy szunyogot, a mely neki röpült; krárogott, hátratette a balkezét s a jobbal a pipáját szorongatta, fujta a legnagyobb füstököt eközben sűrűn, és végül azt mondta: - ühüm!

S a kis komámasszony aznap elment a komámurához.

Otthon.

Késő ősz van s már régen meggyújtották odakint a gázt. Az üzletekből kiszűrődik a világosság s ráesik azokra az alakokra, a kik több-kevesebb sietséggel vonulnak végig ezen a külvárosi utcán. Meglehetősen mérsékelt itt a forgalom; kocsizörgés ritkán élénkíti a környéket. A Csalit-utca azok számára való, a kik csöndben szeretnek lenni s beérik olcsó, szerény lakással is.

Ahhoz képest, hogy már egészen csupaszok az utcát szegélyező akáczfák, még hűvös sincs.

Sokan járnak felöltő nélkül, egy pár ablakot pedig épp úgy nyitva hagyott a gazdája, mint a langyos nyári estéken. A tizennegyedik szám első emeletéről még ki is hajlik valaki, úgy nézelődik, hosszasan.

Egy fiatal asszony az; alólról persze aligha láthatná most már az ember, hogy milyen csinos. Fehér házi fejkötő van a fején; üde, barátságos arcocskája kíváncsiságot árul el, a mint kikandikál. Talán egy kicsi türelmetlenség is van már rajta, a mi kitetszett abból, hogy ha időnkint behúzódik is, csakhamar megjelenik az ablakban s mindig csak balra figyel. Bizonyosan onnan vár valakit.

Ugy kihajlott egyszer, hogy maga is ijedten húzódtott vissza a gondolatra, hogy ki is eshetett volna.

Ekkor hátulról megölelték. A fiatal nő az öröm halk kiáltásával fordult meg s a nyakába kapaszkodott annak a férfinak, a ki ily észrevétlenül jött be hozzá.

- Régóta várlak, - mondta gyöngéden, örvendezve. - Nem hallottam a szekézzörgéstől az ajtónyitást.

- Rossz czicza, - szólt a férfi, dorgáló hangot erőltetve, - meg is hülhetne így, nyitott ablaknál, tudja-e?

Az asszony csak a fejével intett, hogy nem. Aztán megmagyarázta, hogy miért nem. Melegit a szivem, - mondta mosolyogva.

Megölelték egymást. Egy pár puszi is esett. A férfi be akarta tenni az ablakot, de a nő nem engedte. Majd én, szivem, - mondta jóságosan s egy csöpp alázatossággal, - te csak pihenj, hisz úgyis menned kell megint, nemsokára.

A férfi hát leült a kis fényezett asztal mellé, a melyen az asszonynak mindenféle varróeszköze volt, onnan nézte a sürgő-forgó ügyes teremtetést. Kedvteléssel méregette végig, de hogy ő ne is sejtse; s elgondolta aközben, hogy milyen véghetetlen jó kis lélek ez; - valóságos istenáldás neki; egy falat kenyér, a mi alapjában véve többet ér mindennél.

Nem lehetett tovább gondolkodnia, mert megfordult az asszony és tánczolva sietett hozzá.

- Drágám, készen van mindened, dicsekedett, itt van a nyakkendő, magam varrtam; nézd milyen remek fehér és sima; nézd ezt az egyetlen költői ránczot rajta, a mely elveszi róla a merevséget s szinte előkelő könnyedséget lehel rá. Milyen szép leszél benne, meglásd. Aztán kivasztam a frakkodat is. A szabók hanyagok; könnyen tükrösre hagyják; én pedig úgy vigyázok, de úgy. Azt akarom, hogy csinos legyen az én egyetlenem, hogy a legszebb legyen.

Elég csinos ember volt, a kinek mindez szólott. Bajusza magától is szépen kunkorodott; se kenni, se sütni nem kellett. Mintha egy kis elbizakodás lett volna egész lényében; de nem annyi, a mennyi komolyan levon a férfiből. Az ilyen szemrevaló fiatal uraknak szabad egy kicsit tudniok arról, ha tetszenek.

Kivált ha olyan valakinek tetszenek, a ki az övék: a kitől joggal várhatják, hogy őket lássa mindenkép elsőnek, tökéletesnek, szeretni valónak.

Ez az asszonyka még a nézésével is, még a lélekzete meggyorsulásával is elárulta, hogy bizony az ő lelkének nincs és nem lehet más eszménye, más földi istene, csak ez itt.

- Czicza, maga a legangyalibb asszony a föld hátán, szavalta a férfi páthoszszal és sok bensőséggel. Kitárta két karját s azzal odaparancsolta a nőt magához. Ujra megölelte, megcsókolta; a csókot kétszer is visszakapta.

- Ma megint hódít az én Don Juanom, az én Robúrom, - szólt naiv lelkesedéssel az asszony. - Hogy szeretném látni, istenem, hogy szeretném! A mikor ünneplik az én poétámat, az én lelkemet!

Kiszabadította magát az ölelő karokból s szinpadias mozdulattal tett egy pár lépést a szoba közepe felé, aztán meghajtotta magát, úgy szavalta: Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! úgy-e így kezdi? fordult megint a férfihoz, a ki mosolyogva, gyönyörködve nézte.

- Bolondos czicza, nem lesz az olyan nagy dolog, a milyennek hiszed. Csak egy közönséges felolvasás, punktum. Az ember ledarálja...

Megakadt s elpirult, mert az asszonya felemelte az ujját s bohó komolysággal fenyegette. Nem szép füllenteni, nem, ismételte. Magát ott ünneplik s a sok érdekes uri dáma mind magát fogja nézni, csudálni, tudom. Velem ne is próbálja elhitetni, hogy nem. Ha én ott lennék, én is csak csudálnám, - imádnám.

A férfi elnevette magát. Egy piczi bosszuság is volt ugyan abban, a hogyan kaczagott, de mégis több volt a jó érzés, a hiuság.

- No persze az egész világ utánam bolondul majd. Ha a cziczától függne, akkor ugy is lenne.

- Ha tőlem függne, akkor tán nem lenne *egészen* ugy, - felelt az asszony eltünődve; - de ha a *férfiak* imádnák, mind-mind, ha dicsőítnék s megtennék magok közt elsőnek, akkor boldog volnék, - tette hozzá növekvő lelkesedéssel.

- Mért csak a *férfiak*? - kérdezte az ember együgyüen.

Az asszony nem felelt egyenesen; véghetetlen szelidség és jóság ömlött el ártatlan arcán, a mikor mondta: Én nem vagyok féltékeny, hiszen tudja; én a maga felesége vagyok és az nem lehet más senki. Akárhogy lenne is, mégis csak ide jönne vissza én hozzám, mert nincs ezen a világon, a ki úgy tudna bánni magával, mint én; én, a ki tudom a szokását, minden gyöngéjét és a ki sokat szenvedtem valamikor azért, hogy a magáé lehessenek, maga meg az enyém, a meddig élek. Magának jó szive van és ez erős váram nekem. Én csak titokban irigylem azokat, a kikre ránéz, a kikhez szól. De a poétám szárnyát megnyirbálnom istenkisértés lenne, érzem.

- Kis czicza, aranymadár, - dűnnyögte a férfi banális hizelgéssel; - s a hálálkodás szándékával csókolt kezét feleségének. Lásd, bizony isten különb vagy mindegyiknél.

- *Mindegyiknél!* Tudod-e barátom, hogy ebben gyónás van? Lásd, én azt mondom neked: Különb vagy *mindenkinél*. Én nem látok meg senkit a világon kívül.

A férfi arcán kelletlen vonás suhant végig. Nem szerette, nem bírta ki, hogy kritizálják. El volt kényeztetve nagyon. Itthon is, máshol is, mindenütt.

- Ma különösen unalmas lesz, - mondta egy árnyalatával a mentegetődzésnek. Feszés lesz az estély. Tudom, kik kaptak meghívót. Igazán legszivesebben maradnék itthon veled.

- Nem, nem, tiltakozott az asszony, csak menj, szívem. Kell, hogy ösmerjenek; hogy minél többet forogj a világban. A te pályád a dicsőség; a te utad a szabadság, édes uram. Hadd lássalak nőni, fényleni; a világ ne is sejtse, hogy mindaz, a mivel téged jutalmaz, egy szegény egyszerű asszonynak egyszersmind legnagyobb diadala. Mert én vagyok a te gondviselőd, úgy-e, a ki úgy vigyázok rád, mintha a fiam lennél...

- Szép kis mama vagy, mondhatom, kötekedett a férfi: - majd meghal utánad a fiad, olyan szerelmes beléd.

Vége volt a mélabúra hajló hangulatnak. Mosolyogtak. Az asszonyka ráförmedt az emberre: siessen, no, már megint léhaskodik, mint rendesen, bizonyos, hogy elkésik, s megint az utolsó lesz.

- Az az előkelő, - mondta fennhéjázva a férfi. S elkezdett lassan, kényelmesen öltözködni. A felesége odahozta neki a csillogó fehér inget, a nagy gonddal kikészített frakkot; a lakkcipőt letörölgette köténykéjével; aztán odaállt melléje s várta nagy szolgálatkészséggel, hogy miben segíthetne.

- Ott lesz Acsayné is, - mondta a férfi; még elég csinos, de már kezdik neki a színháznál kiosztani a mamaszerepeket. Előre félek, hogy lefoglal. Szeret tüntetni irodalmi összeköttetésekkel ez a derék néni.

- Pedig az én uracskám szivesebben szegődne az új naivához, úgy-e? Vajjon szaval-e ma?

- Szaval. A „*Hajnali órák*”-at. Ő maga választotta.

- A te költeményed!... Értem.

- Biztosítlak, hogy én csak ma tudtam meg.

- Ó, semmi rendkívülit sem találok benne. A „*Hajnali órák*” gyönyörű. Nincs rossz izlése annak a kisasszonynak.

- *Művésznő*, lelkem. Ne kicsinyeld. Igazi tehetség. Rendkívüli.

- Hát akkor: nincs rossz izlése annak a - *művésznőnek*.

- Milyen furcsán mondod.

- Dehogy; csacsim: Csak te hallod furcsán; engem ugyan hiába kérdeznél, hogy miért.

- Szívem, hunczutkodol.

Az asszony elnevette magát. Igen, szívem.

- Így szeretlek, ha jó kedvű vagy.

- Mikor nem vagyok az? Láttál másformának?

- Áldott kis teremtés te.

Egy percnyi szünet következett.

- Nem ennél valamit, mielőtt elindulsz? Van valamim, a mit nagyon szeretsz, - mondta végre az asszony.

- Az a valami nekem a legédesebb, hizelkedett a férfi s célzatosan czuppantott egy nagyot a felesége piros szájára.

- Hallja-e, gyanus az udvarlása. Nem akar becsapni?

- Csak a jogomat gyakorlom. Ez törvényes és hozzá kényelmes.

- Baj is, hogy annyira kényelmes. Ha kötélhágcsón kellene hozzájutni, mint a középkor lovagjainak, mennyivel érdekesebb lenne.
- Hidd el, meggondolnám. Tudod, mennyire lusta vagyok.
- Leszállnék én hozzád azon a kötélhágcsón.
- Te czukrom te, szállj hát le hamar, ide!
- Jaj, elkésel, meglátod, siess uracskám, siess.
- Már kész vagyok; már csak egy kis utravaló kéne.
- Mindjárt kilencz óra. Isten áldja meg! Hallja!
- Nem mozdulok, a mig tizszer meg nem csókolsz.
- Egyszer most, kilenczszer, hogyha visszajössz.

A férfi ott áll klakkban-frakkban. Csinos, elegáns, formás, azt meg kell adni neki. Pajkosan csapja félre a klakkját; kedves léhűtő így, a kit nem lehet nagyon komolyan venni, de a ki azért minden mozdulatával érdekes.

Az asszonyka elragadtatva nézi. Gyöngéden s félénken öleli meg, nehogy összegyűrjön valamit rajta. Valami megmozdul benne; sírni szeretne, - zokogni; - felkiáltani: vigy magaddal! nem tudok itt maradni te nélkülöd! De csak uralkodik magán mégis. Érti, hogy ez a leg-nemesebb és a - legokosabb. A jó kis feleségek helye sokszor nincs ott, a hol a férjök, a poéta, az ünnepezt író, az ő diadalait aratja; a hol nem is lehetne jó, ha mindenki a csöndes, szelid házasembert kívánná látni benne.

Az ő ura bizony olyan a világ előtt, mintha legény volna. Ugy is él. Ugy is nézik. De azért ide jön vissza mindennap; itt van itthon, *csak itt!* És ebben annyi megnyugvás, annyi boldogság van.

A mint az embere kisiet a meleg kis fészekből; az asszonyka odasiet megint az ablakhoz, kinyitja s lenéz. Addig nézi a kocsit, a melyben az embere eltűnik, a mig látja. S titokban keresztet vet utána, áhitattal, isten áldását kérve *ő rá.*

Cezáreó.

A mikor Ecsér meghallotta a vonat érkezését jelző csöngetést, közönyösen fordult arra, a honnan a ziháló mozdony befelé igyekezett a pályaházba.

Megállott. Azt tartotta, hogy legokosabb, ha egy helyben marad. A tolongásban könnyebb így megfigyelnie, hogy kik szállnak ki s kik mennek el mellette.

Nyugodtan szívta cigarettjét s eközben végig siklott a szeme a vonaton, a melyből csak úgy dőlt ki az utas. Most megpillantotta, a mit keresett. Az egyik kocsiból az apósa mászott kifelé, a kövér Rein, a ki után nyomban következett egy lefátyolozott fiatal nő. Az volt az Ecsér felesége.

Eldobta a cigarettet s előkelő lassúsággal közeledett az érkezőkhöz. Rein meglátta s elkezdett kiabálni: „Erre-erre, kedves vöm uram! hordár! hordár!... hoztam ám magának valakit, vöm uram!... hordár! nem hallja? fogja meg már ezt a csomagot, ni!”

Muraközi és sárréti Ecsér Jenő magában pironkodva tűrte ezt a nagy „konfidenciát”; világfi volt s szükség esetén tudott jó arcot vágni a rossz helyzethez is. Azzal büntette meg az apósát, hogy rá sem ügyelt, hanem kezét nyújtott a feleségének.

- Jó napot Klára. Isten hozta.

Olyan hűvös volt a hangja, mint egy októberi reggel. A fiatal asszony felemelte a fátyolát, hogy hátha meg akarja csókolni az ura. De a hideg hang hallatára hamar beburkolózott megint s azt mondta: jó napot.

Ecsér csak egy pillanatra látta a neje arcát, de ez az egyetlen pillanat is elég volt arra, hogy csudálkozással vegyes örömet keltsen benne.

- Mennyire megszépült! - mondta egészen máskép, mint az imént azt a sovány üdvözlést. Ebben a hangban már közeledés volt. Talán vágys is.

Bizony más sem lett volna máskép. Az a fiatal nő, a ki Reinnal jött, sugár volt és hajlós, de nem gyöngye. Arcát megfogta a nap; nem volt fehér, de sima és bársonyos; annyi pirosság futotta be, a mennyiből egészséget és melegséget lehetett sejteni. A szeme mély volt, mint a tenger vizének az örvényei.

Ecsér hozzálépett és karon fogta. Ugy nézte, mintha nem akarna hinni a szemének.

- De hát igazán maga az, Klára? Alig ösmerek rá.

Klára mosolygott.

- Bókolni akar nekem, úgy-e. Hálás vagyok érte. Hisz' ön mindig jó volt hozzám; majdnem olyan jó, mint - Cezáreó.

Ecsér felkapta a fejét.

- Ki az a Cezáreó?

- Ah, hát nem is tudja? Azt hittem, apa szólott magának róla. Ő az én orvosom; az én megmentőm.

- Valami vén egyetemi tanár, - gondolta Ecsér; de ezt a véleményét hamar eloszlatta a felesége, a mint mondatát kiegészítette: „az én játszótársam.”

- Orvosi foglalkozásnak eléggé új, - szólt Ecsér finnyásan. - Valami ujdonsült doktorka lehetett eszerint...

Rein papa, a ki nagy nehezen végzett a hordárokkal, lármásan szólt közbe: Ohó, vöm uram, ne tessék Cezáreót becsmérelni; neki köszönhetjük, hogy van még Kláránk. Egyedül csak neki. Mit tudja azt ön? Persze! ön itt maradt és élte világát, a míg mi az olasz ég alatt menekültünk a csont-ember elől. Ó milyen jó az isten, a ki utunkba hozta Cezáreót! Azt a legnemesebb, legtökéletesebb, leghumánusabb embert. Különben ítéljen róla maga; nézze csak meg a feleségét; olyan üde, mint a rózsabimbó. Semmi baja már! Biztosítom, hogy semmi baja. Cezáreó mondta; a mi Cezáreónk.

Ecser dühbe jött a sok fecsegésre s idegesen mondta: no, azt a csodabogarat ugyan szeretném ösmerni.

A felesége sértődötten vonta ki karját az övéből.

- Jól van uram, semmi sem könnyebb ennél. Ő meg fog bennünket látogatni. Addig is itt van az arczképe.

Egy kis emaillos tárczát nyitott ki s elővette az emlegetett arczképet belőle.

Ecser majdhogy ki nem kapta a kezéből, oly hevesen nyúlt utána.

Nagyon csinos, harmincz év körül levő férfit ábrázolt a kép. Tiszta olasz típus volt. Sok hév, sok szenvedély, sok vágy sugárzott belőle.

Ecsernek úgy rémlett, mintha a felesége aggódó félelemmel várná, hogy visszakapja-e azt az emléket. Hidegséget és közönyt erőltetett magára, s szó nélkül adta oda neki.

S aztán vitte haza az asszonyt.

*

Afféle érdekházasság kötötte össze őket.

A muraközi és sárréti Ecser-család utolsó férfitagjának nem maradt más választása, mint vagy beállani összeköttetései révén valami kis megyei hivatalba, vagy „elvenni” egy milliót, akár milyen kéz hozza is neki.

Ecser Jenőnek volt esze, hogy az utóbbit válaszsza.

A dolog nem is volt olyan nehéz, mint eleinte látszott. A mint egy kicsit hire ment, hogy a Dunántúl első gavallérja nem idegenkedik attól a gondolattól, hogy jó házasságot kössön, mindjárt jelentkezett nála Pullmann, az ő ragyaverte, csunya, titkolódzó ábrázatával.

Pullmann eredetileg lengyel származású ügynök volt és mindenhez értett a világon. Ha a Sopronban állomásozó huszárezred tisztjeinek hátiló kellett: Pullmann volt az egyetlen, a kiből megbiztak. Ha Szabolcsban tönkre ment a Nyírség homokján valamelyik adósságba merült földesúr: Pullmann volt az, a ki vevőt szerzett a megterhelt birtokra. A mit vagyoni ügyletnek lehetett nevezni, abba Pullmann mindenkor szívesen folyt be, s meg volt az a sokat érő tulajdonsága, hogy soha sem kellett hívni. Jelentkezett ő magamagától is mindenütt, mihelyt szükség volt rá. Az embert megkimélte attól a rossz érzéstől, hogy kimutassa neki a baját. Ő előtte mindenki megmaradhatott teljes úri modorában, nem kellett senkinek sem megalázkodnia. Pullmann maga ment mindenüvé, a nélkül, hogy azt kellett volna neki mondani: gyere! Azok, a kik rászorultak, még abban is tetszelegthettek magoknak, hogy nekik eszök ágában sem volt az, a mire a kötni való élelmes lengyel „rávette” őket.

Ecser éppen így járt vele.

Egyszer odajön hozzá Pullmann és azt mondja: „Nagyságos uram, egy gyönyörű kis leány haldoklik Nagyságodért. Mit ér neki az ő kerek milliója, ha csakugyan úgy talál lenni, hogy még meghal?”

Ekkorra már oda jutott Ecser, hogy a nemesi birtokából, beszámítva az ingóságokat is, alig mondhatott egyebet jó lélekkel a magáénak, mint azt az egypár damasztcsövű pisztolyt, a melylyel néha célba lövögetett a nagy platánok alatt.

Pullmann látogatásának az lett a vége, hogy Ecser elvette Rein Klárát, Rein Jeromos nagy-bérlő beteges leányát, a kit ugyan sem gyönyörűnek nem talált, mint Pullmann, sem pedig abból nem sokat vett észre, hogy a leányka erőnek erejével meg akarna halni ő utána.

Nyilvánvaló volt, hogy inkább Rein uram vágyott az ősnemesi magyar czimer közelségébe. Hanem ez végre is nagyon mindegy volt már Ecserre nézve.

Bizony, sápadt volt szegény Klárka és olyan mindig bágyadt, a milyenek a vérszegények. Ilyen maradt az esküvő után is, sőt, még ilyenebb lett. Az ura megint úr volt és olyan szabadon tért vissza régi életmódjához, mint ha csak ezt akarta volna az öreg Rein orrához dörzsölni: „Megvehettétek ugyan a nevemet, de engem magamat nem! Én a szabadsággal nem vagyok eladó.”

Gyöngédtelen nem volt a nejehez; inkább tán nagyon is megtisztelte; nagyon is finoman bánt vele, a hogy az idegen úri dámákkal illik. A szegény fiatal asszony azzal sem törődött. Egyre kevesebb lett; napról-napra összébb ment, mint a fonnyadó vadrózsa.

Nem maradt más hátra, el kellett vinni valamerre.

Oda, a hol örökös a tavasz. A hol mindig van virága a mezőnek. A hol nincs hervadás, a mi a mulandóságra emlékeztessen.

Elment, a mint az első tavaszi napsugár kisütött.

Az ura kikísérte az állomásig. Onnan már csak az apja vitte tovább Olaszország felé.

Úgy búcsuztak el, mint a kik talán nem is látják többet egymást ebben az életben. De azért nem búcsultak. A fiatal asszony semmit sem hagyott itt magából. Vitte az egész szívét. Az ura nem igyekezett rajta, hogy megsirassa. Rein papa volt köztök az egyetlen, a ki elérzékenykedt. Az ő kedvéért aztán mégis csak megölelték egymást.

A mint a vonat kirobogott, Ecsernek az a különös érzése volt, hogy most már egészen szabad ember megint. Ha nem érezte volna, hogy legalább hetenkint egyszer illik a feleségének levelet írnia, bizony semmi különbség sem lett volna mostani lénye közt, meg a közt, a ki azelőtt volt, mielőtt megházasodott.

A második hónapban meglátogatta egyszer a menyecskét. Göthöskének találta akkor is, talán vidámabb volt egy kicsikét, de semmi sem mutatta rajta, hogy valaha még igazi asszony lesz belőle. Aztán a beteggel egy rokon-családdhoz utazott az öreg Rein, Palermóba. A Rein-papa felesége tudniillik olasz nő volt. De már ebből az atyafiságból éppen nem kért Ecser. Négy hónapig volt az apósa a feleségével a palermói nyárspolgároknál: Ecsernek eszébe sem jutott, hogy meglátogassa őket.

Aztán, a mikor onnan tovább mentek, az asszonyka adta a neheztelőt és nem hívta az urát egy szóval sem.

Ha tudta volna, milyen örömet okozott ezzel neki?

Még hat hónap telt el így, folytonos utazással. Egy teljes év, attól fogva, hogy hazúlról elment a beteg asszony. S ez alatt egyetlen egyszer látták egymást a fiatal házasok.

Most, hogy hazajött az asszony, nyolcz hónapja mult már annak is.

És nyolcz hónap alatt csuda történt. A sápadt, vérszegény, halni készülő virág helyett egy darab eleven parázsra esett az Ecser szeme.

*

Nagyon nyugtalanul aludt. A mint lehunyta a szemét s szunnyadni kezdett, egy gúnyosan mosolygó férfiarczot látott s még mintha azt is hallotta volna, hogy halkán kaczag valaki mellette.

Megösmerte álmában Cezáreót, a kit sohasem látott. Ezt a szép olaszt, a ki hónapokig volt a neje mellett, a nélkül, hogy ő, a férj, tudott volna róla.

Felriadt s aztán röstelkedve próbált ujra elaludni. Hiába! ez az éjszaka kárba veszett.

Másnap el nem mozdult a felesége mellől. Nézte-nézte; és kénytelen volt magának megvallani, hogy ez nem a régi semmitmondó, szájalmat keltő alak többé. *Ezt az asszonyt észre kellett venni.*

Odáig még nem ment, hogy azt mondta volna: ezt lehet szeretni. De azért a veséjébe nyilalt, ha eszébe jutott Cezáreó.

Tudni akart mindent. Minél hamarabb. Nagyon mohón. Alig várta, hogy Rein papát elvigye hazulról az ördög, akkor elkezdte fakgatni a feleségét. Elmondatta vele apróra mindazt, a mi azóta történt, hogy nem látták egymást. És borzasztó türelmetlenséggel leste, hogy mikor lesz már szó Cezáreóról.

Véletlen volt, vagy az asszonysziv kiszámíthatatlansága tette: Klára mindenről beszélt, csak róla nem. Így Ecsernek nem maradt más hátra, mint hogy elfojtott dühvel maga mondja ki végre azt a nevet.

Az asszony arczát halvány pirosság borította el. A messzeségbe nézett, mintha keresné, vagy tán látná is azt, a kiről kérdezték. Igen, mondta ártatlanul, ő volt az egyetlen, a ki szórakoztatott; a ki a betegségem alatt folyvást mellettem volt. Ha édes testvérem lett volna, sem tehette volna gyöngédebben.

- Szereti? - kérdezte Ecser majdnem nyersen.

Az asszony megijedt. Félénken húzódott el tőle. Hogyan érti? hisz' az ilyen barátot valamennyire csak szeretheti az ember.

Valamennyire!... De mikor Ecser éppen azt akarta volna tudni, hogy „mennyire!” És még mást is szeretett volna. Azt, hogy bárcsak soha a világon se lett volna ez a Cezáreó. Csak soha a felesége ne találkozott volna vele.

Feltámadt benne a féltés, az ijedség, a miatt, a mi az alatt a nyolcz hónap alatt történhetett.

Mi történt? Történt-e valami egyáltalában? Ezt, úgy érezte, nem fogja bizonyosan megtudni sohasem. És megrémült attól, hogy az örök bizonytalanság kinzását kell majd éreznie mindig.

Csak azért rohant el hazulról, hogy annál gyorsabban siessen megint vissza.

Nem volt tisztában saját magával. Nem tudta, mi baja. Ha valaki azt mondta volna, hogy szeretni kezdi a feleségét, azt sült bolondnak tartotta volna. Hisz' inkább kínos lázongást érzett az asszonya láttára, semmint olyasmit, a mi örömhöz hasonlíthatott.

Minthogy erő és férfiasság volt a lényében, a felesége önkénytelenül is simult hozzá. Ecser elkapta, megölelte, aztán eltaszította, és mialatt minden erejét összeszedte, hogy nyugodt maradjon, azt kérdezte magától: vajjon nem indult-e hát el igazán a megőrülés útján? mert hisz' minden csepp vére égni kezdett, ha megérintette ezt az örvényszerű asszonyt, a ki az övé, s a kihez mégis csak borzalommal nyúlt, mert attól rettegett, hogy a mikor legjobban, legszorosabban öleli, akkor ezt találja fülébe súgni a szerelem önkivületében: Cezáreó.

Cezáreó! Cezáreó! - Hogy verje meg az isten! - Hogy hozná ide mihamarabb a pokol haragja, hadd lehetne vele szemtől szembe nézni; megösmerni! Kiolvasni a szeméből valamit; mindent! És megölni aztán mind a kettőt!!

Az asszony megérezhette, hogy mi teszi olyan komorrá az urát: nem említette Cezáreót azután sohasem.

Sőt még Rein papa sem említette. Talán a leánya szólt neki.

Cezáreó mintha meghalt volna. Már nem hálálkodtak neki, nem is várták. Ecser az apósa asztalán egy megkezdett olasz levelet talált egyszer, a melynek az első két szava ez volt: „ne jőjjön...”

Kinek szólhatott másnak, mint Cezáreónak? Összeesküdtek ő ellene! Félnék tőle! És féltik Cezáreót! Ki félti? A saját felesége!

*

Évek multak azóta s a Dunántúl híres Don Juanját nem látja senkisem a könnyűvérű pajtások között.

Otthon őrzi az asszonyát, a kinek a lélekzetvételéből akarja kiérezni, hogy kije volt neki Cezáreó.

Az olasz doktor arczképét ellopta tőle egyszer s fogcsikorgatva leste, hogy mikor veszi észre; mikor árul el nyugtalanságot.

Az asszony észre is vette s tréfásan követelte vissza az emléket. Ecser tombolva tépte a képet darabokra, mintha maga Cezáreó került volna a keze közé.

Azután vad szenvedélylyel szorította magához a nejét, úgy engesztelte a holtra rémült szegény teremtetést.

Most már nem tagadja, hogy szerelmes belé.

Szerelmes abba, a kit őrzöngéseivel mindjobban elriaszt magától, úgy érzi.

A kiről azt hiszi, hogy a mikor ő sötét arczczal, gyanakvó nézéssel közeledik hozzá; a lelke mélyén reszketve menekül titkos eszményéhez.

Ez az eszmény, ez az átkozott, teszi azt, hogy tud ez az asszony itt mosolyogni, pedig a szive folyvást vérzik.

S Ecser megesküdnék rá, hogy a kiért vérzik, az csak Cezáreó.

Látogatás a pusztán.

Az urasági írnek felült a lovára s indult ki, a Giza-majorba, a hol javában folyt a cséplés.

Hajnal pirult a rónán. Megfényesedett a ráhulló sugárözöntől a sikság; susogva kelt szárnyra a reggeli szél. A puszták szele ez, a mely nem fárad el soha. A nap aranyhaju tündérlánya versenyt röpül vele, mintha valakitől szöknék valakihez.

Itt nincsen igazi szélcsend sohasem. Még a legforróbb nyári napon is libben a levegő, mint a lepke. Olyan a puszták szele, mint a tévelygő szellem sóhajtása valami után, a mi elérhetetlen. A mi vagy elveszett s nem lehet többé megtalálni, vagy nem is volt soha, csak úgy él, a képzeletben.

Szüntelen bujdosás a rónák szele. Az apró gyöppe nem bír belekapaszkodni; azon csak átsiklik, mint a sajka a rezgő hullámfodron. Még egy bokor sincs, a mi utját állja; a mit ha körülölelgetne, a közben kis időre mégis megállhatna.

A pusztá homlokán már kiemelkedett a biborkorona. Utána felragyog nyomban a nap tüzes arcza is. Abban a pillanatban mintha az oszló köd közt egy fehér angyal suhanna végig a rónaságon, egyetlen szárnycsapással. Dús aranyhajának a szálai hullámosan húzódtak utána az égő napból. A hús hajnali fuvalom tán ettől a lengő röpüléstől támadt.

Marót írnek úr megállította lovát a Csuhaj-csárda romjánál s visszanezett.

Mögötte volt a belső tanya a nagy hársfákkal, a melyek közül kifehérett a kasznárság épülete. Ott éppen előállott egy jó kettős fogat. Marót így messziről is megösmerte, hogy a Furiózó-csikók azok, a melyek most vannak tanításban. A nyerges hosszabbat lép; mindig előbb van egy orrhosszal, mint a rudas.

Egy köpczös ember jött ki a házak közül; mellette egy nőalak lépegetett. A kasznár úr volt a feleségével. Az asszony, mintha láthatatlan szárnya volna, fellibbent a szekérbe. Az ura ellenben nehézkesen kapaszkodott fel a hágóra, s szinte mászva jutott fel az ülésre.

Marót jókedvűen sarkantyúzta meg a lovát s vágatva indult a Giza-major felé.

Ott már folyt a munka. A cséplőgép zakatolt, pöfögött: a dob nagyokat búgott; az etető alig bírta jól tartani a gép moloch-gyomrát. A szalmahordó napszámosok lassan czammogtak a készülő szénakazalhoz; a pelyvás leányok pedig vihogtak, hunczutkodtak, s a mint Marótot meglátták, összekacsintottak.

Az írnek lepattant lováról, a melyet aztán egy legény elvezetett. Szeretett volna Marót hirtelenében belekötni valamibe, hadd lássa a kasznár, ha megjön, hogy van itt, a ki rendet csináljon. De bosszantóan hiba nélkül folyt minden munka. Csak éppen a cziczázó leányokra lehetett ráförmedni, azokra is nagy kényszerűségből.

- Addig vihogsz Julcsi, a mig megint egeret nem fogsz! - mordult az egyik jókedvű leányzóra. A többi annál jobban kezdett nyihogni erre. Oka volt annak. Tavaly ilyenkor meghenger-gőzött Julcsi a szalmában s nagy sivalkodással ugrott fel, hogy egér szaladt a bujbelijébe. A Cserei-gyerek nyult oszt' bele valahogy s kivette. De addig kereste, hogy már jobban is sikított Julcsi a kereséstől, mint az egérkétől.

Félrecepta Marót a kalapját, hogy jobban kacsinthatson alá. Oda beszélt a leányoknak, de azért a pusztai csapást nézte, a merről a Furiózó-csikók közeledtek. Az volt szokása a kasznárnak, hogy minél korábbi időben piszkálgatta meg az embereit; már pitymallatkor talpon volt s járta a gazdaságot; követelte mástól is a jó példa követését. Persze, azt már sem

ispán, sem írnok, sem béresgazda nem csinálhatta utána, hogy lefeküdjék délután s a hűvös bőrkanaapén, a bezsaluzott szobában, szunditson alkonyatig.

Ezek a kasznári szundítások tették itt tűrhetővé az egész mindenséget. Ilyenkor lehetett egy kicsit kényelmesen pipázgatni a többinek. Csak Marót nem pipázott. Ő leginkább segített a kasznárné ténsasszonynak a veteményes kertben; együtt is olvasgattak néha; de sokszor ki sem nyitották a könyvet, csak úgy tartotta a kezében valamelyik, hogy ha kell, hirtelen bele lehessen nézni.

A kasznárné egyébiránt eléggé rászoktatta az urát, hogy úgy legyen minden, a hogy ő akarja. Ha nem volt kész az ebéd tizenkét órakor, hát nem volt kész. A köpczös ember dohogott, de nem szólt. S ha az asszony unatkozott otthon, be kellett fogni a Furiózókat s aló, ki a gazdaságba; többnyire oda, a hol Marót volt.

Akaratos, heves, szeszélyes asszony volt a kasznárné. A csabi Berkyek vére folydogált ereiben. A csabi Berkyek tönkrement földesurak, a kik okosabbak voltak, semhogy a nyakokra engedjenek vénülni egy leányt, holott jobb kérője már úgysem igen akadt volna, mint a garamháti kasznár. Az igaz, hogy sem szép, sem kedves, sem fiatal, sem daliás nem volt a kasznár; de jól élt, mert a fizetésén meg az angáriáján kívül magának is volt néhány ezer forintot érője.

Nagy urnak ez semmi; de egy pusztán lakó gazdatisztnak uraság. A kasznárné úszott is minden jóban, csak nagyon unatkozott. Ezt látta az ura s vitte magával mindig, mindenüvé, ha az asszony akarta. Még ilyen hajnalban is.

A mint leszálltak a szekérről, mindjárt kezdte a kasznár a régi nótát. Irnok ur, az isten velágáért (ez volt a szavajárása), hogy rakódik már az a kazal? Ugy guggol, né, mintha kólikája volna.

De nem várta a választ: tipegett a géphez, ott markolásza a gépből kicsurgó piros magot s műértő szemmel vizsgálta.

Az asszony közönyösen állott meg vagy harmincz-negyven lépésnyire a géptől. Közelebb már csak nem mehetett a tiszta ruhájával; így is nagy volt a por. Ott maradt hát mellette Marót is. Látták, hogy a kasznár szól valamit a gépészhez, de egy szót sem lehetett érteni abból. Ők is bátran beszélgethettek eszerint.

Az asszony elsimitotta fekete haját az arczáról s egy kicsit mosolygott. Mintha azt mondta volna: - No hát mit szólsz ehez? Kinek volt igaza?

Marót alig mert ránézni. A halántéka is vörös volt, a mikor félhangon mormolta: - Nem hittem, hogy csakugyan ki mer jönni; - ilyen korán. Meg akarom valahogy hálálni. Eszeljen ki valamit, hogy megcsókolhassam a kezét, legalább egyszer.

A fekete asszonyból kisugárzott valami, a mi szinte pörzsölt. - Mindig csak én eszeljek ki mindent; - mondta fitymálva és hivalkodva.

S azzal már nyitotta is ki a napernyőjét és úgy fordult valahogy, ártatlanul, gyanutlanul, oldalt; aközben leejtett a kezéből egy virágot, egy vörös georginát. Marót lehajolt érte s a mikor odaadta: a napernyő védelme alatt hamar megcsókolta a feléje nyúló kezét.

Sem kicsi, sem fehér nem volt az a kéz, de sima, puha, párnás és meleg. És valami illat párázott róla. Marót úgy szítta magába, mintha bokkrétát szagolna.

- Lina?! Lina! hol vagy?! - sikitott a gépnél a köpczös férfi, torkaszakadtából.

Az asszony elkapta a kezét s hanyagul dobta napernyőjét a másik oldalra. Csak némajátékkal mutogatta az urának, hogy ő biz' nem megy tovább, oda a pizsokba.

A kasznár kézzel-lábbal magyarázta, hogy legalább Marót mozduljon már. A dob úgy dohogott-búgott, hogy minden szónak csak a felét lehetett tőle érteni.

Marót úgy tett, mintha egy csöppet sem hallana. - Most itt leszek kint vagy két hétig egy-huzamban. Csak késő este mehetek haza, - mondta lehangoltan.

- Eljövünk mindennap, - felelt az asszony, oda nézve, a hol az ura hadonászott. Mit szeretne, hogy küldjek ebédre?

- Bánom is én azt, - morgott Marót.

- Jó, jó, - vigasztalta az asszony, majd megvárjuk hát mindig a vacsorával. Együtt eszünk.

- Kint a verandán? - kérdezte Marót felgyuló tekintettel.

Az asszony nem felelt szóval, csak egy piczi igent intett a fejével, de nyomban el is fordult.

Marót megértette, hogy vége az audienciának. A kasznár úr is nagyon lármázott már; szaladt hát hozzá; de a közben a homályos verandára gondolt, a mely be van futtatva sűrűn vad-szőlővel. Az öreg, alig hogy lenyeli a falatját, behúzódik a fedél alá, nagyon utálja szegény a szunyogot.

- Irnok ur, az isten velágáért, talán süket? hallja!

- Az én, - hagyta rá Marót egykedvűen. Így legalább beszélhet a „princzi”, a mit akar, ő nem köteles most már meghallani.

A kasznár nagyot néz. Mióta? hallja-e!

- Ugy születtem, - felel Marót ravasz alázatossággal, csakhogy titkoltam, a mig lehetett.

- Hm, hm?...

Ezt a köpczös férfiú mondja, a ki igazán csudálkozik, hogy olyan jól titkolta eddig az írnek ezt a fogyatkozását.

Ettől fogva minden szavával ordit.

A felesége ijedten dugja be a fülét, a mikor azok ketten hozzá közelednek.

- Mi baja? mit lármáz úgy?!

A kasznár legyint a kezével, hogy Marót ne is lássa. Majd! sugja oda az asszonyának. Majd megmondom, csak várjon.

S mennek hárman együtt: a kasznárné, azon az oldalon, a hol Marót van; néha úgy lép, hogy összeérjen a karjok. Marót nem nézhet oda, de maga is húzódik folyvást az ő deleje felé; lassankint félkörben kanyarodik már el a főnökétől.

- Hova megy? - ordítja a kasznár; - iszen nem arra van a szekér.

Marót észre tér s hirtelen visszalép, de olyan mozdulattal, mintha tántorogna.

- Bepálinkázott, - gondolja magában a kasznár, de nem mondja. Marót a jobb keze. Ittasan is több két más írnek nál.

- No hát mi elmegyünk. Csak legyen résen most már, - szól végre, a mint a szekérhez érnek. - Hajtani kell az embereket, különben üresen jár a gép.

Elhelyezkednek a szekeren. Az asszony erősen, forrón néz nagykarimájú szalmakalapja alól az írnekra s gyöngén mozog a szája, mintha mondana valamit. De hogy mit, azt ki kell találni, nem hallani.

Marót majd hogy le nem szedi a szekérről, úgy mered rá, mialatt a kasznár a kocsissal pöröl, hogy miért állott ki éppen ide a napra, 'iszen reggel öt órakor is el kell most olvadni.

- Hajts a juhászokhoz, - rivall a legényre boszusan, s még akkor is rikácsol a nagy indulattól, a mikor az írnochoz fordulva, búcsuzik: Isten áldja meg Marót.

A szekér elindul.

- Meg fogja ütni a guta előbb-utóbb, - gondolja magában Marót, a mint a távolodó köpczös férfiú hátára esik a szeme.

Ugyanakkor bizalmasan löki meg az asszonyt a kasznár s hátrabök a bütyökujjával, úgy súgja: süket szegény! már régen veszem észre; de most kisült.

A fekete asszony úgy mutatja, hogy nagyon meg van lepve és sajnálkozva fordul hátra. Marót akkor is ott áll, mint a bálvány.

Még egyszer találkozik a szemök s összemosolyognak.

El innen!

Ezen a szelid, fényes tavaszi napon is bágyadtan, félig betegen ébredt fel déltájt a Baják Muki fiatal felesége.

Megmagyarázható testi baja nem volt, csak sokat kinozta az álmatlanság. A mióta férjhez ment, ideges nyugtalanság gyötörte folytonosan. Az orvosok eleinte teletömték brómmal; aztán, hogy nem használt, fontoskodva hümmögtek s a fejüket csóválták.

A fiatal asszony pedig, a ki néhány héttel az esküvője előtt olyan volt, mint a bazsarózsa, csak hervadt, fonnyadt, egyre soványabb és sápadtabb lett, a nélkül, hogy panaszkodott volna.

De azért nem vesztett a szépségéből.

Sőt voltak, a kik megcsappanva és érdekes halványságával, még többre tartották.

Maga az ura is így gondolkodott. A szó szoros értelmében *borzasztóan* szerette. Szinte a kínzásig. A legszörnyűbb kérlelhetetlenséggel ragaszkodott férji jogaihoz s egyetlen lehetőséget sem engedett el, hogy hideg hullószerű csókjaival tönkre ne tegye szegény asszonyát.

A ki csak megfigyelte, hogyan esik meg ez a csokolódás, az tisztában lehetett vele, hogy mitől hervad a tündérből lopott virágszál...

Baják izgatott, kancsal pislogással jelezte ilyenkor, hogy micsoda szomjúhozás emészti. Rendetlen, vöröses bajuszszal és szakállal övezett száját olyképp csucsorította ki, hogy félig nyitva maradt; erősen Ádám-csutkás nyakát nem éppen a legtisztább inggallér közül toltá előre, s elfojtott, nyöszörgésszerű, értelmetlen hangokat nyefegve kereste a felesége száját, hogy a magáét rátapaszsza.

Az asszony belesápadt; elállt a szivverése az alatt, hogy a hideg, izetlen csók valóságosan megmérgezte. Százszor kívánta ily pillanatokban a halált. Pedig a legkinosabb önuralommal kellett túrnie a kéretlen ömlengést, mert többnyire lesték. Vigyáztak minden mozdulatára, s éppen ilyenkor a legjobban.

Nem Baják. Ez a pedáns, halálosan unalmas hivatalnokember nagyon is felületes volt arra, hogy ilyen dolgokat észrevegyen. Hisz' ha tudta és megértette volna, hogy milyen hóhéra annak, a kit vak önzésével lassankint megsemmisít: talán megpróbált volna úgy átváltozni, hogy tűrhető legyen az asszonya előtt. De erre nem is gondolt.

A kik a menyecskét „figyelték”, a kik egy pillanatra sem eresztették ki a szemök határából: azok a *nénik* voltak.

Ezekről a nénikről köteteket lehetne összeírni. Ilyeneknek képzelhetné az ember a görög mithológiában szereplő Gorgonokat; a Gorgon-nővéreket, a kik közt vala Medusa is, a mindeneket kővé változtató arczulatu.

Bajákné azt sem tudta egész bizonyosan, hogy hányan vannak. Minduntalan jelentkezett egy, a ki még uj volt, a kit még nem látott. Alig mert rájuk nézni, oly sivarak, ridegek, magoknak valók, gyanakvók s önzők voltak. A szegény fiatal asszony önkénytelenül is folytonos rettegésben élt köztök. Megpróbálta kedvöket keresni, de ösztönszerűleg érezte, hogy hiába minden: ezeket ugyan semmivel a kerek világon meg nem nyerheti, ki nem békitheti.

Gyülöltk mert szép volt, ők pedig csufak valának, mint az éjszaka. Meg nem bocsáthatták ragyogó fiatalágát, a melylyel ékeskedett, mert ők idősek voltak mindannyian. Az, hogy asszony volt, hogy fejkötőt tehetett a fejére, halálos boszuvágygyal töltötte meg a szívét

valamennyinek, mert ők leányzók maradtak, deresedő fejjel, elránczosodva, és folyvást ritkuló fogsorral.

A rosszszívü és csúf vén leányok minden irgalmatlansága benne volt abban, a hogyan bánni tudtak a saját rokonuk édes fiatal feleségével.

Nem nyersen bántották, a mi feltűnő lett volna. Hanem a hogy nézték, a hogy hizelgésökbe mérget vegyitettek, a hogy tanácsaikkal elhalmazták, a hogy „mindentől” óvni iparkodtak: abból a megaláztatásnak, a gyanúsításnak, a gyűlöletnek, a kinzás vágyának és gyönyörének ezer jele tünt ki.

Egy lépést sem tett Irén, hogy valamelyik a „nénik” közül kísérelje ki ne szegődjék. Ha ragaszkodásból, figyelemből történt volna, azért hálás tudott volna lenni. De összeszorított szótalan szájok, mindig fürkésző, szúró tekintetök némán is azt mondta: - Résen vagyunk! nem fogsz bennünket kijátszani; tőlünk nem szabadulsz!”...

Hogy meresztették szemüket, a mikor Muki szerelmeskedni próbált!... Vajjon elég szívesen fogadja-e a fiatal asszony a kedveskedéseket! Vajjon nem árul-e el közönyt, a miből rosszat lehetne következtetni!

„Szilárda” volt köztök a legszörnyűbb. Hogy honnan vette ezt a nevet: azt egyedül ő tudja. Talán úgy képzelte, a hogyan a latin Benignusból Benigna lehet, ha nőről van szó. Nem az apja volt hibás a dologban. „Szilárda” csak későbbi éveiben unt rá a Julis névre, a melyre keresztelték. - (Régen.)

Szilárda volt az, a ki a nyitott szájjal osztott csókokra leggyakrabban csóválta a fejét s megjegyzéseket tett:

„Szegény Muki!”

„Ugyan-ugyan; kellesz is te *annak*.”

„Már megint kinevetteted magadat, jó fiú”!

Ilyen mondások napirenden voltak. Még Muki is dühbe borult néha miattok s kancsalúl pislogott nénjére, a ki gúnyosan nevetett.

Csak Irén hallgatott. Ő tudta, hogy kegyetlen igazságokat mond a néni; de nem szólhatott. Hisz’ maga kereste magának ezt a nagy bajt. Erővel szabad és független akart lenni! Asszony, a kivel nem rendelkezik gyámkodó akarat! A ki maga intézi a sorsát!... Mindezt elképzelte, fiatal, éretlen elmével, s hozzáment vakon az első kérőhöz, a ki kényelmes életet ígért neki.

A kényelem most eléggé megvolna. Van mindene. Csak éppen szabadsága nincs, a mire úgy vágyott.

A függetlensége végképen összezsugorodott. Alhat a mennyit csak tetszik, kivált a mióta beteges, de ez az egész. A mint kinyitja a szemét, már nyakán vannak a néni s gyanakodva lesik: mit szól, mit tesz. Összenéznek, jelentősen meg-megriszálják a torkukat, tikos jeleket váltanak egymással. Nem tudni mi miatt, mi végett.

Bele lehetne ebbe bolondulni.

S aztán megjön Muki és újra csókolódik.

Mindent, de mindent el lehetne valahogy szenvedni, csak ez az *egy* ne volna!

A mikor a száját, a tiszta, gyöngéd, harmatos rózsalevélhez hasonló száját pacscsanó nagy czuppantásokkal teszik lehetetlenné, neki magának is idegenné!... Mi ehhez képest a többi - *mind! mind!!*

Most éppen nem volt itthon Muki. Most csak a nénik duruzsolását hallani. Itt vannak a szomszéd szobában. Meg nem állhatta a fiatal asszony, hogy az ajtóhoz ne lopózzék, egy csöppet hallgatóni.

Szilárda vitte a szót. A „hercegnőről” beszélt, a ki csak nappal alszik. Más emberfia ilyenkorra már egyszer el is fáradt a napi munkában.

Ez a „lusta hercegnő” Ő legyen, Bajákné. Tudja ezt; megszokta, nem bánja. Hadd beszéljenek, csak ne lássa őket; hisz’ mindegyik titkos, halálos ellensége.

A mikor kimegy a városba, rendesen Szilárda kíséri.

Mostanában nem tágit mellőle. Ha a többi közül akar valamelyik vállalkozni, azt bosszus tekintettel feddi meg. Nem igyekszik palástolni abbéli véleményét, hogy csak neki van elég szeme, elég esze ahhoz, hogy lóvá ne tegyék.

Oly szemérmetlenül beszél erről, hogy a fiatal asszonynak az arczába megy a vér.

Elhagyatva, boldogtalanul, a megkínzott galamb epéjével lesi az alkalmat már régóta, hogy megszügyenítse a rossz teremtést.

A minap így szólt Szilárdához az utcán: „Nini a doktorom, ott megy az én kedves kis doktorom!”

Szilárda úgy szisszent fel, mint a haragvó szarvas-vipera. De hamar megnyugodott, mert látott egy öreg rokkant bácsit, a ki botra támaszkodva ballagott az embertömeg között.

Irén hallotta, hogyan zsörtölődik Szilárda odakint: „beteg lesz ma megint, fogadni mernék, aztán kíséreni kell megint a doktorhoz, a vén salabakterhez.”

Efélét mindennap hallhatott. Már szinte mulattatta. Ha összekapott a nyelves had, akkor ő egymagában tapsolt s csöndesen kaczagott. Jókedvét most a hármás csöngetés zavarta meg. Muki azzal jelentette be magamagát. Ilyenkor Irén többnyire szívdobogást kapott az ijedségtől.

Szilárda Mukival együtt rohant be. Látni akarta a fiatal asszonyt, hogyan vergődik minden önuralma mellett is, a mikor Muki nyalja-falja.

Ez a vén leány talán élvezettel tudott volna embert ölni. Ha Irént a saját ujjával fojthatta volna meg, akkor bizonyosan megüti a guta a nagy gyönyörtől.

Bajákné még sohasem találta ezt az egész frekvenciát ilyen visszataszítónak.

Jaj, csak történnék valami; valami nagy dolog, valami bolond, - a mit nem lehet többet jóvá tenni; a mibe bele kellene veszni mindnyájoknak. Mert így nem lehet kibírni tovább, nem!

Délután mentek az orvoshoz.

Persze, együtt Szilárdával.

A vénség dúlt-fült és tüzet köpködött. Hisz’ kutyabaja, mondta a többinek, Linának, meg Veronikának. Csak engem szekíroz.

Mialatt a menyecske bement az orvoshoz, ő a várószobában a régi ujságokat bujta, unalmában.

Egyszer aztán kijött Irén; az orvos kikísérte. Szép, deli fiatalember volt.

Szilárda majd elájult, a mint meglátta.

- Ki volt ez? - kérdezte, a lépcsőn lemenőben.

- Ki! Hát a doktorom.

Szilárda szédült. - De hisz' te egy öreg urat mutattál nekem, - hebegte fuldokolva.

- Rosszul látta néni; *ezt* mutattam.

A néni fakóvá vált a dühtől. De nem szólt, csak gondolta: „No lám, hát mégis becsapott a kígyó! Ezek oszt' értik egymást!”

Otthon nem volt sürgősebb dolga, mint hogy elmondjon mindent a többinek. Azok kórusban estek rá Mukira és sikoltozva emlegették a család becsületét.

Muki bambán meredt rájuk: aztán vérbeborult szemmel fordult Irénhez.

- Igaz, a mit ezek beszélnek?!...

Ha nem lett volna olyan ostobául dühös, ha meg tudta volna tenni, hogy elővegyen hirtelenében egy seprőt és kisöpörje a hitvány hadat, akkor talán minden másképp fordul. De így a felesége lelkébe belenyilalt a menekvés ellenállhatatlan vágya és reménye.

Rövid lelkitusa után felkiáltott: igaz! Hevesen, behunyt szemmel ismételte: igaz! - és várta, hogy megnyiljék alatta a föld.

A nénik elkezdtek újra halálmadáréhoz hasonló vijjogásukat.

Muki bőszen, megvetéssel tartotta maga elé a kezét, úgy intett az asszonynak szinpadiasan: el innen, el!

A fiatal asszony összerázkódott, feleszmélt, kirohant a házból.

Futott-futott az utczán - sírva és boldogan, - hazafelé.

Pedig semmi sem volt igaz.

Csongayné.

Csongayné, a környék legérdekesebb asszonya, ezzel vált el tegnap legjobb barátjától, Szegőtől.

- Rahó holnap délutánra bejelentette látogatását. Nem szeretek egyedül lenni vele. Félek tőle. Jöjjön korán, hogy megelőzze.

S Szegő, a kinek minden szót parancsnak kellett volna vennie, még sehol sincs, pedig Rahó itt lehet minden percben.

Csongayné a kert főútja mellett ült, egy nagy vadgesztenyefa alatt, a melynek a lombjai úgy ereszkednek le, mint a szomorúfüzé. Nyár volt s a sötét lombokon túl az egész mindenség fénylett.

A kerti út széles szalagja végén rácsajtó látszott. Arról várta az asszony Szegőt.

Bosszúsággal és keserőséggel gondolt rá, hogy valamikor nem ő neki kellett várnia; hogy az az ember, a ki most elég vakmerő késni, egész éjszakákat virrasztott át ablaka alatt, s csak éppen hogy középkori mintára gitárhoz nem nyúlt, hogy lázas dalokat zengjen.

Azóta jó barátok lettek; nagyon jó barátok. Szegő megszokta lassankint, hogy adja az urat, s ő neki, a gyöngéd nőnek, úgy illett, hogy megtanuljon egy kicsit engedelmeskedni.

Nem volt nagyon nehéz. Hisz' igazán, becsületesen vonzódtak egymáshoz s az a jó barát, a kit sok minden miatt irigyeltek tőle, csak megérdemelt egy kis kedvezést, egy kis kényeztetést.

Mindazok közt, a kiket ösmert, Szegő volt a legderekab, a legformásabb, a legeszesebb, egy szóval a legtöbbet érő. Rászolgált benső barátságával, hogy áldozatot hozzanak neki. S ugyan mi lehet nagy áldozat annak, a ki maga is nagyon boldog: ha sok jóssággal, sok gyöngédséggel lelánczolhatja azt, a kit a maga számára kiválasztott?

De azért mindennek van határa. A formákat meg kell tartani, mert elhanyagolásuk könnyen fajulhat sértéssé. A lovag maradjon lovagias. Mutasson akkor is hódolatot, a mikor ő az, a ki *akar*. Könnyű így neki engedelmeskedni. Az asszony annyit ad úgyis, hogy azt eléggé meghálálni soha sem lehet. Egyébben sincs a férfi hálája, mint abban a kis térdhajtásban, a mely a rabszolgaság jelzése, annak érzése nélkül. A szegény jó asszonykák, a kik magokat ez által megtisztelve és felemelve királynőknek érzik, magok sietnek leszállani a képzel trónról és boldogan tesznek meg mindent annak, a ki egyebet nem kíván, - mint ők magok.

Es Szegő ezeket az alaptörvényeket is kezdi már mellőzni. Nem első eset, hogy felületes és figyelmetlen. Pedig minél jobban leste valaha a férfi a nő pillantását, annál több joga van a nőnek arra, hogy a legkisebb mulasztást is érzékenyen vegye. Nagyon ragaszkodnia különös gyöngédségek nélkül is lehet annak, a ki a gyöngédségek túlzásában sohasem tűnt ki. De a ki egyszer már magára vette a kényeztetés édes feladatát: ha elkezd kitérni előle, azt a gondolatot kelti, hogy érzéseiben nem a régi többé.

Pedig tud elhithetni a szerelmes asszonynyal, hogy éppen úgy, vagy tán jobban is lángolsz érte, mint azon a napon, a melyen az életedtől készültél megválni, ha hódolatodat el nem fogadja, kínozhatsz, zsarnoka lehetsz, meg is verheted. De támadjon gyanúja, hogy kihülőben van már a szived: azt meg nem bocsátja, akár milyen kellemessé igyekeznél is tenni máskép az életét.

Mert az ő egyetlen igaz diadala, ha szeretik. És egyetlen veresége, ha nem szeretik.

A míg az asszony érzi, hogy az embere bolondul utána, addig azt is tudja, hogy teljes hatalma van rajta azzal a csókkal, a mit más senki sem adhat úgy, a hogy ő. *Azért*, hogy igazi, hogy szívből való legyen ez a csók, hogy az asszony maga is mutassa, hogy boldog általa, rab-szolgává tud válni a világhódító is.

De mit ér az asszonynak az egész világ minden öröme, ha az a gondolat remegteti, hogy üdvözülést már nem keres nála az, a kire érzései egész menyországát pazarolta és most is pazarolja.

Ha nem annyira mély a nő ragaszkodása, hogy érzésével együtt a szivét is ki kellene tépnie, bizony elkezd a hidegülő talajban az érzések gyökere senyedni, elaszni.

A figyelmetlen férfi mind maga ássa meg saját vermét. Mind maga az oka annak, ha kiábrándulnak belőle lassankint. Sokáig tarthat, a míg a kihülést be merjük vallani magunknak; de ez is csak olyan, mint az alkonyat, hogy régen nincs már ott a nap, a hol az ég szélén még látjuk. Az csak csalóka fény! - A nagy megszokás is nehezíti a szakadás nyílt beösmérését, pedig ezer apró elégedetlenség és titkolt panasz visz rá bennünket, hogy egyre kevesebb értékűnek lássuk azt az összeköttetést, a melyet már csak mi becsülünk meg.

Csongayné ezekkel a gondolatokkal tépelődött, a mikor a rácsajtó kinyílt s küszöbén megjelent - Rahó.

A félelmes Rahó, a ki bejárta az egész világot; de nem a szalonokét, hanem azt, a hol tigrisekkel kell párbajozni, hogy egy-egy lépést előbbre tehessen az ember.

Meglehetősen komoly legény volt, de elég érdekes. Szeméből vakmerőség lángolt s ez a tűz tette, hogy Csongayné ijedezett tőle. Mert valami mást is kellett sejtienie a nézéséből, mint férfiúi erélyt. Ha nem lett volna Szegő a világon, talán kevésbé látszott volna előtte ijesztőnek Rahó. De ez az asszony le volt már foglalva és sehogy sem tudta azok izlését megérteni, a kik, mióta Rahó hazakerült, azt tartották, hogy a szép Szegőnek komoly versenytársa akadt ebben a félvad utazóban, a ki nagyon felületesen bánt el minden etikettel s a kit bronzszínűvé pörkölt a forró égöv napja.

A míg Rahó az ő csöndes, hétmérföldes lépéseivel közeledett, az asszony a lombok sűrűjében mégis csak megfésülgette a haját egy kis zsebfésűvel.

A vadember szinte fölkiáltott örömeiben, a mint váratlanul szemközt találta magát a kert úrnőjével. Nem kerülte el figyelmét a nő levertsége.

- Nem örül, úgy-e? - kérdezte majdnem nyersen, s egyszersmind egy kis árnyalatával a szomorúságnak. Aztán leült a fehérnyárfából összerótt asztalka mellé, a melyen kézimunkához való eszközök voltak.

Mielőtt az asszony felelt volna, gyors lépések nesze hallatszott a porondon. A kertajtó felől sietve jött Szegő. A mint észrevette, hogy megelőzték, meglassította lépéseit s közönyt erőltetett magára.

Az asszony büntetni akarta. Fennhangon, vidáman válaszolt Rahónak: - Nagyon szívesen látom, nagyon. És kezet nyújtott neki. Rahó kétszer is megcsókolta azt a kis kezet és semmit sem törődött vele, hogy Szegő látja elragadtatását.

A ház barátja már ott állt előttök s feltűnő kimértséggel üdvözölte őket. Rahó jóformán rá sem nézett. Nyílt dolog volt, hogy ez a két férfi nem szereti egymást.

Szegő felelni akart az asszony kedveskedésére, a mivel Rahót fogadta. Bocsánat, - mondta, - csak néhány rózsáért jöttem; Tardosnének viszem; tudja, abból a feketéből...

Az asszony csudálkozva és vontatott hangon mondta: tessék, vigyen, a mennyit tetszik.

Nem értette a dolgot s merőn nézett Szegő után, a mint a rózsatelep felé haladt.

Arra tért magához, hogy Rahó kaczag.

- Mit nevet? - kérdezte.

A vadember jókedvűen lóbálta a fejét. Mulatságos ficzkó, mondta, nagyon mulatságos.

És a mikor látta, hogy az asszony még egyre csodálkozik, elkezdte magyarázni. Adja, hogy féltékeny, nem látja? hiszen jól tudom, hogy önnek régi imádója; de ha félti, mért nem marad itt akkor? Azt hiszem, nem vagyok neki túlságosan kedves.

Csongayné sértette ez a hang. Nem is őt, hanem azt az érzést, a mely elég rég óta kötötte Szegőhöz. Szívébe nyilalt az a gondolat, hogy ő most bántalmazni engedi a barátját, a ki nem is tudja, hogyan beszélnek róla. Kitört belőle a méltatlankodás.

- Nem szép, - mondta, - hogy a háta mögött beszél így róla.

Rahó felemelte a fejét: Ó, ó! felelte hevesen, biztosítom, hogy a legszivesebben mondanám meg neki a véleményemet. Csak *magát* kimélem, tette hozzá kissé szelidebben, mert lehetetlen nem látnom, hogy gyöngéje az az úr.

Az asszony elpirult. Tiltakozó mozdulatot tett. Rahó erre megint tüzelni kezdett: „Nem?! Igazán nem? kérdezte szinte kiáltozva. Akkor belé kötök! Akkor szembe akarok állni vele. Mert gyűlölöm! mert mindig felforr a vérem, ha ránézek!...”

Csongayné összetette a kezét, úgy csitította. „Az istenért! meghallja, nem akarom, megtiltom, hogy háborgassa, érti?!...”

Rahó kedvetlenül mondta: - Félti; nem meri nekem kiszolgáltatni, és én csak azért kimélem őt, mert nem akarom, hogy *maga* gyűlöljön. Hisz' ha megölném, örökké siratná, s én rám egy tekintetet sem vetne többet.

Valóságos szerelmi riadó volt a hangjában. Csongayné már rég nem hallott ilyen szenvedélyes szavakat az ő Szegőjétől, s most erre a vad kitörésre úgy érezte, hogy királynő megint, mint régen volt és eszeveszetten bolondulnak érte.

Bántotta, hogy kénytelen tünni a barátja kisebbitését, de nem mert újra tiltakozni. Mi is történhetnék? Okvetetlenül párbaj lenne belőle, s az a leküzdhetetlen sejtelve volt, hogy Rahó lenne a győztes. Féltette Szegőt, az igaz; de tudja isten, nem a szívével, hanem az eszével. Nem a kedves férfiért való rettegés töltötte el, hanem egy különös fajtája a szájalomnak, a melyet így lehetne szavakba foglalni: „minek tegyem ki bajnak szegényt?”

S a mint ez a gondolat keresztül villant az agyán, átalakult; kegyetlenül és borzasztóan. Egyik szélsőségből a másikba csapott; az apró mellőztetések raja mind ugyanabban a pillanatban támadt fel emlékezetében s egyszerre követelte, hogy torolja meg hálátlan lovagja elbizakodását. Még a fülében csengett, a mit az imént mondott Rahó, „mulatságos ember...!” s a mint most a lombok alól kikukucskálva nézte, hogyan fontoskodik Szegő a rózsák között, ő maga is azt mondta magában: „bizony, az!... csakugyan mulatságos!...”

A női lélek csodálatos képességével az átalakulásra, ebben a perczben nem szerette Szegőt, ellenben sokatmondó érdeklődéssel nézte Rahót. Ezt a különös bolondot, a kinek egész lényéből fanatizmus sugárzott ki s valami nagy és félelmes, de egyszersmind az asszonyra nézve hízelgő vágya annak, hogy hősi dolgokat kövessen el érte. Ennek az érdekes kalandornak, a kit semmi meg nem félemlíthet, el lehetett hinni, hogy neki megy a hétfejű sárkánynak, ha csak egy intést kap attól, a kiért megbolondult. És Csongayné, a ki sok titkos könnyet ejtett már arra a gondolatra, hogy mellőzni kezdik, felszabadulva az alól a varázslat alól, a mely sokáig csak a barátjában láttatta vele a férfiúi tökéletességet: most ismét fiatalabbnak, szebb-

nek érezte magát és hiú volt arra, hogy ez itt, a ki a világot beutazta, nem talált sehol olyat, a kinek annyira rabja tudna lenni, mint ő neki.

Egy félórával előbb még félt tőle, most pedig már annyira érdekesnek találta, hogy szinte örült a Szegő rózsá-meséjének, a mi módot adott nekik, hogy együtt, magok közt maradjanak.

Nem bánta már, hadd beszéljen Rahó a mit akar, sőt pokoli öröme kezdett telni abban, hogy Szegő is itt van, alig ötven lépésnyire tőlök, s ez a hóbortos szerelmes vadember a legnagyobb kincséért vív vele párbajt, fegyver nélkül, csupán azzal, hogy ki szereti kettőjük közül jobban azt a kincset.

Rahó nem tudta ugyan, mi forr az asszony lelkében, de annál jobban érezte, hogy ő benne mi ég.

- Lássá, - mondta, - ez a legnagyobb áldozat, a mit férfi azért a nőért hozhat, a kit szeret: várni, meg újra várni! Tudni azt, hogy a legkisebb türelmetlenséggel is csak messzebb taszítjuk magunktól a menyországot s ennél fogva egy szőrcsuhás barát önmegtágadásával lesni a pillanatot, a mikor a menyország magától megnyílik. Aznap, a mikor ön *annak* az úrnak a szerelmét már nem látja értékesnek: felszabadulok és kitekerem az urfi nyakát; mert akkor már nem fogja siratni.

Szegő figyelmes lett a hangos beszédre s feltűnő hosszasan fordult a lombok felé. Az asszony észrevette s megijedt, összetett kézzel csitította Rahót.

A rabiátus ember gyanakodva nézett rá: hát igazán félti? kérdezte. És felgerjedt indulattal folytatta: hasonló helyzetben kikérem magamnak, hogy én elém is pajzsul tartsa a kezét.

- Önnel nem tenném! - szólott az asszony hirtelen, de mindjárt megbánta s zavartan hallgatott el.

Rahó megragadta a kezét, büszkén nézett rá s kaczagott örömeiben. Köszönöm! mondta, köszönöm! És a míg beszélt, diadalmasan kereste Szegőt a szemével.

A ház barátja szórakozottan csipdesett le innen is onnan is egy bimbót s folyvást azon törte a fejét, hogyan kerülhetne ki tisztességgel abból az ostoba helyzetből, a melybe önmagát sodorta.

Látta, hogy azok ott nem törődnek vele s jól el vannak együtt, ő nélküle is. Eleinte még elhallatszott hozzá a beszélgetés zaja, ámbar az egyes szavakat nem érthette meg. De később már semmit sem hallott. Elcsöndesedtek. És úgy maradtak sokáig, hogy Szegő már tombolt magában a türelmetlenségtől.

Valamit tennie kellett, akármit, a mivel végét vesse ennek a komédiának. Azt találta ki, hogy odamegy hozzájuk s magával csalja Rahót. Bármi lesz is ebből.

Tele volt indulattal; a megaláztatás egy nemét érezte, a mit nem tudott elviselni; innen mindenesetre tovább kellett mennie, ha nem akart önmaga előtt is nevetségessé válni.

Összenyalábolta a lekaszabolt rózsákat s oda állított a vadgesztenyefa alá.

Jól látta, hogy jöttére széjjelebb húzódnak azok ketten.

- Nem tart velem tisztelt barátom?! - kérdezte Rahót fennhéjázó hangon; én már megyek.

Azt várta, hogy Csongayné megragadja az alkalmat a visszavonulásra, aztán ő majd egyet fordul odakint s megint eljön.

Rahó kérdőjellé válva fordult Csongaynéhoz. Ez a kérdés volt az arcán: „megengedi-e, hogy én most elbánjak ezzel a ficzkóval?”

Az asszony megértette s gyorsan felelt helyette:

- Rahó még itt marad; érdekes történetbe kezdett, s én nagyon kíváncsi vagyok a végére. Isten önnel!

Szegő meghajtotta magát s méltóságosan és bután vitte a rózsáit, a melyek fele kihulldogált a kezéből, mire a kertajtóig ért.

Rahó az ajkába harapott s minden erejét visszafojtotta, hogy ne nevéssen.

Az asszony kedvéért tette, a ki bizalmasan és hamiskásan fenyegette meg s egy tekintettel csendet követelt tőle.

Mese a hercegnőről.

- A vége pedig az, hogy összezördültetek, - mondta Kormos és rátette a kezét fiatal barátja vállára, úgy nézett a szemébe hosszasan, komolyan.

- Olyasmi történt, - szólt Ligeti, oly hangon, mint a ki rösteli, hogy be kell vallania az igazat. - Azért jöttem hozzád, Károly bácsi, hogy hátha tanácsolhatnál valamit. Az én eszem megállott.

Kormos Károly azok közül való volt, a kiket idején túl is a fiatalokhoz számítanak. Minthogy az élet gondjai nem igen nyomták, sokáig jó formán semmit sem változott. A sok mindenféle sport megedzte, szívóssá tette. Az a szöke volt, a melyik nem öszül. Senki sem csudálkozott rajta, hogy olyan pajtásai is akadtak, a kik bátran lehettek volna fiai.

- Fiacskám, - kezdte, mialatt méltóságos lassúsággal ereszkedett le egy hintaszékbe, - ülj le ide, szemközt, aztán gyónjál szépen. Szereted ő nagyságát?

Ligeti tétovázott. A nyakkendőjével babrált s a torkát reszelve sóhajtott.

- Ne rösteld, gyerekem. A legjobb családokban is történik ilyesmi. Ti ugyan azt hiszitek a ti éretlenségekben, hogy szeretni nem férfias dolog, tehát a mennyire lehet, titokban kinlódtok. Pedig olyan ez fiam, mint a bárányhimlő. Át kell esni rajta. Minél hamarább, annál jobb. A ki nincs beoltva, az úgy járhat, mint én: csupa ragyaverés lesz a lelke, ha a nagy betegség utóléri.

A fiatal ember arcán nem kis csudálkozás ömlött el e szavakra; de Kormos nem tartotta szükségesnek, hogy ezt észrevegye. Egykedvűen nézte a barátját, a ki szinte megdöbbenéssel vette tudomásul, hogy a közöny ez élő mintaképe is szeretett valaha. Mi több: beszél róla.

- Kétféle érzés van, a mi bennünket a nőkhöz bilincsel, - folytatta Kormos, némileg oly modorban, a hogy az egyetemi tanár prelegál a hallgatóságának. - Az egyik valamennyi asszonyszemélyhez vonz, a ki még számít a szemünkben; ez folyvást ébren van bennünk s kiabálva ad életjelt magáról; jó pajtásunk, a ki elég kellemes tud lenni, hogy lépten-nyomon bolondságokra vegyen rá mindnyájunkat; néha szidjuk, de a legritkább esetben utasítjuk el. Sőt hizelgőnek tartjuk magunkra, ha úgy tapasztaljuk, hogy késő vénségünkig is el tudunk vele telni. A másik egészen más. Az soha sem pajtásunk. Barátunknak szeretnők, pedig gyakran ellenségünk. Bennünk lakik, de soha sem mondhatnók meg, melyik zugában rejtőzik szívünknek. Annyi alakban tud jelentkezni, hogy egykönnyen még rá sem ösmerünk. Néha csudás virág, a melyet a forróság növesztett pompássá. Máskor ugyanez a mesebeli gyönyörűség a jég közelségétől fejlődik ki. De akármennyire kedvünk szerint való, soha sincs a nélkül, hogy több-kevesebb gyötrődést ne okozzon. Bármily fennhéjázók vagyunk: ez az érzés meg tud alázni. Ha zsarnokmódra próbáljuk leigázni, mi az eredmény? Ugyanaz, mintha korbáccsal mennénk neki a háborgó tengernek. Belefáradunk a verésbe s a fáradság csak nekünk magunknak fáj. Mondd csak, fiam, mióta tart az a - neheztelés.

Ligeti keserűen mondta: egy egész napja már, hogy nem láttuk egymást.

Kormos gyöngén mosolygott. Egy egész napja! No én hosszabb időre váltam volt el az én hercegnőmtől.

A fiatal ember arcza némán is ezt kérdezte: ki az a hercegnő. Kormos megértette s felelt neki. - A hercegnő, fiam, az egyetlen asszony volt, a ki miatt én az eszemet vesztettem. Ha nem unod, beszélek neked róla.

Ligeti megértette, hogy tulajdonképen nagy kitüntetés éri ezzel. Áhitattal hallgatott, ámbár a maga baján kívül most éppen minden egyéb iránt kevésbé érdeklődött.

Ha Kormos szükségesnek tartja, hogy őt valamibe beavassa, az nincsen ok nélkül, gondolta.

- Jóval idősebb voltam, mint te most, - kezdte Kormos, - a mikor megösmerkedtem a hercegnővel. Azt hiszem, jó lesz, ha mindjárt az elején megtudod, hogy nem a góthai almanachbéli fenségek közül való volt. Csak én neveztem így. Eleinte tréfásan, kötekedve, később áthatva attól a bizonyosságtól, hogy ezen a kerek földtekén nincsen finomabb, tökéletesebb, remekebb nő.

Mindig imádtam a finomságot a nőben, gyerekem. Az olyan asszony, a kiben csak egy szemerjét láttam a cinizmusnak, engem nem melegíthetett. S az én hercegnőm maga volt a havason termő hó.

Mondhatom, sokáig tartott, a míg első jelét adta, hogy viszonszeret. Magamról nem beszélek. Engem elért a sorsom, mielőtt csak gondoltam volna is rá, hogy veszély fenyeget. Majdnem húsz évig tartó léhaskodás után kigyult bennem a vulkán és állithatom neked, ma is csudálom, hogy széjjel nem vetett.

Ebben semmi új, semmi különös sincs. Sőt a mi a diadalom után következett, azt is mindet megírták már a novellaírók. Új csak egyesegyedül ő volt, a hercegnő.

A szerelem vak s én szerelmes voltam. Ugy látta-e őt más is, mint én, soha még firtatni sem mertem. Kínos, ijesztő gondolat volt, hogy más is érezhetné iránta ugyanazt, a mit én. Ugyanazt? Rosszul mondtam. Nem lehetett az az érzés még egy kiadásban ezen a világon. A legthatartalanabb követelés volt az, mérhetetlen önzés, a minek csak halvány árnyéka lenne mindaz, a mit féltésnek nevezünk. Annyira a magaménak akartam kedvesemet, hogy csak egyetlen módot tudtam elképzelni, a mi kielégít: ha széthasítom a szívemet s bele temetem őt mindörökre, aztán az éjfél órájában lélekké válva surranok be hozzá, titokban, édes légyottokra.

Az én hercegnőm mindent úgy akart, a hogyan én. Még egy kézszorítást sem kaptam előlegül, a míg senkije sem voltam. De hogy egyszer a mindenévé váltam: nem volt sok neki semmitem, a mit tőle követeltem. Öröme telt benne, ha agyonkínóztam a szerelmemmel. Százszor is próbára tettem s örültségeket kívántam tőle a lehetetlenségig. Soha sem gondolkodott. Csak engedelmeskedett. A tekintetével is kényeztetett. Nem volt már elég nekem a sok; több kellett mindennap. Az égis erő boldogság szinte a pukkadásig felfujt. Annyi volt már a jó, hogy szinte rossz is volt. Megtettem magamat mellette királynak. S a buta gőg, a mit kényuraságom érzete növesztett belém, igazi zsarnokká változtatott.

Egyszer ok nélkül, szeszélyből, kötözni való örültségből, megharagudtam a hercegnőmre.

Az a nap volt életem leggyönyörűbb és mégis legkínosabb napja.

A gyönyört az okozta, a minőnek a hercegnőt láttam akkor. A kint meg a saját bárgyuságom, hogy nem tudtam megelégedni semmivel sem; még többet akartam, még egyebet. Ha a hetedik eget lehozta volna, az is kevés lett volna, semmi sem lett volna.

Pedig oda jött hozzám és kérlelt mindenképpen. Kérlelt a szavával, a minek soha annyi zenéje nem volt, mint abban az esdeklésben. Könörgött a simogatásával, a mitől meggyuladt bennem még az agyvelő is. Képzeld, hogy csupa vadrózsa hull rád szeliden mindenfelől, és mindegyik előbb a szájadhoz simul, úgy lendül azután rajtad végig. Képzeld, hogy fényes nappal két csillag jelenik meg az égen s szomorú felhőn át dereng le hozzád. A szemét nem tudom elfeledni. Azt még most is látom, hogyan nézett rám búsan, félve, fázva, ártatlanul!

És a mikor semmi sem használt, akkor elment.

A mint az első lépést tette elfele tőlem, azt hittem, hogy leszakad rám az ég, hogy elnyel a pokol. Mégis hagytam.

Oda szerettem volna borulni eléje, átfogni a lábát, lehúzni magamhoz, agyonszeretni megint.

Nem tettem meg.

Ha elmegy, hadd menjen. Csak nem hívhatom vissza? Én! a király?...

Mintha nem alázkodott volna eleget. Mintha tehetett volna többet azért, hogy irgalmazzak neki.

Elment!...

Sok idő mult addig, hogy megszégyenülve, megtörve, tökéletesen legyőzve a bennem tanyázó pokoltól, mégis utána mentem. A mikor utóljára láttam, még a fehér ákác nyilott. A mikor viszontláttam, már az őszi kikirics lilázott a mezőn.

Nem volt egyedül. Egy férfi volt mellette.

Hogy mit éreztem, azt én teneked el nem mondhatom.

Egy zuhataga a borzasztó kérdéseknek tolúlt az agyamra. Felelet pedig nem volt egyetlen egyre sem.

Csak most éreztem először, hogy már nem vagyok király; hogy régen lehullott a koronám s koldúsbotra támaszkodik a lelkem.

Mi történt *azóta?* ez viharzott végig minden idegemen.

Mintha a szivem sivatagában százszoros visszhang támadt volna s egyre ezt kiáltotta volna, kérdőn, gunyosan: *azóta?! azóta??...*

S abban a pillanatban megteltem rémitő gyanúval, a mit nem lehet gyógyítani. Mert az egyetlen orvosságot, a bizonyosságot, nem lehet megszerezni.

Elvesztettem az üdvösségemet mindörökre, pedig a menyországom itt volt megint s talán be is fogadott volna megint.

De én azt már nem mertem követelni.

Hátha leroskad elém a hercegnő s kétségbeesett szótalán sirásával adja értésemre, hogy *vége*, - *elkéstem?!...* Vagy ha nem ad értésemre semmit sem, hanem a nyakamba borul, mint valaha, pedig mégis az az igazság, hogy későn jöttem vissza?

Mit tudom én, mit álmodhat vergődő, elhagyott állapotában Éva leánya, a kit folyvást kísért a kígyó?

Nem rosszasága, csak gyarlósága, csak félelmes gyöngesége az a magára maradt, kétségbeesett asszonynak, hogy szeptegve, rémülten vonzódik mindenhez, a miben védelmet sejt.

Álmodni, képzelődni vérlázítóan tudnak az asszonyok.

Borzasztóságra ébrednek néha, a kárhozatra, a megaláztatásra, a mit magok választottak - és még sem bűnösök.

S az én hercegnőm is asszony volt. Csak én tudok arról, hogy mennyire asszony volt.

*

Kormos kénytelen volt megszakítani a meséjét, mert Ligeti izgatottan ugrott fel mellőle.

- Bocsáss meg bátyám, rohannom kell, félóra múlva indul a gyorsvonat.

Kormos csudálkozva kérdezte: miféle gyorsvonat?

- Hát ő,... tudod, - olyasmit mondott, hogy vagy elutazik, vagy...

- Vagy pedig te most vágatsz a vasúthoz és el nem engeded innen, úgy-e?

- Nem engedem! - visszhangozta a fiatal legény, s mintha máris sok időt veszített volna, hátrált az ajtó felé.

- Sok szerencsét! - kiáltott utána Kormos mosolyogva.

De azt a barátja, a ki kengyelfutónak állt be, már nem igen hallotta.

Ez „Ő”.

Börvelyi László, a „Pártatlanság” című előkelő napilap legbensőbb munkatársa, ösmert szépirodalmi író, a csinos szerelmi történetkéért rajongó nőolvasók kedveltje, az öröm izgatottságával pattant fel dolgozó-asztala mellől, a hol éppen olvasgatott volt.

Nem a szerkesztőségbeli dolgozóasztalt értjük, hanem azt a másikat, a melyet a neves író otthonában éppen olyan szent valaminek néznek, mint az oltárt a templomban.

Kedves kis otthon volt az. Semmit sem lehetett volna felfedezni benne, a mi az annyira érdekesnek híresztelt bohémságra mutat. Még művészi rendetlenség sem „ékesítette” ezt az egyszerű, de csinos lakást, a mely ragyogott a tisztaságtól. Három szobácska nyílt egymásba a második emelet utcái oldalán; az egyik ezek közül az író úr dolgozószobája volt és egyszerűen „szalon”. (Szalonnak tudniillik okvetetlenül kell lenni mai napság még a legegyszerűbb polgári fészkecskében is.) Az ablakról földig érő hófehér csipkefüggöny csüngött le, a mely meglendült néha, minthogy az ablak nyitva volt, s a nyári szellő be-besurrant rajta. Ilyenkor mintha megéledt volna a fehér csipke s kötekedve akarta volna meglegyinteni az előtte dolgozó embert.

A berendezést ízlésesen és okosan válogatták össze; semmi feltűnő, semmi haszontalan nem volt a szobában; még az a néhány terracotta-szobrocska is, a mely itt-ott szembeötlött, szolgált valami czélt; az egyik virágtartó volt, a másik kis puttonban vitte a hátán a gyufát, a harmadik egy pennaszárat kínált. A tartós ripszbutort szintén csipkéből készült védő borította. A szoba közepén egy kis kerek asztalon nagy virágbokréta volt, csupa mezei virág, a minőt a csarnokban néhány krajczárért adnak. De milyen édes illata volt annak!

Itt asszonynak kellett lenni a dologban.

Férfi az ilyesmihez nem ért; ha pedig ért, akkor türelme nincs hozzá. S még a türelmetlenek közt is Börvelyi volna az, a kit a rendezkedésben való túlságos pedánszággal legkevésbé sem gyanusíthatnának.

Nincs másképen, Börvelyi Laczi, azaz László, házas ember volt. Még pedig nem is túlságosan fiatal házas. Ámbár ő maga kevéssel mult még harminczéves, de már vagy féltucat esztendő óta nyögi Hymen rózsalánczait, a melyeket annak idején igazán boldog megadással vett magára.

Az íróasztal fölött egy arczkép volt; egy fiatal, csinos nő arczképe. Határtalanul kevés találgató képesség kellett volna ahhoz, hogy valaki azon tünődjék: ki lehet az a nő.

Hát persze! A Börvelyi László felesége volt. Feketeszemű, feketehaju; sok élénkség a vonásain, csapongó gondolatokat szülő hamis fejecske; nagyon asszonyos és mégis egy parányit fiús; asszonyos benne az, a mit úgy szokott magában, titkon, körülírni az ura, hogy: „meg lehet veszni érte”; és mégis valamivel keverve, a mi arra bujtogatta Lászlót folyvást, hogy „pajtikám”-nak szólítgassa a nejét, mintha igazán alkalmas volna rá, hogy együtt kövessenek el hunczutságokat, czimborák módjára.

Börvelyi egy ujságot lengetett a kezében s azt mutogatta az arczképnek. A közben pedig hévvel szavalt.

- No pajtikám, ez oszi’ valami. Ezt mintha csak minekünk írták volna! Azaz *neked*, galambom. Kíváncsi vagyok, mit szólasz majd hozzá. Alaposan megfigyellek, szívem, meg én!

Leült, mosolyogva olvasta újra a sűrű sorokat; szökdécselt a tekintete össze-vissza. Megjegyzéseket mormogott magában: „pompás, briliáns!” Aztán megint felállott; tanakodott, hogy hová tegye az ujságot, hogy minél hamarabb szemébe tűnjék az asszonynak, mert úgy lesz tán legjobb, ha nem is sejtí, minő kelepczébe kerül.

Az *asszony* tudniillik éppen most nem volt idehaza, de minden perczben megjöhetett. Börvelyi roppantúl szerette az ilyen érkezési pillanatokat. A nap egyszerre kisütött a kis lakásban, a mint az asszony betette a lábát. Ha nyílt az ajtó s hallotta az ösmert, kedves tipegést, már dobogott a szive. Aztán megjelent előtte a tiszta színüdeség maga; piros arczczal, kissé kimelegedve, mert mindig sietett, kivált fel a lépcsőn. Olyan meleg, remek ölelés esett rajta. Ha az egész világon semmi más élőlény nem lett volna, ez az egy megtöltötte volna étellel az egész világot.

És mégis, - mégis!... Ó, milyenek is vagyunk mi férfiak! Hát lehetséges az, hogy ez a haszontalan Börvelyi Laczi, azaz László, valaha okot adott panaszra az ő szerelmes asszonykájának?

Beszéltek pedig a rossz nyelvek efélét. Vagy tudja a jóságos isten, hogy beszéltek-e; de azért Erzsike *hallotta*. Nemcsak hallotta. Mind az öt érzékével meggyőződött róla számtalanszor. Látni jól látta, minő tekinteteket vet az ő egyetlen ura a nőkre, ha sétáltak együtt, vagy ha színházban voltak. Aztán ott voltak a gyanús, összetépett levelek a papirkosárban, a melyek összeállítása órák nehéz munkáját kívánta meg. Mennyi izgalommal, mennyi keserűséggel járt ez a foglalkozás! Ha hazajött Laczi, nagyon is gyakran lehetett érezni a szakállán idegen illatot. Ezt bizonyossággal meg tudta állapítani az Erzsike felséges orrocskája. Még a tapintásnak is kijutott a kutató szerepből. Ha a karján vezette Laczi a feleségét, az ügyes, ravasz asszony egy pár könyökérintéssel megbizonyosodott róla, van-e a zsebében egyéb is, mint a pénztárczája; talán holmi levél.

Mert az ösmert és kedvelt író körülrajongják, bolondítják, elcsavarják a fejét, elcsábitják a feleségétől; az ilyenek nincs nyugta sohasem. Ezer veszély környezi a sok könnyelmű nő miatt; aztán meg ő maga sem éppen a bibliai József; résen kell lenni mellette folyvást, különben váratlanul érheti a szerető feleséget a legnagyobb katasztrófa.

Börvelyi Lászlónak is lehetett egy kis vaj a fején, mint a legtöbb férjnek, s azért túlságosan nem kívánczozott ki a napra, a nagy napfényre, a hol minden kivilágosodik.

Hallgatott a vádak és a feltevések hallatára, de hiába, nem ért el egyebet azzal sem, minthogy így szólt a felesége: „Magad is érzed, mennyire igazam van, azért nincs rá egyetlen szavad sem.” Ha pedig védekezni próbált, akkor az volt a baj. „Lásd, mondta a derék menyecske, mennyivel férfiasabb lenne, ha mindent beösmernél. Így a szemedből is látom, hogy füllen-tesz. De hát nem érzed, hogy ebben bizonyos foku gyávaság van?!”

Keserű jelenetek folytak le aztán az ily beszélgetés során. A dologban csupán az volt a szomorú, hogy ez az igazán tehetséges fiú ezek miatt a jelenetek miatt akárhányszor teljesen elbutult. Nem tudott dolgozni. Érzékenyebb is volt a kelleténél. Hisz’ megtehetette volna, hogy a csacsкасágokra vállat von és vattát dug a fülébe, úgy ül le íróasztalához a földsüketség komoly gyakorlásával. De ki tehet arról, hogy nem mindenki van ilyen angolos anyagból? László pattogott, idegeskedett s végül lecsapta a pennáját, hadd írjanak novellát a szentek.

Biz’ ez nem volt jól. S most is, hogy úgy megörült Börvelyi annak az ujságnak, a tegnapi nagy vitatkozásra gondolt. Hajnali két órakor még azt bizonyította Erzsikének, hogy nincs a világon nő, a kit szeretni tudna, csak egyesegyedül ő. S ma reggel mégis célzás történt már egy szerelmes levélre, a mit ezelőtt másfél esztendővel írt Laczinak valaki, névtelenül. No de az bizonyos, hogy Laczi jól tudta a levélíró nevét. Éppen az nem szép tőle, éppen az mutat konokságra, hogy semmiképen el nem árulja, ha agyon sírja is magát az asszonya emiatt.

Csak annyi ideje volt Laczinak, hogy a kerek asztalra csúsztassa azt a bizonyos ujságot. Benyitott a fiatal asszony s meglátta, hogy az ura gyorsan húzódik el az asztalkától. Több sem kellett neki. A kishirdetésekre, meg a szerkesztői üzenetekre gondolt nyomban. Azokban is sokszor akadt már nyomára titkos búnszövegeknek, a melyek hősét az urában sejtette.

Szórakozottan ölelte meg a férjét s még a kalapját sem tette le, úgy kezdte forgatni a lapot. A tárczán akadt meg a szeme, a melynek a czime kék czeruzával alá volt húzva.

Ki tudja miért? Ok nélkül bizonynyal nincsen az ilyesmi. Hát nekifogott, hogy elolvassa.

Egy francia cikk volt. Egy pompás, ügyes cikk, a melynek a témáját röviden el kell mondanunk.

André Vallon fiatal neves író boldogan megy haza s elmondja nejének, hogy Páris legelső lapja tárczaíróul szerződtette. Az asszonyka is boldog, de a részletekről nem kérdezősködik. Andrét ez meglepi. Georgette azzal felel, hogy iszen ő tudja, mennyire nem szereti André, ha kérdezgetnek tőle. (Remek asszony ez a Georgette!)

Eközben szóba kerül egy arckép, a melyet André elvesztett volt. Ő maga kérdi a feleségét. Az asszonyka remeg, de aztán összeszedi magát és azt mondja: „egy meztelen nő arcképe”. - „Tricot-ba öltözött”: javítja ki André. Kiderül, hogy már napok óta az asszonynál van ez a kép. Elő is veszi a munkakosarából.

- Talán csak nem gondolod, hogy... kérdi André, s az asszony közbevág: „de igen!” André magyarázni akar; Georgette szeliden int: „Ne magyarázz meg semmit, kérek, ne szólj semmit, jobb így - hisz’ végül úgyis megbocsátanék neked, tudod. (Minő felséges asszony ez a Georgette!)

André úgy tesz, mintha a kép két nap óta nem volna nála. Georgette nyugodtan szól: Tévedsz, öt napja tartom a munkakosarában s éppen ma akartam visszaadni. Eddig hallgattam. Akarod tudni, miért?

Persze, hogy André akarja.

S ekkor elmondja Georgette, hogy először nem szólhatott, mert André éppen cikket írt s azt hitte, hogy nagyon felizgatja, ha kérdőre vonja. Nem tudtál volna dolgozni sem, - mondja Georgette. Így is folyton szomorú voltál, mert azt hitted, hogy rossz a cikked. Azt mondtad: „lásd, nem tudok többé írni”, hát zaklathattalak ily állapotban féltékenységgel? Másnap jobban sikerült a dolgod s boldog voltál. Elronthattam volna-e nyugodt lélekkel a jó kedvedet?” Azután az új szerződés megkötésének az izgalmai következtek. Féltél, hogy nem tudsz megegyezni a szerkesztővel. Megesett rajtad a szívem s hallgattam.”

André ostobául s keserűen mondja: „Ha csakugyan oly nagyon szeretnél!...”

- Ha szeretlek-e André! kiált fel Georgette hevesen. Ó, annyira szeretlek! De hát azt akartad volna, hogy lármát üssek?

- Hát csupán azért hallgattál, hogy ne zavarj?

Börvelyi állandóan féloldalt pislogott a feleségére, mialatt az asszonyka olvasott. Követte tekintete irányát s minden pillanatban meg tudta volna mondani, hogy melyik sort olvassa.

- No most! - gondolta magában; - most jön az öreg ágyu. S előre is kéjesen dörzsölgette a kezét. Az asszony pedig gyanútlanul, elmerülve, nagy figyelemmel s érdeklődéssel olvasta, hogy mit felel Georgette az urának:

- Igen - szólta Georgette éppen akkor, - hallgattam, hogy ne zavarjalak a *munkádban*. Hiszen a te munkádnak köszönhetem, hogy a gyermekeim ezt a pompás levegőt élvezik; s arra is gondoltam, hogy egy másik nagy költőnek, szegény jó apámnak, mennyit kellett szenvednie;

hisz mama sosem gondolt arra, hogy tud-e ő dolgozni, folyton gyanúsította s örökké szemrehányásokat tett neki! Tudod, hogy mi lett ennek a vége. A szegény papa öngyilkos lett...

- Szakasztott az én helyzetem, tisztára rólam szól ez, - ujjongott Börvelyi a lelke mélyén s várta a hatást. A hatást, a melynek szerinte abban kellett volna nyilvánulnia, hogy a felesége odarokkad eléje s így kiált fel: „Nem, Laczi, nem! te sohasem jutsz erre a szomorú sorsra! Belátom, hogy igaztalan voltam hozzád nagyon! Szegény édes uram! Bocsáss meg nekem most az egyszer! Nem zaklatlak féltékenységgel soha többé; példát veszek a derék Georgette-ről. Soha, soha többé meg nem háborítlak a munkádban.

Még néhány sor volt hátra a cikkből. Az asszony elolvasta azt is.

„André ölébe veszi kis leányát, a ki ott játszik körülötte; s a mint a gyermek az apja kezében levő női arczképre mutatva kérdi: mi az? André ezer darabra tépi a képet s így felel: semmi, kis leányom, semmi!”

Börvelyiné, az édes szép asszonyka diadallal nézett az urára.

- Olvastad ez a cikket? - kérdezte majdnem fennhéjázva. - Lásd, *ez oszt' az ember*; a derék, becsületes ember! *Ezer darabra tépi* annak a nőnek az arczképét, a ki neki végül is *senki, semmi!*

Ugyancsak megnyomta szavait. S az ujságot magasra emelve, így szólt: ezt elteszem; ezt még felmutatom neked alkalmilag!

Arról, hogy *Georgette* is volt a világon, egyáltalában tudomást sem vett.

Az ura zavartan nézett maga elé, mintha bűn nyomná a lelkét.

- Ez Ó! ez rávall! - mondogatta halkan, hogy a felesége ne is hallja.

A kis gunár.

Kutas Nagy Ferencz uram szörnyű lármát csapott a portáján, hogy az mégsem rendes dolog, hogy a beste-lelke héja csak az ő kis libájára jár nap-nap után. Pedig hosszú is, széles is a libalegelő s vagy harmincz gazda libafalkája bujja rajta a gyepet. Most még bujhatja; hisz' öklömnyi is akad a kicsi zöldhátú, sárgahasu libuskák között, azt ugyan elfedi könnyen a buja tavaszi pázsit. A bolondos megriadt csöppségek úgy sipognak, mintha eltévedve hivogatnák egymást. Látni nem is igen látja meg őket akármilyen szem.

Bizonyosan a Kutas Nagy Ferencz uram kis libái voltak a legszebbek, a legnagyobbak, azért kapott rájuk a komisz héja. A kis libapásztor, a gazda legkisebb leánykája, hol látta, hol nem látta a csunya ragadozót; de ha nem látta is: estére megint kevesebb volt egygyel az apró jószág. E miatt patvarkodott annyira az öreg.

Ez történt tegnap este. Ferkó is hallotta. Ferkó pedig kamasz fia volt Kutas Nagy Ferencznek, a ki onnan kapta az előnevét, hogy beleesett egyszer a saját kutjába, a mikor még nem volt kávája annak a vizes gödörnek. Egyébiránt szívós, akaratos ember vala, s a fia is efajtának indult. Hallván az apja káromkodását, nem sokat szólt, hanem elszánta magát, hogy majd végére jár ő a héja-komédiának.

Ugy is cselekedett. Alig hogy másnap megreggelizett, kiült a falu alá az árkot szegő „sem fű sem fa” közé. A líczeum-bokrot hívja így a paraszt. Kilopta magával a lakodalmi durrogatáshoz szoktatott rozsdás mordályt, hadd pukkantson legalább, ha csakugyan jön a héja.

Ott pipázgatott csöndesen a ráboruló vesszősátor alatt s csak a szeme járt, mint a sólyomé. Ámbár nem igen mozgott, még sem szállott veréb a bokrára, mert hogy a vékony füstöt, a mi a nagy szélcsöndben ködös felhővé terjedt fölötte, kerülte a madár.

Telt az idő lassan.

Április napja tüzesen, hóbertosan sütött, mintha csak kánikula volna. Fehér galagonyapillék szálldostak a gyönyörű zöld mezőség szélén, a hol az itató mellett néhány nekik való bokor szorongott. A mező tarkállott a legelésző libacsaládoktól. A nagy hófehér anyaludak méltóságosan lépegettek s gagyogva-diskurálva tépdesték a tyukhúrt. Körülöttök sok apró népség tipegett-tötyögött a virágos pitypang közt.

Kint a mezőn még egy cserje sem volt, a melyen valami ragadozó madár megülhetett volna. Csak a kék égre kellett hát vigyázni, a hol fekete pontok úsztak-suhantak, jó magasan. Frakkos fecskemadarak voltak azok. Mind ott kereskedett a bárányfelhők alatt, a miből tudni lehetett, hogy ma nem lesz eső. Ha lenne: lent villámlana a fecske a fű fölött.

A líczeum-bokrok szeliden simultak össze az árok mentén s félkörben hajlottak el a falu alatt, aztán kikanyarodtak a cigányvégre.

A hol az árok fordult: néhány putri látszott. Se viskó, se sátor, félig a földbe vájva, félig földetlen. Még ajtót is elfeledtek szerezni hozzá a lakók, hadd járja a belsőséget bátran a levegő.

Nagy némaság volt a putrik táján. Egy pár álmos cigányasszony gunnyasztott a vályogos gödrök szélén. A mint az idő még jobban kimelegedett: hanyatt fordult egyik a másik után s oda kínálta magát, egészen a napnak.

Csak egy piros folt mozgott ide-oda a libalegelő alján. Egy piros szoknya, a mely előtt nagy szárnyverdeséssel lépdelt a pörölő lúd. Meg-megállt s visszafordult a féltékeny lúdmama; a nyaka kígyózó mozgásából lehetett tudni, hogy most megsziszegi azt a piros szoknyát.

Fényes nappal volt, mégis el lehetett vón' aludni.

Bizsergett minden: a levegő, a föld, a szemlátomást cseperedő fű.

Ferke várta a héját s el-elbóbiskolt mellette. Régen kialudt a pipája, csak úgy hidegen szippantott rajta néha. Tiltott öröm volt, jól is esett. Most még nem igen szerette az öreg, ha visszaélt a gyerek a dohánynyal. „Törpe maradsz, hékás, ha sokat pipázol”, - mondogatta.

Az a kis felhő, ott, a pap rétje iránt, épp olyan mint egy csónyik. Ni, még az evező is kilóg belőle. Micsoda kékséges kék vizet mutat az ég azontúl! Ferke beleült gondolatban a felhő-csónakba s úgy evezett benne, mint az igazi királyfi. A libapásztor-leányok félve, csudálkozva mutogattak rá. Anicza is kiszaladt a házból, a mint az ezüst-csónak áthaladt a falun s felkivánczozott Ferke-királyfihoz.

Addig tünődött a gyerek, a mig meg nem kondult a déli harangszó.

Arra, a hány libapásztor, mind elkezdte a maga jószágát terelgetni, haza térítgetni. Maga is megehült, de meg a libuskák is vízre kívánczoltak, már pedig víz nem volt a legelőn egy kanálnyi sem.

Vékony gyermekhangon dalolgatva, suhogó vesszővel csápolgatva ment mindegyik a maga falkája nyomán. A vén ludak már tudták a járást, arra húzódtak a cigányvégnek, a hol híd visz át az árkon.

Már nem volt fecske. Délben nem szívesen röpköd. Minél nagyobb a meleg, annál jobban búvik a bogár is.

Utólsónak maradtak a Kutas Nagy Ferenczék libuskái. Elvonult a sok apró jószág Ferke előtt; a gyerek unottan hallgatta, hogyan biztatta kis huga a rábizott kincset: „libulibulibu!” Most már hiába várná tovább a héját; kibujt ő is a sem fű sem fa alól s lustán ballagott leghátul, azon igyekezve, hogy még így, menetközben is, kapjon valamit a sövény csekélyke árnyékából.

A libuskák eleje már befordult a vén lud után a hídra, azokat látni sem lehetett a líczeumbokroktól. S íme, megüti a fiú fülét valami gyanús lárma. Az előljáró anyalud veszekedett valamivel; dühösen sziszegett. Egy kis liba pedig élesen sipogott.

- „Itt a héja!” - gondolta Ferke s megriadva iramodott a hídra.

Mire odaért, szent volt a békesség. Elhallgatott a pörölő lúd; de bután emelgette a fejét s bólíntgatott, mintha egyenkint olvasná össze zsebegő halk hangon, hogy hány kis libája van még.

Ferke előtt pedig a hidon túl futó árok bokrai közt megvillant valami. Egy sunyin surranó piros folt.

Mindjárt kitalálta a gyerek, hogy mi az. Ucczu, utána. Futni is alig bírt a nagy izgatottságtól, de mégis csak elérte; épp' akkor, a mikor a vályoggödrök felé szökött volna.

A cigányfruska megállott s szemközt fordult vele.

Ijjedt nagy szeme zöldesen fénylett. Az ember azt hitte volna, hogy két csillogó rózsabogár az, a mely egyre emelgeti rebbenős szárnyát s mindjárt elszáll. Borzas kormos haja úgy előre hullott, hogy szinte elbujt közte az arcza. Fekete-piros szája félig sírásra állott s nyitva volt. Szoknyáját görcsösen fogta fel, mintha kötény lett volna. Abban volt valami.

Kutas Nagy Ferke csak lihegett, de szólni még nem tudott. Büszke önérzet töltötte el, hogy íme, megfogta a „héját”. Elállta a cigányleány útját s erőszakos, vad mozdulattal kapott neki a szoknyájának, a hol a kis libát sejtette.

A leány ösztönszerűleg védekezett. Ferke átölelte s birkózni kezdett vele. Minthogy nem tudta rögtön legyőzni, előntötte a mérget. Már azt forgatta a fejében, hogy gáncsot vet neki, mint a fiúknak szokás, leteperi s aztán jól elveri.

Meg is tette volna, de a cigányfruska hirtelen abba hagyta a tülekedést. Titkos zsákmányát rejtegette ugyan még úgy a hogy, de szabadonlevő félkarjával átkapta a fiú nyakát s szorosan csimpaszkodott rá; forró, sima arcza a Ferke nyakához ért. Eközben kaczagó, tréfás, hízelkedő hangon mondá: „ne bánts, Ferke!”

Egy szempillantás alatt lecsillapodott a gyerek. A szelid szó mindjárt levette a lábáról. Megfogta ugyan a „háját”, de már nem olyan durván, hogy fájhatott volna neki. A Fáraó-nemzetiségbeli Éva megérezte, hogy nincs mitől tartania; bűvészgyorsasággal dobta el magától a lopott libuskát a fű közé, hogy ne is lássa a fiú.

A szegény kis árva nagyot hemperedett s keservesen sírdogált testvérkéi után. A cigányok egyetlen lúdja épp’ arra vezetgette a maga öt-hat apróságát s gagyogva, meglepődve sziszegte körül az idegen csöppséget, a mely sehogysem akart a többi közé keveredni, nem igyekezett rajta, hogy mostoha-mamája kedvében járjon.

Ferkének volt füle, ha a szemét becsapta is a leány. Odanézett s kitalálta az igazságot.

- Látod, hogy nem a tietek, - mondta. - Fél ám a többitől.

A leány még folyvást rákapaszkodott, de már szabadon volt a másik keze is. Azzal megsimogatta a gyerek fejét.

- Ne haragudjál Ferke, - mondta engesztelve, - egy kis gunarat szerettem volna. Ne haragudjál!...

Ugy olvadt a hangja, hogy a fiúnak szinte belefájdult a szive.

- Egy gunárkát? - kérdezte; s aztán fennhéjázva tett hozzá: - hát mért nem szóltál nekem? adtam volna!

(Ha ezt Kutas Nagy Ferencz uram hallotta volna!)

A leány ugrálni kezdett örömében. - Hát adj!

- De iszen már itt van, magad hoztad.

- Jaj, de ez nem gunár ám.

- Nem az? Hát én honnan ismerjem meg? Nem értek én ahhoz.

- Majd megösmérem én, te csak hozd ide, Ferke.

Kutas Nagy Ferencz uram megint hátra vágta volna kedves csemetéjét, ha bele lát vala a veséjébe.

Ferke maga is megszeppent s úgy nézett körül, mintha máris attól tartana, hogy lesik, figyelik.

- Jó, jó, - mondta, - majd hozok no, hozok.

Eleresztette a leányt s szemlesütve indult a híd felé.

Utközben megszállta a lelki furdalás; visszanézett.

A cigányleány ott állott a líczeum-bokrok mellett s kaczagó szemével, bólintó fejével, hívó kezével mind azt mondta: el ne felejtse, elhozd!...

Ferke sunyítva intett, hogy jól van jól, s a mint szó nélkül tova ballagott: egyre törte a fejét, hogy melyik is a gunár.

Rabmadár.

A bojári puszta gyepén ballagott kifelé a gulyával Keszi Gyuri, a legfiatalabb gulyás bojtár.

Előtte, a füvet csipdesve-nyaldosva, haladt a tinó-gulya. A vén kolompos ökör, a melyik a gulyát vezette, rogygató hátulját húzogatva kapaszkodott át az árokparton; azontúl kezdődött a jó füves tarló s kínálta őszi virágait a legelő jószágoknak. A czirmos fiatal barom játékos ugrándozással lódult vezetője után: itt-ott összetűzött, máshelyt összesimult. Legtöbb galibát csinált a csonka szarvu Daru, tán annak a tudatában, hogy úgysem igen árthat: minden szomszédját megdöfkölte. Alig is tudta Gyuri eleget odauszítani Rongyost, a kajlafüli kuvaszt, a melynek a beleragadt bogáncstól-tövistől örökké tépett, czafatos volt a bundája.

Mentek, mendegéltek, ki a kis nádas irányába, a hol a homorú hajlatban még mindenütt buja gyep zöldelt, s a vad körtefákon túl néhány hatalmas tölgy álldogált, árnyas delelőt kínálva a gulyának maga alatt, s száraz csúcsgalyaira hivatgatva a vándor vadgalambot.

A tölgyektől két vagy háromszáz lépésnyire furcsa alkotmány látszott a pusztán. Egy góré-szerű valami, a mi mintha a föld felett libegne. A délibáb szeliden hullámzó áradást hömpölygetett alája; attól a góré-ház elvesztette a talajt maga alól s felemelkedett.

Az volt a csirke-rezidencia, a vándorló tyukól, a mit kerekeken lehet tolni a pusztán, egyik tarlóról a másikra, oda, a hol sok volt a szöcske, meg a kalászból kivert mag.

Messziről is lehetett látni a sárga tarlón a sok fehér, mozgó pontot, a mi körülrajzolta a csirke-tanyát. Mindenik mozgó pont egy-egy lakója volt a különös rezidenciának. A bojári nagyszony így szerette a baromfit, hófehérnek; könnyebb akkor észrevenni a pusztai gaz közt; nem ad annyi gondot a számontartása.

Szép őszi ragyogás rezgett a tájékon. A kerek tyukól környéke csöndes volt. Egy-egy fiatal kakaska erőlködött néha, hogy ő majd kukorikol; de csak idétlen, rekedt nyiszorgás lett a próbálkozásból. Az ól ajtaja előtt heverő puli megszokta már az ilyen hangokat, fel sem vette, pedig ha az öreg kochinkinai kakas kezdett el kurrogni, arra talpon volt mindjárt s veszett csaholással rohant elő; kereste, merről készül lecsapni a héja. Mert hogy az ilyen kurrogás veszedelmet jelent.

Az ól most üres volt. Azaz hogy csirkét egyetlen egyet sem lehetett volna felfedezni benne. Nem kívánta a pipi az árnyékokot; pedig idebent kellemesen hűvös volt, nagy kedvtelésére valakinek, a ki e pillanatban maga lakta a nomád-várkastélyt.

A tyukól mélyében, túl a csirke-ülésnek szánt léczeken s deszkákon, néhány bakarasnyi térségen, a tenyérszerű ablak mellett, egy liliputi „lakás” volt berendezve. A deszkafal mindegyik tele ragasztva ócska divatképpel; az ablak mellett kis rámás tükör, a fölé friss mezei virágból kötött bokréta borult, alatta pedig egy vízszintesen felszögezett deszkadarabon töredezett fogu fésű látszott, meg néhány színes szalag. Átellenben egy pár szöggről babos kendő, meg tarka kötény csüngött le, olyképen felakasztva, hogy draperiának is bevált volna itt. A szögletben, friss szénából készített fekvőhelyen csücsült egy meztlábos leány s durva, ügyetlen öltésekkel próbálta összeférczelni szétfeszített viganóját.

Csóré Terka, a bojári csirkepásztor, a puszták rabmadara volt az.

Itt lenni kint, szabadon s látni folyvást a végetlen síkságot. Vágyni valamerre messze, a hol az ég fehérhabos felhői leszállanak. Tünődni naphosszat és várni az estét; a nagy fényesség után a nagy feketeséget. Tele képzelni a ragyogást tündérmesével, az éj homályát bolyongó lelkekkel. Kérdezni titkon az elsurranó fecskét: merről jöttél? utána nézni a libegő pillének s

szívdobogva hívni: gyere vissza!... Mosdani harmattal, törülközni hajnali napsugárral. Vágyni minden után, a mi ösmeretlen és nem érteni semmit sem ebből a nagy világból. Ébren égni hús éjszakákon és borzongva szenderegni verőfényes nappal. Álomban látni Árgyilus királyfit s pirúlva bujni el ébren a férfiszem tüztől.

Ebből állt Csóré Terka. Ez volt az élete a pusztai rabmadárnak, a ki szabadon volt, mégis ide volt kötve, ehhez a tyukólhoz.

Mialatt ügyetlen kézzel öltögetett s összehúzogatta a jókora feslést: kikukucskált az ablakon, meg az ól deszkái közt fénylő vékony nyílásokon.

Látta, hogy a tanya felől jön már a tinógulya erre. Itt hűsöl Keszi Gyuri, a nagy tölgyek alatt, még borúlatban is, minden áldott napon. Pedig könnyebben érné a tarló végében a kóris erdőt. De mikor azon nem terem „vad körtij”!

Elnevette magát a barna arczu leány s halkan dúdolgatta:

„Egyszer egy királyfi, mit gondolt magába’,
mit gondolt magába’,
Felöltözött szépen paraszti gunyába’
paraszti gunyába’
Ugy ment a fonóba’...”

Aztán megint csak kilesekedett s halkan kaczagva nézte, hogyan hajszojja Gyurka a kolompot a kis nádas felé; még a botját is utána hajigálja.

Ugy ment a fonóba, paraszti gunyába,
paraszti gunyába,
Egyszer egy királyfi, mit gondolt magába’

Már nem fejezhette be. A hogy a picziny ablakra esett folyvást fürkésző szeme, olyan piros lett, mint a láng. A grófi puszta felől, a répa föld tájáról, jött valaki. Vadászpuska volt a vállán s mellette egy hatalmas sárga vizsla koczogott, türelmetlenül inalva előre időnkint, a míg a gazdája füttye vissza nem parancsolta.

Vagy kétszáz lépésnyire lehetett még. Eddigelé a szalmaboglya takarta el. Lassan lépegetett, mint a fáradt ember, vagy mint a ki csak úgy unatkozva, céltalanul ballag.

A puszta rabmadara hamar felpattant, előkapta a félfésüt s belesuhintott vele sűrű, szőke, naptól fakult hajába. Valóságos sörény omlott attól a vállára. Ugy járt a keze, mint a motóla. Meg-megrázta a fejét minden fésűvonás után, még a nyakát is hátraszegte. Most látszott, így állva, hogy milyen formás, elől domború, derékban hajlós. Kicsiny volt a keze, akár egy herczegkisasszonyé, hisz nem rontotta dologgal, nem sanyargatta. Csak éppen, hogy magot szórt vele néha a pipinek. Hanem félmeztelen nyaka, karja cigánynya sült a napon.

Egy egész percz sem telt, már belefonta legszebb szalagját a hajába; azt a vérpirosat. A bokkrétát is letépte a tükörről s a keblére tűzte hamarosan. Mire az urfi a tyúkketreczhez ért, már úgy ült a leány a friss szénán, peczkesen, feszesen, a sietés izgalmától pirosan, mintha azt a „paraszti gunyás” királyfit várná.

Látta a bojtár, hogy megáll az urfi a ketrecz előtt, hát csöndesen káromkodva kanyarodott el oldalt a gulyával, de csak nem ment messze; sőt a mint a nádas sarkához ért, beeresztette a jószágot a sűrű csuhu közé, mert onnan nehéz kiverni, ott kell vele maradni, ha nem tetszenék is *valakinek*. Titokban pedig elkezdte uszítani Rongyost a nagy sárga vizslára: kusz-kusz! te, kusz-kusz!

A lompos kuvasz valóságos anarkista indulattal viseltetett minden rangkülönbség iránt s gyűlölte azokat a megkülönböztetett lényeket, a melyek szintén négy lábon járnak s szintén csak ugatni tudnak, mégsem élnek olyan igazi kutyaéletet mint ő keme.

Az első biztatásra vérbe borult a szeme, nekirohant az arisztokrata-ebnek s úgy beleharapott az irhájába, hogy a tekintetes urfi rohanva rohant visító ebe védelmére.

Alig bírta elverni finom vizslájáról a nekidühödött kuvaszt. De meg is boszulta az orv-támadást. Ugy beledurrantott nagy felháborodásában a nyomorúságos anarkistába, hogy ott fordult fel, még csak nem is rugott.

Csakhogy erősen vérezett ám a sárga vizsla is és szűkülve, reszketve sunyított hátra a ténsúrfi mögé. Azt nem lehetett így hagyni, ebben a keserves állapotban. Valahogy nagy hevenyében megloccsolta a vadász egy kis vizzel, a mit az itatóból merített s aztán indult vele haza.

A mint az árkon túl volt s már semmi sem látszott belőle, Keszi Gyurka is kibujt a nádasból s szegény Rongyosra rá sem hederítve, megállt a csirke-szállás előtt.

A leány még akkor is úgy forgatta a nyakát, hogy hátha látná a kis ablakból az urfit.

- Hallod-e, Tercsi!

Összerezcent a csirkepásztor-kisasszony, úgy fordult meg. - Na mit akar már megint?

Kelletlenség volt az arcán is, meg a hangjában is. Nem igen tudta eltitkolni, hogy rosszkor háborgatták.

A bojtár elkomolyodott rá.

- Hát csak azt tudatnám véled, mondta, hogy elmegyek már innen.

- El-e?

- El ám. Katonának visznek.

- Akkor úgy-e sokáig lesz oda?

- Oda kell lennem vagy három esztendeig.

- Ojjé! tán a világ se' áll addig.

- Nekem addig egészen meg is áll. Azt kérdeném, hogy irassak-e neked?

- 'Sz nem tudok én írást.

- Majd elmondja az öreg Kutas, a gazda, ha akarod.

- Hát én azt se' bánom.

- De azt se' bánod úgy-e, ha nem iratok.

- Minek bánám?

A bojtár beleharapott a szájába, nem szólt egy darabig. Nézte a leányt, a ki közönyösen állott előtte s bontogatta a hajából a szép piros szalagot, hogy eltegye megint. Kell az máskorra is.

A kolompos betévedt valahogy a luczerna-táblába, ment az egész gulya utána. A bojtár észre-vette.

Rázott egyet a vállán, megfordult. Kereste a szemével Rongyost, hadd segítene neki visszaterelni a jószágot.

A szegény kuvasz ott feküdt vagy tíz lépésnyire tőle, a vérében.

Odament hozzá, megsimogatta. Aztán kiegyenesedett.

- Nem iratok no, - dűnnyögte indulóban, - hanem aszondom, hogy kár vót a kutyámért.

Nemsokára kurjogatva terelte a gulyát a kőrisedő felé.

A pusztai rabmadár pedig elkezdte újra dudolgatni:

Egyszer egy királyfi mit gondolt magába'
mit gondolt magába'.

Zahraj.

A vadórt, a ki a Valkó Gábris szolgálatában állott, a harmadnapos hideg kínoztatta s a szegény ember egy idő óta sehogysem bírta a hegymászást.

Nem volt más hátra, rá kellett bízni a kutyákat Gligorra, a Szenderffy Kázmér pakulárjára, a medvefojtogató pásztorra, a ki tudott velük bánni s ezenkívül mértföldekre kinyúló területen minden zúgot ösmert a rengeteg erdőben.

Ez a Gligor valaha játszótársa volt Szenderffynének, még akkor, a mikor a burdánfalvi úri ház környékének a csendjét alig zavarta más, mint a kis Nelli, a ki rakoncátlanabb volt egy pajkos fiúnál.

Gligor, a szurtos oláh-gyerek, vak eszköze volt s kutyahúséggel tapadt hozzá. Együtt mászkáltak a fa tetején, gyümölcsért, fészekért. A kert alatt csörgedező patakokat együtt gázolták meg, valahányszor titokban akartak eljutni a rétre, a hol sok sóska termett.

Ilyenkor Gligor húzta le a Nellige cipőjét, sőt még a harisnyáját is; ezeket a holmikát ő vitte át a patakon, mialatt a lesült arcú, borzas leányka a szoknyácskáját emelgetve s a hideg hullámoktól borzongva, lépegetett át a sekély vizen.

Ha aztán az öreg dada sipító hívását hallották: uczcu, volt sietés!

Akkor már nem ért rá Nellige újból lehúzni a kis cipőket; akkor a Gligor erejében összpontosult minden reménység arra, hogy kikerülhetik a veszedelmet. Gligor tudniillik az ölébe kapta s úgy vitte vissza a patakon, mialatt a leány vak bizalommal simúlt hozzá, s meztelen karjával szorosan fogta át az ő kis Sámsonja nyakát.

Aztán megnőttek és nem játszottak többet.

De az első gyopárt mégis csak Gligor hozta le a havasról Nelinek; s az első kosárka szamóczát is ő szedte össze neki, a mikor még senki sem gondolt rá, hogy talán pirul már az erdőn ez az illatos édesség.

S a mikor Szenderffy Kázmér eljött a menyasszonyáért és az esküvő után indult vele haza, Gligor fölkapta a pásztorbotját meg a szekerczójét és futott, koczogott a hegyi utakon csak lassan haladó hintó után. Még a kapufélfától sem búcsúzott el otthon.

Elverni sem lehetett volna a Nelli szolgálatából. Ott maradt pásztornak a vén „muntye djel szorie” tövében, a Szenderffy birtokán.

*

A „muntye djel szorie” szakadécai közt kapaszkodott Gligor a három kopóval a „vále lupuluj” irányába.

A *naphegy* ugyancsak meghazudtolta a nevét ott, a hol Gligor járt.

A fekete fenyvesbe, a melynek a faóriásai vad bujasággal borultak össze, alig tudott a külső világosság behatolni.

Ámbár reggel volt, szép szeptemberi reggel, mégis esti homály borongott ebben az elhagyott néma rengetegben.

Talán nem volt még ember a világon, a ki úgy itthon lett volna itt, mint Gligor. A ki ő nélküle szánta volna rá magát, hogy istenkisértő merészséggel megösmérje a „muntye djel szorie” komor rejtekeit: minduntalan elzárva találta volna maga előtt a haladás vonalát. Mély szaka-

dékok, borzalmas repedések keresztezték egymást, szeszélyesen, mintha valamikor, az embert millió évekkel megelőző korszakok egyikében, örült titánok száguldtak volna rajta végig. A szédületes mélységű barázdák úgy maradtak meg itt az őskor viharai után, mint soha be nem forradó sebhelyek.

Ezeken járatlan ember át nem juthatott.

A ki betévedt valamelyik ilyen feneketlen repedésbe, az a pokolhoz vezető uton képzelhette magát.

A napsugarat tán sohasem látott sziklafalakat nyirkos moh fődte s a nedvesség szétszivárgott abból mindenfelé. Olyan sikossá vált tőle a szikla, mint az üveg. A ki itt elcsúszik, jaj annak! Zuhan lefelé, növekvő sebességgel, egyik hegyes sziklakönyökről a másikra szédülve, és egy árva bokrot sem talál utjában, a mibe belekapaszkodják.

Segélyhívását elfogja a folyvást szűkebbre szoruló sziklafal. Kiáltása csupán a süket ürességnek szólhat. Legfőleg ha a nedves kövek közt megbujt varangy fülel rá; az is még jobban behúzódik tőle vigasztalan, penészes fészkebe.

Gligor mindedig nem tévovázott, hogy merre kell mennie. Ha ki-kitért az egyenes irányból, csupán azért volt, mert jól tudta, hogy a szakadékot azon a ponton még ő sem mászhatná meg.

Már eljutott a nagy zuhogóig, a hol egy ledőlt fenyő hidalta át az örvényt. Itt vált el a járható vonal, egyrészt a hegyoldal felé, a hol a bükkös volt; másrészt a mélységbe vesző sűrűség irányába, a melynek legkietlenebb részén terült a „vále lupuluj”: a „farkas-völgy.”

Gligor ezen a ponton mégis megállott és gondolkozva dörzsölgette meg a tarkóját. Elfelejtette volt megkérdezni a beteg vadórt, a kit helyettesített, hogy hol ereszsze el a kutyákat: a bükkösben-e, vagy a „vále lupulujban.” Pedig az nem volt mindegy. A bükkös mégis szelidebb világ; ellenben odalent, a sötét mélység őszbozótjában, a hétfejű sárkány is otthon lehet. Most már mit csináljon?

Elgondolkodva nézett bele a tajtékszó, vadul bugyborékoló vitztömegbe, a mely szélesen szakadt ki a hegy derekából.

Sokszor hallgatta már ezt a soha nem szűnő csattogást, a mely morgó visszhangba olvadt.

Lábát lelógatva a mélységbe, órákig tudott itt elülni máskor és találgatta, hogy mit beszélnek a sodró ár zajával a hegy szellemei.

Addig hallgatta-nézte a folyvást pöfögő, sziklán vágató zuhatagot, hogy valóságos emberhangokat képzelt bele.

„Gligor! Gligor!” - kezdte súgni a sistergő vízszugár.

„Gligor!” - süvöltötte utána a fenyvest búvó szél.

A hegy gyomrából tompán, mintha az ördög bögne, ismétlődött a hívás: „Gligor!”...

És még odafönt is, a magasban, a hol valamerre kezdődött a fény: átható sikoltozással szólt bele a szelleme szavába a visszhang: „Gligor! Gligor!...”

A pásztor keresztet vetett magára is, a kutyáira is.

Egy lecsüngő fenyőághoz kötötte a czorkát, a melylyel a kopók össze voltak fűzve s az egyik kutyát leoldotta róla.

- Maj Zahraj! gyere ide apám, - mondta hízelegve és elkezdte simogatni a szép nagy kopót. - Csak te neked ne essen semmi bajod; csak egy szál fényes szőröd se hiányozzon. No, mondd meg, merre menjünk.

A kiválasztott kopó hízelegve ugrott két első lábával a Gligor mellére s végignyalta az ábrázatát. Erős állat volt; koromfekete, csak éppen a körmei meg a pofája festett rozsdásan. Szemöldöke két, majdnem összeérő sárga félholdat mutatott.

- Úgy, dragame, úgy! szeress csak, - biztatta Gligor s megveregette, megsímogatta. Aztán a kutya nyaksziját a saját derekához kötötte s a kopóra bízta, hogy merre kíváncsozzék inkább. Zahraj lassan indult meg a veszedelmes híd irányában.

Gligornak legalább is nyolcz lépést kellett a gömbölyű fatörzsön tennie. Ha megcsúszik a kutya, menthetetlenül vége öneki is.

De Zahraj sem volt már mai gyerek. Úgy lépdelt, mintha tojások közt járna.

A túlsó oldalon nagyot sóhajtott a pakulár s könnyebbülten kötötte meg a féltett kopót egy kiálló sziklacsúcshoz. Aztán visszament a másik két kutyáért. Azokkal már nem sokat törődött. Levette rólok a czorkát s előre sietett.

„Draku!... Ursu!” morogta nekik, hívó szóval.

A két paraszt-kopó szűkülve, szőrét fölborzolva sunyított át a mélységen utána.

A mint baj nélkül együtt voltak, olyat szökött Gligor, mint a zerge. A kopók azt hitték, hogy mindjárt kezdődik a munkájok s csaholó hangokat nyefegve, megpróbáltak előre rohanni.

„Maj Zahraj! te legszebb! ne még, várj még, nem tart már sokáig, - kérlelte Gligor a kopók királyát. Eszébe jutott, hogy Valkó két fejőstehenet adott érte a kapniki papnak. Elkezdte dicsérni, neki beszélt, mintha értené a kutya: „Megértél volna hármat is, Zahraj; nincs több Zahraj a kerek világon, egyesegyedül te, apám! Csak mi ketten ösmerjük az erdőt. Nem félünk mink még az ördögtől sem.”

Az okos állat úgy vigyorgott a beczésre, hogy beillett volna hálálkodásnak is.

Egy ponton kis tisztásra jutottak, a honnan el lehetett látni a hegytetőre.

A „muntye djel szorie” csúcsa fehér volt, mint az aggastyán ősze feje. Ott hó volt, örökös hó. Soha azt napsugár meg nem olvasztotta. A szeptemberi nap, a mely lejjebb sárgás fényvel siklott át mindenben, ott fönt csupa fehérséget látott. A hegytető fölött halvány ködglória terült, fázósan, mintha az északi fény hazájából szökött volna ide.

A havas csúcs alatt, jóval lejjebb, nagy fekete foltok sötétlettek. Ott kopár volt mindenütt a szirt. Ezredévek kellene ahhoz, hogy az ilyen ránczos, szinte összemarczangolt kőhalmazok felületét az idő megporlaszsa.

Jön a nyári hőség: égeti. Jön a téli fagy: még megnöveli benne a dermedést. Mossa a zápor, korbácsolja a vihar, puhítja a rajta végigcsurgó hólé. S a grániton lassan-lassan parányi repedéseket nyit az idő. Rátelepszik a zuzmó; ellepi helyenkint a kövi moh. S a mikor az a parányi zöld, a mi az ébredő életet jelenti, mutatkozik a sziklafalon, akkor meg van verve az üresség szelleme.

A mohok gyönyörű, pafrányszerű, parányi erdősége vonalról-vonalra terjeszkedik; a buja zöltség magába szíjja a ködöt, a párát; lecsalja az esőt s összegyűjti tapadó hinárszövedéke alatt a nedvességet, a mi puhít, erjeszt. A mi lejjebb következik, az a törpe-fenyő csöndes régiója. Az igazi komorság pedig elbúvik mélyen a fenyvesek közé.

Gligor már kifujta magát; sietett tovább lefelé, a hol a bükkös hegyoldal beleszalad a legmélyebb medenczébe. Ott hallgat titkosan a „vále lupuluj.”

Ott a bércz jellege egészen eltűnik. A farkas-völgyben már elkeveredik a bükkal a tölgy s a tiszta fenyvesfoltok megritkulnak. Avar földi sok helyen a talajt, jól meghallja a figyelő fül, ha a gaz közt valami lappangó vadállat moszatol.

A patak vize nem zuhog a „vále lupuluj”-ban, csak úgy surrog. Alábúvik a ledőlt fáknak, megkerüli az útjába zuhant sziklát, vagy alagutat váj alatta, s aztán siet lejjebb, folyvást lejjebb, a míg a völgyfenékre nem ér.

Már nem pöröl, nem morog, már csak pajkoskodik s forgatagaiban játszva fördetgeti a hullott levelet.

Az első embernek, a ki idetévedt, megszakadhatott volna a szíve a gyönyörtől.

Az évezredes fák árnyékában csudás zöld szinnel rezeget a levegő itt. A milliárd kis napernyő, a minek születik minden falevél, a felülről özönlő fényt csak önmagán átszűrve ereszti le a völgybe. Nesz semmi sincs, a mi életet hirdetne. Pedig szinte örök életet sejtetnek a hatalmas fatörzsek.

Gligor úgy lopózott az avaron, hogy nem csinált nagyobb zajt, mint a futó nyest.

Egyre vizsgálgatta a földet, s a hol a patakon átváltott, a nyirkos partot jól szemügyre vette.

Itt már beszélt neki az erdő. Itt a nyomok néhol már tisztán bemélyedtek a lazább talajba s a sűrűség közt keskeny csapások húzódtak, szinte rejtelmesen, el-elveszve az őszbozótban.

A vadak országának az utczái ilyenek.

Jajgató sikogás állította meg egy perczre a pásztort. A bükk sátra közt halkán kalapált valami az imént; most elhallgatott a kopogó nesz, de a helyett vész-sírám töltötte meg az erdőt. A következő perczben aztán surrogva lendült arrább a fáról egy zöld harkály. Az lármázott olyan keservesen. A hol megült, ott újra kezdte, egyre kérdezgette: *ki?! ki?!* s megismételte tízszer is.

Messziről, a völgy bokrai közül, ráripakodott egy recsegő cserszajkó: „ne lármázz! ne lármázz!”

Aztán megint csak az aranylegyek zúgása hallatszott, a melyek minden élő mozgásra előkerülnek még a legvadabb magányban is, és cikázó, villámló röpüléssel sűrögnek-forognak, várván türelmesen, hogy mikor lesz az elevenből halott, mikor kezdődik már az ő báljok.

Egy vénséges vén luczfenyő mellett haladt el Gligor. Annak a derekán hosszasan akadt meg tekintete. Mélyen be volt horpadva a természetes fa egyik oldala, mintha lereszelték volna. És ott, a horpadás helyén, szürke volt, mintha bekenték volna sárral, hogy a nyitott seb attól begyógyuljon.

A kutyák élénken szimatoltak.

Erős fenyőszurok-szag keveredett össze valami leirhatatlanul nehéz búzzal. Mintha egy konda disznó állandóan ide járna dörgölődni ehhez a fához s aztán megfeküdne a nagy élvezet után a völgy legfenekén, a dágványosban.

Gligornak ragyogott az arcza. Most már egy lépést sem tett tovább. Leült a fa tövébe s pisszegve szólította a kopókat magához.

Várt és hallgatózott.

Egy nyílason, a mely a fák közt kínálkozott neki, kibámult a „vále lupuluj” határát övező sziklafalra s elmélázva nézte, hogyan vadászgat rajta a kis lepkepadár. Hogy nincs megállása, hogy nincs pihenése!... Innen alulról nézve alig nagyobb, mint egy olyan pávaszemű lepke, a minőt derengő éjszakákon látni néha odakint a falu alatt, az uraság gyümölcsös kertjében.

Folyvást libegve kúszik, röppen, futkos a sziklafal meredek simaságán. Ki-kivillan piros szárnyalja, vékonyka tú-csőrével a legparányibb sziklarepedést is átkutatja és meg nem áll, meg nem ül, csak szárnyverdesve libeg.

Gligor az ő egyszerű pakulár-eszével éppen arra gondolt, hogy mégis csak jó annak, a kinek szárnya van. Jó volna röpködni... jó volna...

Hahó! Mi volt az?!... A völgy fölött, a gerinczen, a mely elnyúlik messze és belehajlik a másik völgybe: élesen, harsogón szól a kürt. Az a Valkó Gábris kürtje. Az ott a jeladás, hogy el kell eresztetni a kutyákat.

Egy szempillantás alatt talpon volt a pásztor. A kutyák reszkettek az izgatottságtól; ők is megértették a kürt szavát.

Dráku üvöltő torokhangon rimánkodott, hogy ereszsék szabadon; Ursu kontrázott neki híven.

Zahraj, a nagy Zahraj, könyörögve nézett Gligorra, mintha mondta volna: „Ugyan ne kínozz már ezzel a czorkával.”

- Maj Zahraj, - dünnyögte Gligor, - most már osztán szabad. Tudod, a hogy szoktad; - húzd rá, apám! Csak húzd rá bátran a te gyönyörű hangoddal.

S mialatt így biztatta a legkedvesebb kopót, gyorsan levette mind a háromról a lánczot.

Zahraj úgy csúszott be a buja gazba, akár a gyík. Két társa hehegve, türelmetlenül vágatott a nyomán.

Gligor tátott szájjal kullogott előre. Hallgatózott.

Tudta, hogy a vén agyaras, a mely rendszeren ennél a vastag fenyőnél borotválkozik, abban a pocsolyában hűsöl, a mely a gerincz alatt terül. A szél arról fúj s Zahrajnak az orra már tele lehet a disznó szagával.

Halálos csönd volt egy darabig. Gligor fölemelte a fejét s találgatta, hogy merre állhatták el az urak a magaslatot. A gerincz fölött, a kék végtelenségben, egy szirti sas keringett, az megmondta neki. Éppen alatta kellett lenni valamelyik vadásznak.

S a mint azon tünődött, hogy talán ő van ott, az *asszony*, a burdánfalvi úri-ház régi kis Nelli: haragosan, riasztó tűzzel csendült meg messze, a bozót közt, a kopók csaholása.

A Zahraj hangja magas diskantban vált ki a buffogó vakkantások közül, mint a halálharang.

*

Ott, a hol Valkó a kürtöt megfujta, ketten állottak egymás mellett: ő, meg Szenderffyné.

Kázmért már az úton elővette régi baja, a csúz, s inkább lent maradt a szekereknél, semhogy megmászsa a hegyet.

- Csak menjetek, - mondta, a mikor a lovak már nem haladhattak feljebb, - majd én itt gunnyasztok. Ki sem bujok a pokróczaim közül.

Nelli egy pillanatig tétovázott. Az a belső hang, a mely mindig megszólalt, bármihez fogott is, azt súgta neki, hogy talán jobb lenne, ha lent maradna, beteg ura mellett. De Valkó szúróan, gúnyosan nézett rá, mintha azt mondaná: „Talán bizony nem mer velem jönni?!” Erre aztán daczosan vont vállat s türelmetlenül sietett előre.

Jó darabon majdnem szótlanul haladtak föl a hegynek. Az asszony egy-egy közönyös kérdést tett; arra Valkó röviden válaszolt. A mióta azt hitte Szenderffyné, hogy Valkó nem olyan nagyon rabszolgája többé, még szeszélyesebb, még követelőbb volt vele szemben.

A sötétarczu ember erre gondolt s alig észrevehetően mosolygott.

Jól tudta, hogy az asszony mostani közönye sem egyéb, mint védekezés abban a fegyverszünetet nem ösmerő harcban, a mely csak akkor érhet véget, ha az ő szerelme diadalmaskodik.

Várt, a hogy megszokta. Mester volt már a türelemben. Erőt adott neki az a tudat, hogy minden lépést csakis előre tesz, egyetlen egyet sem visszafelé.

A míg az egyre vadabbá váló erdőségben ösvénynek nyoma volt, addig elől ment az asszony, mintha kerülni akarta volna, hogy a kísézője melléje juthasson. Mohón szíttá az üde levegőt s s szeme szórakozottan siklott végig a hallgatag tájképen.

A szeptember derűje aranykődöket hintett el a buja völgyek fölött, a melyek útjuk mindkét oldalán fokozatosan sülyedtek lefelé.

Itt még aránylag szelíd volt a világ. Bohókás kék cinke-rajok röpködtek egyik bokorról a másikra s halk csipegéssel lepték el a hajlós ágakat. Ki tótágast állott, ki meg háttal fordult a földnek. Rovarálczákat csipegettek, keresgéltek. Aztán perregő röpüléssel szállottak arrább; kergették egymást; bóbításra borzolták azúr-kék sipkájokat; s mint a bujkáló mokus, kikan-dítottak a náloknál vastagabb galy mögül. Ha észrevette valamelyiket a szemközt fölbukkanó pajtás: cserregő kaczagással nevetett vele össze, aztán újra kezdték ketten a mulatozást. Messziről nézve, úgy libbent ide-oda topázos tollazatuk, mintha kis aranyalmákat dobáltak volna egymásnak a bokrok közt lappangó erdei tündéreké.

Aztán elfogytak lassankint a zinkerajok. Vadabbá vált a környék. Útnak már nyoma sem volt. A fű bozóttá nőtt; a gerincz élén vihartépte faóriások holtteteme korhadt, benőve mohhal.

Vezető nélkül már nem tudhatta az asszony, hogy merre forduljon. Megállott s csak a szemével kérdezte Valkót. Az megmutatta az irányt.

- Ott kell átváltani minden vadnak. Ott legtisztább a hegyoldal, legkönnyebb rajta menekülni. Majd meglátja, hogyan jön le a hajtás a „vále lupuluj” fölött terülő bükk-fiatalosból. Hejh! ha egy jó erős bak kerülne a három kopó elé! Hogy röpülne át a vízmosásokat s az alacsony bokrokat!... Aztán meghallja majd a kopók hangversenyét. Azok a száguldó őz nyomán jönnek; messze, messze.

Szenderffynét érdekelni kezdte a dolog.

- Adja a karját, vezessen, - mondta.

Valkó mosolyogva fogadott szót. Ezt korábban is parancsolhatta volna.

A gerincz derekán aztán megadta Gligornak a kürtjelt.

Onnan, a hol állottak, messzire lehetett ellátni. A nagy magányt csak egy patak élénkítette, a mely a mélységben zurbolt. Jó lett volna altató dalnak az a halk mormolás.

Egy alacsony cserje kínálkozott nekik fedezetül. A cserje alatt kötuskó barnállott; Valkó arra ültette le az asszonyt s aztán mögéje állt. Hallgattak mind a ketten.

Szenderffyné a „muntye del szorie” havas fejét simogatta tekintetével; de az alatt lelki szeme Valkót kereste, a kinek a nézését babonás bizonyossággal tudta megérezni.

A csönd izgatni kezdte, mert a magány érzetét keltette benne, a mitől mindig félt.

Vannak emberek, a kik egy pillanatig sem bírják elviselni a sötétséget; mások inkább meghalnak, semhogy valamely puszta térségen átmenjenek. Szenderffyné a magánytól irtózott; már pedig Valkó, ott hátul, most egy mozdulattal sem adott életjelt magáról, mintha itt sem volna.

Az asszony nem láthatta, de azért megesküdült volna, hogy falja a szemével. Olyan furcsa, majdnem kísérteti volt az a sejtett szem, a mely a szó szoros értelmében égetni tudta.

Sokszor hízelgett a hiúságának az a hév, a mi ebből az emberből feléje sugárzott; de sokszor rettegett is tőle.

Hányszor volt az, hogy így sóhajtott magában titkosan:

- Be jó, hogy most nem vagyunk egyedül!

Olyankor az volt az érzése, hogy a Valkó szeme meg tudná fosztani minden akaraterejétől.

Pedig most ugyancsak ketten voltak ebben a vadonban. Azt a szorongást, a mi most is meggyorsította lélekzetvételét, ösmerte már. Csakhogy szabaduljon tőle, erővel másra gondolt. Fölnézett arra a sötét pontra, a mit a „vále lupulujból” Gligor is látott. Az volt a nap felé igyekvő szirti sas. Leste, hogyan haladja túl a nagy madár a fehér hegyormot; hogyan kering a halál fagyos birodalmában, egymaga, feketén, mint a gonosz lélek.

Merengéséből messziről hangzó zürzavaros lárma riasztotta föl. Összerezcent, a mint Valkó hirtelen megszólalt mögötte:

- Hallja? hajtanak a kopók.

De a következő perczen csudálkozó arczczal fordult a férfi a völgy felé, a honnan a jajgató hangverseny ide hallatszott.

- Ostobaság, - dörmögte halkán. Gligor megtévedt.

Szenderffynét ez a prózai hang magához térítette. Kérdőleg fordult vissza. Valkó megmagyarázta kifakadása okát.

- Úgy-e, onnan hallja a hajtást, abból a sötét völgyből. Nahát az ott a „vále lupuluj” legmélyebb medenczéje, a farkasok s a vadkanok hazája, az az „ördögszoros”. Őz ott meg nem marad.

Az asszony nem értette. - Baj az?

- A hogy veszsük. A járhatatlan sűrűségben bizonyosan vaddisznót vertek föl a kutyák, azt hajtják olyan tűzzel.

- Mit változtat az a mi dolgunkon?

- Alkalmasint mindent. Az őz itt jött volna el a gerincz alatt, ezer lépéssel a kopók előtt. A disznót pedig a kutyák mindjárt utólérik, megállítják. Nem adok neki öt perczet, hogy Zahraj megcsipkedi, helyben marasztja. Akkor akár itéletnapjáig is hiába várunk rájuk.

- Úgy hát oda megyünk, - mondta hevülten az asszony.

- Ah, az lehetetlen. Azt az útát maga ki nem bírja. S aztán, azt hiszi, tréfa az ilyesmi? Tudja-e, mi történik most az „ördögszorosban”? Az ott a környék legelhagyottabb zúga! A penészszag mindenüvé kíséri az embert; redves fatörzsek málladoznak a nyirkos talajon; a sűrűségben még egy tenyérynnyi nyílás sincs, a mit ösvénynek nézhetnénk. Valahol a fekete sziklánál, a hol még a patak is félve rejtőzik a föld alá, megveti hátát a tajtékozó agyaras. Ha egyszer látná, nem kíváncsoznék a közelébe. Sörtéje csupa túske; pisla szeme ravaszul lesi, hogy hol támadhatna legbiztosabban. Jaj annak, a kihez arasznyi agyarával hozzáshint.

Szenderffyné egy kicsit megborzongott.

- Vissza kell hívni a kutyákat. Fujjon a kürtjébe.

Valkó ümmögött.

- Azt akarja, hogy Zahrajt visszahívjam? Hisz' az még kevésbé lehet. Zahraj nem hagyja ott élve azt a vadat, melyet egyszer fölvert. Az ő neve *Zahraj!* Ruthénul van; magyarul azt jelenti: „húzd rá”! És ha ráhúzza, többet el nem hallgat. Pusztulni *kell* annak a vadnak, melynek a nyomán elindult.

- Pusztulni *kell?! -* kérdezte az asszony.

- Még pedig menthetetlenül. Száz más vad ugorhat előle; ha meghajtja is *szemre*, a míg látja: halálos bizonyossággal tér vissza megint a régi nyomra. Zahraj elől nincsen menekülés.

Az asszony eltűnődött. Csapongó gondolatát nem bírta elterelni egy bolond ötlettől, a mely azalatt tolakodott eléje, hogy Valkó az ő híres kopóját dicsérte.

Szivébe nyilalt ez a két szó: „nincsen menekülés.”

Emlékezete végigsuhant az egész hosszú időn, a mióta „barátja” ez az ember. Alighogy férjhez ment, már a sarkában volt s azóta nyomon kíséri folyvást.

Volt idő, a mikor szabadulni szeretett volna tőle. Akkor nem mert; most pedig már nem bír. Miért? A jó Isten tudja azt. Mintha a maga titkát árulta volna el Valkó, a mikor azt mondta: „nincsen menekülés.”

A zsúrok, a bálók, a hol valaha együtt voltak, nem ezt bizonyították-e? Ha elvonta is néha valaki mellőle hű lovagját: lélezethez sem juthatott, már ott érezte megint közel; közelebb bárki másnál. Visszatért mindjárt a *régi nyomra*...

Annyira izgatta ez az emlék, hogy a szíve mélyén felkiáltott:

- Zahraj te vagy! te vagy az igazi Zahraj Valkó Gábris!

Valkó e perczen a völgy felé figyelt.

- Úgy-e megmondtam, szólott: máris állóra csaholnak a kutyák. Tisztán hallani a Zahraj éles hangját.

Szenderffynéhez fordult, s így folytatta:

- Nekem annál jobb így. Legalább magát nem foglalja el most már semmisem én tőlem.

Ő is leült a kőtuskóra, szoroson Nelli mellé, a ki megint hallotta azt a belső hangot, a mely mintha türelmetlenül sürgette volna: „Ne maradj itt tovább! siess innen!”

Úgy tett, mintha nem érténé, a mit Valkó mondott.

- Kázmér talán már nyugtalankodik is, - jegyezte meg kissé zavartan.

Figyelmeztetés, intés akart lenni, hogy az ura nevét említette? - Nem történt szerencsés pillanatban.

- Mért beszélt most *róla*? - kérdezte Valkó elsötétült arczczal. - Vajjon nem szánhat-e nekem egy kis időt? Nekem, a ki olyan régóta várok erre!

- Milyen érzelgős, - szólott Nelli s mosolyogni próbált. Ki akarta kerülni a tragikus hangot, a mitől irtózott.

De Valkó komoly maradt. Azzal a határozottsággal, a mely parancsnak is beillik, felelte:

- Most nem fog elhagyni, a mikor a véletlen egyetlen egyszer kedvez.

- A véletlen nagy hunczut, valóságos Mefisztó, a ki mindig a férfiak pártján van, - mondta Szenderffyné, az ellen küzdve, nehogy jelenet fejlődhessen ki köztök.

Valkó megfogta a kezét.

- Tudja-e, - kérdezte, - hogy ebben a pillanatban nagy dologra szántam el magamat? A sors akarta így s a sors az Isten.

Nelli ösztönszerűleg sejtette, hogy mi az a nagy dolog. Alkalmasint a rég rettegett vallomásra kell készen lennie. Hiába húzta valami ellenállhatatlan hatalom ehhez az emberhez, mégis mindannyiszor boldognak érezte magát, ha egy nap anélkül múlt el, hogy Valkó ostromolta.

Még egy utolsó kísérlettel próbálkozott, hogy visszatereljen mindent a nyugalom medrébe. Erőltetett nevetéssel mondta:

- Még a jó Istent meri emlegetni? Rég elfeledte maga a tízparancsolatot. Az ördög kiskatéja a maga imádsága. Mondjak belőle egy pár szentenciát?

Eszébe sem volt, hogy megvárja a választ; fölemelte mutatóját s tréfásan szavalta:

- Első paragrafus: „Többé-kevésbé minden nő hiú s azok közt a virágok közt, a melyeket a nők legszívesebben tűznek a keblökre, egyik sem kívánatosabb nekik az - *égő szerelemnél.*”
Második paragrafus: Égj csak bátran az asszonyokért; ne félj, *elégni* ők nem engednek.”
Harmadik paragrafus: „Mutasd meg a nőknek a vércsöppeket, a melyek szivedből érettek hullanak s ők könnyeikkel locsolják sebedet; meggyógyítanak - a saját számukra.”
Negyedik paragrafus: „Ha ki tudod a szemedből olvastatni velök, hogy inkább megvakulnál, sem hogy más nőre nézz: féltő gondossággal fogják őrizni szemed világát. Aztán légy szívós, kitartó, kérérlhetetlen, akkor biztos a sikered a nőknél.”
Úgy-e, ezt hiszik magok mind? Maga leginkább?

Valkó vállat vont.

- Tudhatná már, hogy mit tartson felőlem. Ha nem tudja, majd segíték egy kicsit az emlékeztetének.

Ahogy az asszony kezét szorította, abból körülbelől sejteni lehetett, hogy nincs szándéka elereszteni. Szemében ugyanaz a fekete láng gyúlt ki, a mely olyan sokszor volt már Nellinek félelmes.

Akármi jön is most, gondolta Szenderffyné, az elől ezúttal hiába akarna kitérni. Daczosan hallgatott hát.

- Régi büntársak vagyunk, - kezdte Valkó és közelebb húzódott Szenderffynéhez. - Maga sem jobb, mint én, nézzen hát le abba a pokolba, a mit bennem gyujtott. Értse meg, hogy abban mindkettőnknek el kell égnünk, ha most meg nem hallgat. - Úgy-e, sohasem beszéltem eddig szerelemről, pedig minden mozdulatom, minden hangom csupa szerelem volt. Észrevette, megértette, tudta. Ha nem kellett, mért nem kergetett el?

Szólni akart az asszony, de Valkó nem engedte.

- Jó, jó! hallgasson meg előbb. Hallgasson meg végig. A lavína megindult; azt föltartóztatni többé úgy sem lehet. Tiszta örület lenne, ha azt hitte volna, hogy ez az idő sosem fog eljönni. Úgy-e, nem is hitte? tudta, hogy majd eljön. És most itt van, lássa... Hadd vigyem csak vissza egy kicsit a multba. Emlékezzék, mennyire hizelgett magának, a mikor észrevette, hogy van egy rabszolgája. Önmagának sem vallotta be talán, de büszke volt rá, hogy van valaki, a ki egy intésére megölne akárkit is. Az az érzése lehetett, hogy egy oroszánt szelidített meg s most úgy játszik vele, mintha házimacska volna. Szinte elvakult ebbeli gyönyörében. Nem kérdezte, nem törődött vele, hogy mindez miért van? Csak élvezte azt a nagy diadalt, a melynek én önként vettem alá magamat.

Tudtam, miért teszem. Bizonyos voltam benne, hogy maga az egyetlen, a kit ebben az életben igazán szerettem. Az én boldogságom hát nem lehetett egyéb, mint akárhogyan is, de beásnom magamat a szive közepébe.

Lassan haladtam; nagyon lassan. De azért vonalról-vonalra figyeltem meg, hogyan válok pótolhatatlanná maga előtt. Láttam. Tudom. Lestem napról-napra, hogy mikor villan meg szemében az a láng, a mi én belőlem szállt át a lelkébe. Ó, de sokáig nem szeretett! Csupán csak *én* szerettem; és hallgattam, mint a sír.

Néha érezte, hogy kell kapnom valamit, hogy jutalmat érdemlek. Nem is fukarkodott túlságosan. A mint a háts lovának czukrot kínálgatott, úgy juttatott időnkint én nekem is egy kis édességet, egy gyengéd kézszorítást, vagy egy titkos mosolyt.

De én tudom, hogy az még nem szerelem. Csak egy kis hiúság, csak egy kis kacérság. Úgy fogadtam mindent, hogy az az én *bérem*. Megfizette a rajongásomat, a melylyel pompázott.

Vártam türelemmel, vártam dühvel. Mert nekem nem *maga* kellett, hanem a *szerelme*.

Ha csak azt akartam volna, hogy szeretőmmé legyen, már régen az lenne. Ne, - ne ijedezzen!... Hisz' mondtam, hogy szeretem. Én tölem méltatlanságot nem szenvedhet soha. De lássa Nelli, mit tudja azt maga, mennyire óvtam saját magamtól is! Szenvédélyes lelke hányszor gyúladt csalóka tűzre ábrándjai között, a melyeknek talán igazi tárgyak sem volt s a melyek csak azért születtek benne, mert nő, s mert mindent szomjazott, a mit a földön hiába keresne! Ó, milyen részegek tudnak ilyenkor lenni magok! Ha látnák, hogyan ég a szemök, milyen sóvár és nedves az ajakok, hogy tárul ki öntudatlanul is a karjok, mintha titokban ölelni vágnának!...

A ki ilyenkor ott van és meglesi ezt a mámort, az kívánhat mindent, mert nyitva találta a menyországot.

Ne higye, hogy azok a legszerencsésebb nőhódítók, a kit a nők a legjobban szeretnek. Más kell ahhoz. Ez kell: örökké résen lenni; odalopódzni az álmodozóhoz; meghallani, hogy mikor zakatol legjobban a szive, megérteni, hogy a lehunytt asszonyszem mikor lát egy ösmeretlen, mindig remélt, de sosem várt árnyékot, a ki férfialakkal közeledik, s a kinek csak a nyomába kell lépni, hogy a kulcslyukon át is mindenüvé bejusson az ember.

Azt hiszi, hogy csupa csábításból áll ki a „Don Juan?” Csak csupa éleslátás, csak emberösmeret az, a mivel kis csatáit nyeri. A mikor az asszony nagyon boldog, a mikor a nő nagyon szomorú, akkor egyszersmind a legvédtelenebb is. Hiszen magokat minden nagy érzés elgyöngíti. A ki a nők igen nagy örömét még egy hajszálnyival tudja fokozni, az már közel van hozzá, hogy a boldogságában szinte haldokló teremtés odaájuljon a karja közé. A ki a bánat könyvét ügyesen törölgeti a női arcokon, az a részvét ürügye alatt is megölelhet néha egy szép asszonyt.

Nekem *ez* nem kellett. Nekem egészen kellett az én asszonyom, csábítás nélkül, a szivén keresztül.

Azért akartam, hogy előbb szeressen. Bízam benne, hogy az örök tűzzel való szakadatlan játszás előbb-utóbb majd csak megégeti. Ha a vasat folyvást delej közelében tartjuk, végre delejes lesz.

Maga is beszívta az én szerelmemet. Elfogadta, megtartotta, vissza nem dobta nekem.

Eljött az az idő, a mikor ha nem látott, keresett.

Szenvedélyévé vált, hogy új meg új tüzeket gyújtson bennem. Egyre több kellett magának az én belső lángom látásából. Hogyha egyedül talált maradni velem, láttam, mennyire fél. De ha azt hitte, védve van: akkor ezt a hegyet itt hiába változtattam volna a maga kedvéért tűzhányóvá, az sem lett volna elég.

De hisz *ezt* akartam, *erre* törekedtem. Mert ez a nagy telhetetlenség a nagy szerelem útja. S maga ezen az úton már a nyomomban van, Nelli.

Szenderffynén a hideg-meleg borzongott végig. Lélekzeni is alig tudott. Valkó úgy sugdosott a fülébe, mintha a bokrok előtt is titkolódnék.

- Vallja meg hát. Vallja meg, hogy nekem igazam van. Várhattam volna még valameddig; egy napig, egy hétig. De mikor *ez* a mai nap soha vissza nem térő jó alkalom. És én boldog vagyok, hogy így, előre nem sejtve, a pillanat igaz hatása alatt hívhatom: jőjjön! menjünk innen együtt; mert ha szeret, akkor rajtam a sor, még pedig mindörökre.

- Nem! - tiltakozott aggódva az asszony. Nem!... Az uram, - tette hozzá rémülten, minden összefüggés nélkül.

Valkó nagyot szorított a kezén.

- Az urad? Hát ki az urad? Ki az *igazi* urad? - kérdezte, majdnem fenyegetve. - Keresed-e a másnak a kedvét, mint csupán az enyémet? Törődöl e másnak a tetszésével? Nem úgy van-e minden, a hogyan én akarom? A honnan eltíltalak, oda nem mégy: a kire nem nézek jó szemmel, azt te magad mellett meg nem tűröd. Ha emlegetem az Istent, akkor imádkozol. Ha azt mondom: nincs Isten, akkor elfeleded a Miatyánkot. Hát ki az *urad*, mondjad?!

Ellágyulva, de azért erőszakos hangon folytatta:

- Nekem feleség kell. Annak szántalak régen... Ha szeretsz, velem jössz. Túl a hegyen tudok egy kis falut; az erdőn át most mindjárt odaviszlek. Onnan megyünk tovább, nem is jövünk vissza soha többet.

Szenderffyné körül forgott az egész világ. A megszakadásig dobogott a szive. Elsötétült előtte minden, még az ég is. Érezte, hogy nincs többé akarata, hogy ellenállhatatlanul ragadja magához az égő pokol, a mibe belenézett.

Érezte, hogy szédül, hogy mindjárt elájul. Képzeletében, mintha a fák fölött csendült volna idáig, kesergő, hívó hangot hallott. Úgy látta, mintha a messzeség ködéből kétségbeesve nyujtaná feléje karját a kis fia.

Fölsikoltott.

S a segélyhívásnak erre a jajszavára megzörrent a bozót Valkó mögött, a ki a váratlan neszre eleresztette az asszonyt s hátrafordult.

Egy ember futott feljök. Kezében szekercze volt; szeme úgy villogott, mint a vadállaté; sunyi dühvel pislogott Valkóra.

- Ó domna! domna! - mormogta és letérdelt Szenderffyné elé. - Mi bajod dragame? az Istenért mi bajod!...

Nelli megösmerte a Gligor hangját s arra föleszmélt. Látta, hogy a zömök kis pakulár, a „medvefojtogató”, le nem veszi szemét Valkóról s görcsösen szorítja szekerczejét.

- Nincs baj Gligor; semmi baj sincs Gligor, - mondta szepegve s bágyadtan mosolygott.

Valkó komoran nézett rájuk. Megértette, hogy ezt az izgalmat ki nem bírná tovább az asszony megzaklatott szive. Gligorhoz fordult.

- Hogy kerülsz te ide? - kérdezte mogorván.

A pásztor nem is neki felelt, hanem az asszonynak.

- Eljöttem, hogy adjanak egy puskát! Vége van Zahrajnak; a nagy kan megölte. Ott hasította ki a szemem láttára.

Az ördögszoros felől csakugyan nem lehetett már hallani a Zahraj csengő hangját. Csak Dráku, meg Ursu tartotta szép szóval a vén agyarast. Mély basszussal buffogtak körülötte.

Valkó vért szomjazott. Fegyvere után kapott s ráförmedt Gligorra:

- Vezesd asszonyodat vissza, a szekerekhez.

Aztán a nélkül, hogy Nellire csak rá is nézett volna, besietett a rengetegbe, egyenesen az ördögszoros felé, hogy Zahrajt megboszulja.